

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Internetová média a zpravodajství v době postfaktické
Mediální výchova na 2. stupni ZŠ

Autor práce: **Bc. Tomáš Machů**
Vedoucí práce: **Mgr. Michal Kříž, Ph.D.**

2023

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 11. dubna 2023

.....
Tomáš Moche

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Michalovi Křížovi, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, podnětné rady a věcné připomínky, které mi po celou dobu poskytoval, a také za vstřícnost, která v dnešní době není samozřejmostí.

Obsah

Úvod.....	- 1 -
I. TEORETICKÁ ČÁST	- 4 -
1 Češi na internetu	- 5 -
1.1 Počet uživatelů internetu v ČR.....	- 5 -
1.2 České děti na internetu	- 5 -
1.3 Digitální gramotnost.....	- 6 -
1.3.1 Vymezení pojmu.....	- 6 -
1.3.2 Hlavní oblasti digitálních kompetencí	- 8 -
1.3.3 Digitální gramotnost Čechů	- 9 -
1.3.4 Digitální gramotnost českých dětí	- 10 -
2 Internetové zpravodajství	- 13 -
2.1 Specifika internetové žurnalistiky	- 14 -
2.2 Typologie domácí zpravodajských webů.....	- 15 -
2.3 Doba postfaktická (postpravdivá)	- 16 -
2.3.1 Emocionalizace	- 17 -
2.3.2 Publikační symetrie.....	- 18 -
2.3.3 Nadmíra a zahlcení	- 18 -
2.3.4 Důsledky a náprava.....	- 19 -
3 Sociální sítě	- 20 -
3.1 Definice	- 21 -
3.2 Nejznámější sociální sítě současnosti	- 21 -
3.2.1 Facebook.....	- 21 -
3.2.2 Instagram	- 21 -
3.2.3 Youtube.....	- 22 -
3.2.4 TikTok (původně musica.ly).....	- 22 -
3.2.5 Twitter.....	- 22 -
3.2.6 Ostatní sociální sítě.....	- 23 -
3.3 Pozitiva a negativa sociálních sítí	- 23 -
3.3.1 Pozitiva sociálních sítí	- 23 -
3.3.2 Negativa sociálních sítí.....	- 23 -

3.3.3	Nebezpečí sociálních sítí u dětí	- 24 -
4	Mediální výchova v kurikulu ZŠ	- 26 -
4.1	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	- 26 -
4.2	Cíle základního vzdělávání	- 26 -
4.3	Klíčové kompetence.....	- 27 -
4.4	Mediální výchova v RVP ZV	- 27 -
4.5	Přínos mediální výchovy.....	- 28 -
5	Základní pojmy.....	- 29 -
5.1	Alternativní fakta.....	- 29 -
5.2	Click-bait.....	- 29 -
5.3	Dezinformace	- 29 -
5.4	Fake news.....	- 30 -
5.5	Fakta.....	- 30 -
5.6	Hoax	- 30 -
5.7	Konspirační teorie	- 30 -
5.8	Kritické myšlení	- 31 -
5.9	Manipulace	- 32 -
5.10	Mediální gramotnost.....	- 32 -
5.11	Názor	- 32 -
5.12	Pravda.....	- 33 -
5.13	Lež	- 33 -
II.	PRAKTICKÁ ČÁST.....	- 34 -
6	Úvod k praktické části	- 35 -
6.1	Východiska a struktura tematických bloků	- 35 -
6.2	Charakteristika žáků.....	- 36 -
7	Vyučovací hodina 1 – NAJDI AUTORA.....	- 38 -
7.1	Metodický list.....	- 38 -
7.2	Průběh realizované hodiny	- 39 -
7.3	Reflexe realizované hodiny.....	- 51 -
7.4	Kvantifikace výsledků.....	- 52 -
8	Vyučovací hodina 2 – KDO JE TADY ŠÉF?	- 53 -

8.1	Metodický list.....	- 53 -
8.2	Průběh realizované hodiny	- 54 -
8.3	Reflexe realizované hodiny	- 63 -
8.4	Kvantifikace výsledků.....	- 64 -
9	Vyučovací hodina 3 – KDO JE TADY ŠÉF II.....	- 65 -
9.1	Metodický list.....	- 65 -
9.2	Průběh realizované hodiny	- 66 -
9.3	Reflexe realizované hodiny	- 73 -
9.4	Kvantifikace výsledků.....	- 74 -
10	Vyučovací hodina 4 – NEČTĚTE POUZE TITULKY	- 75 -
10.1	Metodický list.....	- 75 -
10.2	Průběh realizované hodiny	- 76 -
10.3	Reflexe realizované hodiny	- 89 -
10.4	Kvantifikace výsledků	- 90 -
11	Vyučovací hodina 5 – ODKUD SE VŠECHNY TY INFORMACE BEROU?-	91 -
11.1	Metodický list.....	- 91 -
11.2	Průběh realizované hodiny	- 92 -
11.3	Reflexe realizované hodiny	- 112 -
11.4	Kvantifikace výsledků	- 112 -
12	Vyučovací hodina 6 – NÁZOR VS FAKTA	- 113 -
12.1	Metodický list.....	- 113 -
12.2	Průběh realizované hodiny	- 114 -
12.3	Reflexe realizované hodiny	- 121 -
12.4	Kvantifikace výsledků	- 122 -
13	Vyučovací hodina 7 – VĚDCI VARUJÍ.....	- 123 -
13.1	Metodický list.....	- 123 -
13.2	Průběh realizované hodiny	- 124 -
13.3	Reflexe realizované hodiny	- 132 -
14	Vyučovací hodina 8 – OBRÁZEK ŘEKNE VÍCE NEŽ TISÍC SLOV	- 133 -
14.1	Metodický list.....	- 133 -
14.2	Průběh realizované hodiny	- 134 -

14.3	Reflexe realizované hodiny	- 153 -
14.4	Kvantifikace výsledků	- 153 -
	Zhodnocení a závěr	- 155 -
	Seznam obrázků	- 157 -
	Seznam použitých tištěných zdrojů	- 162 -
	Seznam použitých internetových zdrojů	- 165 -
	PŘÍLOHY	I
15	Pracovní list 1 – Autor článku	I
16	Pracovní list 2 – Kdo je tady šéf?	II
17	Pracovní list 3 – Nečtěte pouze titulky	III
18	Pracovní list 4 – Odkud se všechny ty informace berou?	V
19	Pracovní list 5 – Fakta vs názor	VI
20	Pracovní list 6 – Obrázek řekne více než tisíc slov	VIII
21	Anotace	IX

Úvod

Nemůže být pochyb o tom, že internet od svého vzniku zásadně změnil životy lidí. Z decentralizovaného komunikačního nástroje, který vznikl pro potřeby americké armády v šedesátých letech dvacátého století (Machala, 2007, s. 10), se stala globální síť, kterou v roce 2023 využívá 5,16 miliardy lidí, což představuje 64,4 % světové populace (Datareportal, 2023, s. 10). Internet se stal místem, kde můžete vyhledávat nejrůznější informace, komunikovat s přáteli pomocí sociálních sítí a jiných komunikačních nástrojů, sledovat nejrůznější audiovizuální obsah, hrát hry, nakupovat, studovat atd. Zasahuje do obrovského spektra lidských činností, a v důsledku toho tak na internetu jeho uživatelé tráví v průměru více než šest hodin denně (Datareportal, 2023, s. 26).

Internet je svým způsobem všudypřítomný. V každém hotelu, restauraci i na mnoha veřejných místech je k dispozici bezplatné Wi-Fi připojení, a lidé se tak můžou pomocí svých mobilních telefonů pohybovat v online prostředí, i když zrovna nejsou doma. Lze jej bez nadsázky považovat za studnici informací, inspirace a příležitostí, jejíž dno je každou vteřinou hlouběji. To však přináší i spoustu problémů.

Jako je internet ideálním prostředím pro sdílení informací, stává se přirozeně i ideálním prostředím pro šíření dezinformací a nezdědka i lži. Beztrestnost, anonymita, schovávání se za svobodu slova, názoru a základní demokratické principy umožňují využívat veškeré internetové komunikační prostředky k manipulaci lidí. Problémový a manipulativní obsah se stal velkým tématem celospolečenské debaty, neboť velkou měrou přispívá k polarizaci společnosti a způsobuje krizi západních demokratických hodnot. Dezinformační weby, řetězové maily a algoritmy sociálních sítí postupně uzavírají lidi do sociálních bublin. Programy původně vytvořené pro personalizaci obsahu a reklamy radikalizují uživatele a ti se postupně propadají do tzv. „králičích nor“, ve kterých se může dezinformační obsah stát tím jediným, co na síti vidí (Perglová, 2022, online).

Tato diplomová práce se zaměřuje na žáky druhého stupně základní školy. V dnešní době již děti běžně vlastní chytrý mobilní telefon a jeho prostřednictvím se připojují na internet. Podle studie *EU Kids Online 2020*¹ (2020, s. 18) se v České republice prostřednictvím mobilního telefonu alespoň jednou za den připojí k internetu přes 80 % dětí. Podle další

¹ Studie probíhala na vzorku 25 tisíc dětí ve věku 9-16 let v devatenácti evropských zemích.

rozsáhlé studie *České děti v kybersvětě*² má 59 % dětí na svém mobilu trvalý přístup na internet a nejsou tak závislí na Wi-Fi připojení (Kopecký, Szotkowski, 2019, s. 27). Dětem tak v přístupu na internet téměř nic nebrání. 56 % dětí navíc uvádí, že se s nimi rodiče o internetu doma nikdy nebaví (EU Kids Online, 2020, s. 108). To pochopitelně klade vysoké nároky na školu jako na jediné místo, kde se děti seznámí se zásadami bezpečného užívání internetu.

Pohyb v online prostředí sebou kromě spousty benefitů nese pochopitelně i nepřeberné množství rizik. Jedním z nich je i enormní množství dezinformačního, manipulativního nebo přímo lživého obsahu. Existují sice internetové nástroje a weby, které se dezinformačním obsahem zabývají, přinášejí vysvětlení a důkazy, ale vzhledem k rozsáhlosti a množství článků, zpráv či statusů na sociálních sítích není pochopitelně možné odhalovat veškeré dezinformace v reálném čase. Děti jsou tak už od velmi nízkého věku často odkázány samy na sebe a svůj kritický úsudek.

Cílem této diplomové práce je poskytnout žákům základní informace o tom, jak dezinformace vznikají, naučit je klást si při čtení zpravodajského obsahu ty správné otázky a ukázat základní nástroje, které jim mohou při odhalování dezinformací pomoci. Jako příklady z praxe slouží zejména internetové zpravodajské články. Žáci tak mají možnost vidět dezinformace přímo „v akci“ a pochopit, jakým způsobem můžou například ovlivňovat veřejné mínění.

Tato diplomová práce se skládá ze dvou hlavních částí: teoretické a praktické. V úvodu teoretické části se zabývám četností využívání internetu v Česku a úrovni mediální a digitální gramotnosti, a to jak obecně, tak i u dětské populace, která je pro tuto práci klíčová. Následně se věnuji internetovému zpravodajství a sociálním sítím, skrze které většina dnešních dětí přijímá veškerá sdělení. Stručně uvádím jejich základní charakteristiky a specifika a také klady a zápory, které s sebou jejich používání přináší. Věnuji se také mediální výchově obecně, její pozici v kurikulu ZŠ a cílům, které sleduje. Poslední kapitolou teoretické části je pak výčet základních pojmů, jejichž znalost je nezbytná pro dobrou orientaci v tématu.

Praktická část obsahuje osm příprav na konkrétní vyučovací hodiny, které si kladou za cíl, aby se děti naučily kriticky posuzovat a ověřovat veškeré aspekty sdělení. V prvních dvou vyučovacích hodinách se věnuji osobě autora sdělení, jeho důvěryhodnosti

² 27 000 dětí ve věku 7-17 let.

a důvěryhodnosti celého webu s ohledem na osobu majitele. Každá vyučovací hodina obsahuje konkrétní příklady dobré i špatné praxe tak, aby žáci pracovali s reálnými sděleními z reálných webů. Ve třetí vyučovací hodině se věnuji problematice titulků a clickbaitů jako prostředků k nalákání uživatele za účelem vyšší návštěvnosti. Ve čtvrté problematice zdrojů a jejich citování v žurnalistice a pátou hodinu věnuji osobnostem a autoritám, jejichž výroky (ať už dezinterpretované, nebo zcela smyšlené) jsou často využívány v různých dezinformačních a manipulativních kampaních. Dotýkám se zde také tématu falešných autorit, které jsou hojně využívány k různým internetovým prodejm většinou velmi problematických produktů. Poslední hodina je věnována obrázkům, jejím úpravám a využití v dezinformačním světě a nástrojům, které dokáží ověřit jejich pravost.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Češi na internetu

Jako oficiální den připojení tehdejšího Československa k internetu je označován 13. únor 1992. Tehdy se v budově ČVUT v pražských Dejvicích shromáždilo několik desítek vědeckých pracovníků nejen z ČVUT a několik novinářů z technických rubrik, aby společně poprvé představili internetové připojení široké veřejnosti (Liška, 2011, online). Těžko říci, zda si tehdy někdo z přítomných dokázal představit, že o pouhých pár desítek let později bude internet běžnou součástí každodenního života většiny Čechů.

1.1 Počet uživatelů internetu v ČR

Sdružení pro internetový rozvoj (SPIR) ve své zprávě *Češi online 2022* (2022, s. 2-3) uvádí, že internet v České republice využívá již 8,1 milionu osob starších 10 let, což odpovídá 85 % celkové populace. Přičemž tuto hranici významně snižují lidé nad 55 let. U lidí ve věku 10-54 let pak využívá internet až 96 % populace. Nejběžnějším zařízením pro připojení k internetu je počítač, který za tímto účelem využívá 7,1 milionu uživatelů. K této hranici se blíží i mobilní telefon, který v posledních letech zaznamenal obrovský vývoj a internet v mobilu tak dnes využívá již 6,8 milionu uživatelů. 82 % z těch, kteří internet využívají, jej využívají několikrát denně a pouze 2 % respondentů se připojují méně než 2-3x měsíčně. Jakmile už tedy internet někdo má, připojuje se pravidelně a často. Průměrný uživatel pak stráví na internetu 16,7 hodiny týdně.

1.2 České děti na internetu

Z hlediska mediální výchovy na základní škole jsou přirozeně stěžejní data týkající se dětí. *„Děti se novým technologiím obecně rychle přizpůsobují, osvojují si jejich ovládání a jejich režim. Mnohdy pak v těchto znalostech značně převyšují svoje rodiče. Stejně tak tomu bylo s nástupem internetu, kdy možná děti zpočátku limitovaly technologie a jejich cena, která dávala rodičům pocit, že například počítač „není hračka“, respektive něco určené dětem k zábavě“* (Hesová, 2016, s. 30-31). Díky překotnému vývoji chytrých mobilních telefonů (smartphonů) a nástupu levných čínských výrobců na český trh, však smartphone přestal být luxusním zbožím a stal se běžným zařízením, které vlastní a používá naprostá většina českých dětí. Smartphone se tak stává jejich vstupní branou do online světa.

Výzkumná zpráva *Češi online 2022* (2022, s. 3-4) uvádí, že internet aktivně využívá až 96 % žáků základní školy a stráví na něm téměř 2,5 hodiny denně. Dokonce už děti předškolního věku stráví průměrně hodinu denně online. „Dnešní“ děti tak vnímají pohyb

v online prostředí jako běžnou součást každodenního života. Z tohoto důvodu je potřeba, aby byly seznámeny se všemi aspekty pohybu v tomto prostředí. Měly by znát jeho kladné i záporné stránky, zásady bezpečného chování na internetu, internetovou etiketu atd. Svět, ve kterém vyrůstají, je díky internetu jiný než ten, ve kterém vyrůstali jejich rodiče. Solove (2010, s. 17-18) označuje generaci „dnešních“ dětí jako **Generace Google**, přičemž za klíčový znak této generace považuje skutečnost, že spousta fragmentů jejich osobních informací bude už navždy veřejně dostupná skrze vyhledávač Google, neboť představa, že smazaná informace z internetu zmizí, je mylná. V této souvislosti hovoří o tzv. „digitálních zavazadlech minulosti“.

Přáním většiny rodičů bezpochyby je, aby děti využívaly zejména edukačního potenciálu internetu, který za posledních pár let raketově vzrostl.³ Reálně se však děti soustředí spíše na komunikační potenciál internetu a udržování sociálních vztahů (nebo vytváření nových), vyjadřování své identity, případně chodí na internet kvůli zábavě. (Hesová, 2016, s. 32)

Podrobněji se této problematice věnuje např. výzkumná zpráva *České děti v kybersvětě* (Kopecký, Szotkowski, 2019, s. 6-7). Data ukazují, že nejčastěji děti navštěvují sociální sítě, následují servery pro sdílení videí a na třetím místě jsou online encyklopedie (Wikipedia apod.).⁴ K vyhledávání informací děti nejčastěji používají vyhledávač Google (84,04 %), následovaný s velkým odstupem českým Seznamem⁵ (10 %). Mezi rizika, která výzkum zachytil, patří vysoké procento dětí, které používají sociální sítě, přestože zatím nedosáhli požadované věkové hranice 13 let (51,75 % dětí mladších 13 let) a využívání videochatů dětmi mladšími 13 let (7,5 %).

1.3 Digitální gramotnost

1.3.1 Vymezení pojmu

„Digitální gramotnost lze chápat jako soubor digitálních kompetencí (vědomostí, dovedností, postojů, hodnot), které jedinec potřebuje k bezpečnému, sebejistému, kritickému a tvořivému využívání digitálních technologií při práci, při učení, ve volném čase i při svém zapojení do společenského života.“ (Jeřábek et al., 2020, s. 2) Jedná se tedy o obecnou

³ Lví podíl na tom má koronavirová pandemie a s ní související nutnost distanční výuky a sdílení výukových materiálů, videí, pracovních listů apod.

⁴ „Medailové“ umístění online encyklopedií vnímají autoři jako pozitivní zprávu. Nelze než souhlasit.

⁵ ČR je jednou z mála zemí na světě a jediná země v euroatlantickém prostoru, která má vedle Googlu silný domácí internetový subjekt (Fišer, 2017, online).

schopnost smysluplně a sebevědomě využívat informační technologie k nejrůznějším úkonům, jako například vyhledávání a ověřování informací, jejich vytváření a sdílení, ale i schopnost řešení nastalých problémů či znalost zásad bezpečnosti při práci s digitálními zařízeními i při sdílení osobních údajů atd.

Dříve se za digitálně gramotného člověka mohl považovat každý, kdo ovládal základní práci s počítačem, běžně využívanými programy jako například textový nebo tabulkový editor a dokázal se pohybovat v online prostoru v rámci základní uživatelské úrovně. Během relativně krátké doby však k počítačům přibýly tablety, smartphony a spousta dalších více či méně uživatelsky náročných digitálních zařízení. Koncept digitální gramotnosti se tak v čase neustále rozšiřuje a transformuje.

Od úkolu naučit se smysluplně používat počítač, přes učení se prostřednictvím technologií, jsme dospěli až k dnešní potřebě transformace učení prostřednictvím digitálních technologií. Cílem se tak stává sada digitálních kompetencí, které umožňují rozvoj v pracovním i osobním životě, sociální začlenění a aktivní občanství (Neumajer, 2017, online). Pojem digitální kompetence se rozumí soubor vědomostí, dovedností a postojů, který je nezbytný pro používání informačních a digitálních technologií a efektivní řešení úkolů a problémů v pracovním a osobním životě.

DigComp 2.2 (Vuorikari et al., 2022, s. 9-49) projekt výzkumného Evropské komise Joint Research Centre vytvořil referenční rámec digitálních kompetencí a určil pět hlavních oblastí digitálních kompetencí.

1.3.2 Hlavní oblasti digitálních kompetencí⁶

1. Informační a datová gramotnost

Procházení, vyhledávání, filtrování, vyhodnocování a správa dat, informací a digitálního obsahu. Jinými slovy práce s informacemi. Nejen jejich získávání a zpracování, ale i kritické vyhodnocení, organizace a ukládání v digitálním prostředí.

2. Komunikace a spolupráce

Interakce, sdílení a spolupráce prostřednictvím digitálních technologií, digitální občanství, netiketa⁷ a správa digitální identity. Schopnost interakce a sdílení, zapojení se do digitálních občanských aktivit, znalost netikety a schopnost starat se o svou digitální identitu a pověst.

3. Tvorba digitálního obsahu

Tvorba, integrace a přetváření digitálního obsahu, autorská práva a licence, programování. Nejen tvorba nového obsahu, ale i schopnost přepracování stávajícího obsahu. Z tohoto důvodu je také přirozeně nutná znalost autorského práva a aspoň základní znalost programování a algoritmizace.

4. Bezpečnost

Ochrana zařízení, osobních dat a soukromí, zdraví, životního prostředí a wellbeing⁸. Znalost bezpečného zacházení s digitálními technologiemi, jejich vlivu a dopadu na životní prostředí, ochrana fyzického a psychického zdraví. Znalost zásad ochrany osobních údajů.

5. Řešení problémů

Řešení technických problémů, identifikace potřeb a technologických řešení, kreativní používání digitálních technologií, identifikace nedostatků v digitálních kompetencích. Řešení technických problémů vznikajících při práci s různými zařízeními, výběr vhodných nástrojů a technologických řešení. Schopnost rozpoznat vlastní nedostatky.

Rozpracovaný koncept digitální gramotnosti Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (Jeřábek, 2018, s. 3) dodává ještě šestou kompetenci:

⁶ Zdroje: Vuorikari et al., 2022, online.
Neumajer, 2017, online.

⁷ Pravidla slušného chování uživatelů internetu.

⁸ Velmi zjednodušeně – pocit duševní i tělesné pohody.

6. Technologické kompetence

Porozumět hardwaru, softwaru a systémům potřebným k vytváření, zpřístupňování a sdílení digitálních informací a schopnost efektivně ovládat příslušné digitální technologie, rozvíjet je a pečovat o ně.

Kompetence jsou poté rozděleny do několika uživatelských úrovní od základní až po vysoce specializovanou. Při měření digitální gramotnosti obyvatelstva se tedy posuzují právě tyto okruhy kompetencí. Alespoň základní úroveň digitální gramotnosti je základním předpokladem pro úspěšné vyhledávání spolehlivých zdrojů informací. Proto má pro tuto diplomovou práci své opodstatnění.

1.3.3 Digitální gramotnost Čechů

Přestože internet v Česku používá naprostá většina populace, úroveň digitální gramotnosti není zdaleka na takové úrovni, jak by se mohlo zdát. Podle dat Eurostatu⁹ (2022, online) ovládá základní digitální dovednosti pouze 60 % uživatelů internetu¹⁰, přičemž cílem EU je dosáhnout do roku 2030 na 80 % digitálně gramotných občanů. Při posuzování digitální gramotnosti vycházel Eurostat z koncepce pěti oblastí digitálních kompetencí.¹¹ Z výsledků vyplývá, že zhruba 52 % uživatelů zvládá kopírování a přenos souborů, 40 % uživatelů stáhnutí aplikace do telefonu či tabletu, 26 % dokáže upravit fotografii, video nebo audio, 20 % zvládne instalaci softwaru do počítače a pouhých 15 % uživatelů dokáže změnit nastavení aplikace, softwaru nebo zařízení.

Co se týká činností na internetu, nejvíce uživatelů ovládá práci s emailem (78,5 %), zaslání zpráv přes aplikace (67,6 %), použití internetového bankovníctví (66,8 %), online nakupování (57,5 %) a telefonování přes aplikace typu WhatsApp nebo Messenger (53,7 %). Složitější dovednosti, jako např. vyplňování online formulářů, zvládne pouze necelá třetina uživatelů (Novotná, 2022, online). Význam digitálních dovedností přitom roste. Podle dat z průzkumu Svazu průmyslu a dopravy ČR (2022, s. 3-7)¹² bude v příštích pěti letech až 80 % firem potřebovat více zaměstnanců, kteří ovládají aspoň základní úroveň digitálních

⁹ Statistický úřad Evropské unie.

¹⁰ Průměr EU je 54 %. V tomto ohledu je tedy Česko lehce nadprůměrné.

¹¹ Podrobněji v předchozí kapitole.

¹² Dostupné na: https://www.spcr.cz/images/prezentace_pruzkum_digi_vzdelavani_2022-fin.pdf

kompetencí.¹³ Digitální gramotnost se tedy stane jedním ze základních předpokladů, které musí uchazeč při hledání kvalifikovaného zaměstnání splňovat.

Jednou ze zásadních kompetencí je v dnešní době i schopnost vyhodnocovat a třídit informace, které se k uživatelům dostávají ve velkém objemu. Jako nedůvěryhodné zdroje informací se ukazují především sociální sítě a stránky, jejichž obsah není nikým řízen. V analýze, kterou zveřejnil Český statistický úřad je uvedeno, že „z osob, které používají sociální sítě nebo čtou zpravodajské servery, uvedlo 62 %, že ve sledovaných 3 měsících viděly na internetu nějaké informace, o kterých pochybovaly, že jsou pravdivé. Třetina osob, které si takových informací všimly, se snažila si je dále ověřit, a to především vyhledáváním dalších informací k tématu na internetu.“ (Weichetová, 2021, s. 5)

Problémem, který Česko stále více trápí je také tzv. **digitální propast** (Novotná, 2022, online). Tímto pojmem se označují rozdíly ve schopnosti a ochotě využívat digitální technologie. Přirozeně tato propast vzniká ve starší generaci, ale s problémy se setkáváme i ve střední a mladší generaci. Tento problém se týká jednak lidí, kteří nemají kvalitní zařízení nebo rodin, kde jich není dostatek, ale i souboru dovedností, které umožňují využívat je efektivně (Žabka, 2021, online). Ačkoliv by se tedy mohlo zdát, že vlastnictví smartphonu nebo počítače přináší všem stejnou výhodu, není tomu tak. Zde jsou na vině především sociální rozdíly, které vznikají už ve vzdělávacím systému. Obecně se na špatné straně digitální propasti vyskytují spíše chudší lidé s nízkým vzděláním, lidé pracující v manuálních profesích a lidé z vesnic. Podle Dana Prokopa v rozhovoru pro aktualne.cz (2023, online) problém začíná už v dětství, kdy se děti z chudších rodin nedostanou na kvalitní školy, a přichází tak o možnost naučit se technologie smysluplně využívat.

1.3.4 Digitální gramotnost českých dětí¹⁴

Vstupní bránou do online světa je pro drtivou většinu českých dětí mobilní telefon. Denně se jich jeho prostřednictvím připojí k internetu 84 % a dalších 8 % aspoň jednou týdně. Využití počítače se výrazně liší v závislosti na pohlaví dítěte. Denně se přes stolní počítač nebo notebook připojuje 57 % chlapců, ale pouze 32 % dívek. 35 % českých dětí tráví na

¹³ 90 % firem již dnes investuje do technologií, které budou vyžadovat určitou úroveň digitálních dovedností zaměstnanců. Firmy se proto již dnes na zvyšování úrovně digitální gramotnosti aktivně podílejí – 76 % organizuje různá školení, 40 % podporuje samostudium zaměstnanců a 18 % přispívá zaměstnancům na kurzy. Zdroj: tamtéž.

¹⁴ Tato kapitola vychází z české části celoevropské studie *EU Kids Online*. Její česká část probíhala na skupině 2825 dětí ve věku 9-16 let, které používají internet.

internetu během školního dne více než 4 hodiny online. O víkendu toto číslo roste až na 51 %, přičemž platí, že starší děti jsou na internetu častěji než ty mladší.

Studie EU Kids Online (Bedrošová et al., 2018, online) zkoumala tři základní okruhy aktivit dětí na internetu: šíří online aktivit, specifické internetové znalosti, vlastní výkonnost a hodnocení vlastních schopností.

Při zkoumání **online aktivity** dětí byly aktivity rozděleny do tří kategorií: aktivity obsahového charakteru, aktivity komunikační a aktivity založené na sdílení dat a informací. 65 % dětí ve věku 9-16 let používá internet alespoň jednou týdně pro přípravu do školy¹⁵, 65 % hraje na internetu hry, 92 % sleduje videoklipy a 88 % poslouchá hudbu. 73 % dětí využívá internet denně pro komunikaci s kamarády a rodinou, nejčastěji nějakou formou instant messaging.¹⁶ 61 % ovládá práci s emailem, 44 % dětí komunikuje s přáteli v rámci hraní online her a 31 % jich používá webkameru. 48 % dětí vyhledává aspoň jednou týdně zprávy, 52 % naopak uvedlo, že zprávy na internetu téměř nikdy nebo nikdy nehledaly.¹⁷

Kultura sdílení není moc rozšířená. Pouze třetina dětí poskytuje ke sdílení fotografie, videa nebo hudbu a pětina využívá servery pro sdílení dat. Spíše než sdílení dat, tak děti upřednostňují zábavu a komunikační aktivity. Čím jsou děti starší, tím více online aktivit provozují a patrně jsou také rozdíly z hlediska sociálně-ekonomického statutu. Čím je tento statut nižší, tím méně aktivit dítě ovládá a využívá.

Veškeré sledované dovednosti počítačové gramotnosti narůstají s věkem. Čím je dítě starší, tím zkušenějším uživatelem internetu a digitálních technologií se stává. Počítačová gramotnost hraje zásadní roli při snižování rizik na internetu. Zkušenější uživatel je schopen lépe veškerá rizika identifikovat a reagovat na ně. Z hlediska základních bezpečnostních dovedností dopadl výzkum následovně: 91 % dětí a dospívajících dokáže odstranit lidi ze svých kontaktů a 75 % ví, jak si změnit nastavení soukromí. 88 % dětí rovněž uvádí, že ví, jaké informace může na internetu sdílet.

Pro tuto práci je stěžejní dovedností schopnost ověřit pravdivost a relevanci informací na internetu. V tomto ohledu jsou sebevědomější chlapci. 60 % z nich uvedlo, že dokáží ověřit, zda jsou informace na internetu pravdivé (dívky 46 %). Častěji také uváděli (71 % ku 60 %),

¹⁵ Vzhledem k tomu, že většina škol využívá nějaký informační systém (např. Bakaláři, EduPage apod.) probíhá často zadávání úkolů a jiná školní agenda online. Využívání internetu v tomto kontextu je tak dnes již téměř nutností.

¹⁶ Aplikace typu WhatsApp, Messenger, Snapchat apod.

¹⁷ Tato statistika je pro tuto práci velmi významná.

že umí vybrat vhodná klíčová slova pro vyhledávání na internetu. Celkově si v disciplíně ověřování informací věří 53 % dětí a dospívajících.

2 Internetové zpravodajství

Rozvoj internetu znamenal i novou éru ve zpravodajství. Všechny významné redakce tištěných médií postupně založily své internetové odnože a vzniklo i obrovské množství nových, často pouze internetových, zpravodajských a publicistických webů, přičemž některé se staly postupem času velmi významnými hráči na poli žurnalistiky obecně. „*Začala zde vznikat zcela nová skupina novinářů, kteří dokázali zprostředkovat významné události novým, pro běžného příjemce prozatím neznámým způsobem. Internet jim dal do ruky nástroj, jak publikovat své informace mnohem rychleji, v neomezeném rozsahu, s nižšími náklady, a s možností okamžitých čtenářských reakcí. Jedinců i skupin, kteří začali internet používat ke zprostředkování informací, se našla okamžitě celá řada.*“ (VŠE, 2011, s. 5)

Velikou výhodou internetového zpravodajství je, že spousta obsahu je k dispozici bezplatně. Některé zpravodajské portály jsou čtenářům přístupné zcela zdarma¹⁸, některé poskytují část produkce zdarma a část za poplatek.¹⁹ To je zřejmě jeden z hlavních důvodů neustálého pozvolného propadu prodeje tištěných deníků v Česku, byť nejčernější scénáře, které prorokovaly konec tištěných periodik, se zdaleka nenaplnily.²⁰ Za rok 2021 se každý den prodalo v průměru něco málo přes 405 tisíc kusů tištěných deníků²¹, což představuje téměř desetiprocentní meziroční pokles (Vojtěchovská, 2022, online). O rok dříve zaznamenaly tištěné deníky pokles dokonce na hranici 16 %. Na tomto výsledku má však velký podíl i pandemie onemocnění covid-19, kdy byl omezen volný pohyb osob a uzavřena řada prodejen. Lidé tak měli k dennímu tisku zhoršený přístup a méně jej kupovali. I tak ale v předchozích letech klesal prodej tištěných deníků stabilním tempem kolem 7 % ročně (Vojtěchovská, 2021, online).

Co se týká online zpravodajství, studie *Češi online 2022* (2022, s. 4) uvádí, že denní zásah čítá tři miliony reálných uživatelů a v závažných událostech dokonce čtyři miliony. Internetové zpravodajství sleduje 80 % uživatelů internetu a jedná se o nejnavštěvovanější kategorii webů.

¹⁸ Například: aktualne.cz, seznamzpravy.cz, novinky.cz apod.

¹⁹ Tzv. premium sekce, které jsou nejčastěji zpoplatněny formou měsíčního paušálu. Například idnes.cz, lidovky.cz apod.

²⁰ Michael Crichton, slavný spisovatel žánru sci-fi, napsal už v roce 1993 esej *Mediasaurus*, v níž předpověděl, že velká média kvůli internetu do deseti let zaniknou. Dostupné na: <https://www.wired.com/1993/04/mediasaurus>.

²¹ Celkový průměrný denní náklad tvořil v roce 2021 více než 456 tisíc kusů deníků. Rozdíl v těchto číslech představuje osmiprocentní podíl elektronického předplatného těchto deníků.

2.1 Specifika internetové žurnalistiky

Je pochopitelné, že internetová žurnalistika má svá specifika. Jedním z hlavních je skutečnost, že na rozdíl od tradičních médií (tištěné deníky, televize, rádio) zde netvoří obsah pouze profesionální novináři. Některé internetové deníky fungují víceméně jako názorové platformy, kde publikuje velké množství přispěvatelů²², na jiné je možné přispívat v různých speciálních rubrikách a blozích.²³ Rovněž založení webu, na kterém je možné publikovat, je finančně nenáročné, takže založit si internetovou stránku a začít publikovat obsah může v podstatě každý. To dává pochopitelně velký prostor nejrozličnějším zájmovým skupinám k šíření manipulativního a dezinformačního obsahu.²⁴

Podle Hůlkové (2009, s. 78) je publikování na internetu ovlivněno třemi základními vlastnostmi internetové žurnalistiky:

Hypertextualita – Internetová žurnalistika poskytuje v podstatě neomezenou možnost odkazovat. Poukázat tím na další zdroje a prameny a rozšiřovat a doplňovat tak původní informaci (Šmíd, 2001, s. 102). Součástí publikovaných textů jsou dnes již běžně tzv. hypertextové odkazy, které umožňují čtenáři snadno vyvolat různé archivní či doplňující informační zdroje a dodatečně se s nimi seznámit. Je tak jen na čtenáři, zda mu stačí informace obsažené v článku nebo se bude danou problematikou zabývat hlouběji, protože internet nabízí v podstatě neomezené archivační možnosti.

Multimedialita – internet poskytuje možnost sloučit do jednoho sdělení několik různých formátů. Lze si tak zprávu nejen přečíst, ale současně si zobrazit fotogalerii nebo přehrát audio stopu či video. Autor má tak možnost kdykoliv článek doplnit fotografií, videem z místa události či např. odkazem na související internetové stránky (Felcmanová, 2006, s. 9). Často využívané jsou v polední době i interaktivní infografiky, které zpřehledňují rozsáhlá nebo složitá témata.

Interaktivita – uživatelé mohou obsah nejen konzumovat, ale i různými způsoby upravovat a vstupovat do něj. Může se tedy jednat o navigační interaktivitu, kdy si uživatel sám určuje pořadí a výběr webových stránek. Uživatel si také může pomocí „oblíbených“ a RSS²⁵ kanálů upravit prostředí prohlížeče tak, aby to vyhovovalo jeho osobním preferencím a zájmům, což představuje adaptivní interaktivitu. Hojně využívaná je také tzv.

²² Např. parlamentnílisty.cz.

²³ Např. aktuálně.cz.

²⁴ Tomuto tématu bude věnována stěžejní část této práce.

²⁵ Tato technologie umožňuje uživatelům nastavit si odběr novinek z webu.

funkční interaktivita (Deuze, 2003, online). Ta se projevuje aktivní účastí čtenáře a umožňuje tím autorům získat okamžitý ohlas nebo reakci čtenářů. Formy mohou být různé: diskuze pod článkem nebo zprávou, možnost hodnotit kvalitu pomocí různých bodových stupnic, průzkumy, kde mohou čtenáři vyjádřit svůj názor, velmi jednoduchá možnost sdílení materiálu na sociálních sítích atd. (Felcmanová, 2006, s. 9). Na interakci se čtenářem je například založen čistě internetový formát online rozhovor.²⁶

Mezi další specifické vlastnosti patří (Hůlková, 2006, s. 57-80):

Bezprostřednost a okamžitost – internetové zpravodajské servery nemusí čekat na schválení a vytisknutí, a mají tak možnost reagovat na události prakticky v rádech minut. Redaktorům stačí připojení k internetu a zařízení, na kterém zprávu vytvoří (v dnešní době klidně i mobilní telefon). Takto fungují třeba online reportáže, které známe ze sportovních zápasů nebo obzvláště významných událostí.

Disponibilita v prostoru a čase – možnost číst internetové zpravodajství je zcela nezávislá na místě a času připojení uživatele. Internet umožňuje čtenáři vyvolat si zprávu, kdykoliv o ni projeví zájem, vracet se ke starším článkům.

Neomezený rozsah informací – každá zpráva může dostat přesně takový prostor, jaký vyžaduje. Nemusí se dělat kompromisy kvůli počtu stran nebo délce reportáže.

Přímé spojení s archivem – internet má neomezené archivační možnosti. U každé zprávy tak mohou být přímé odkazy na veškeré starší zprávy, které se tématu věnovaly.

Personalizace – přizpůsobení obsahu konkrétnímu uživateli. Uživatel si může přizpůsobit vzhled stránky i informace, které se mu budou zobrazovat. Ať už se jedná o regionální informace z jeho okolí, počasí nebo články, které odpovídají jeho zájmům a preferencím.

2.2 Typologie domácích zpravodajských webů

Nadační fond nezávislé žurnalistiky (NFNZ, 2018, online) zmapoval a klasifikoval základní druhy zpravodajských serverů u nás. Vznikl tak seznam více než šedesáti webů roztríděných do několika kategorií²⁷:

²⁶ Zpravodajský server pozve nějakou osobnost a ta ve vyhrazeném reálném čase odpovídá na dotazy čtenářů.

²⁷ Seznam v této práci plní ilustrativní funkci, a tak je zde uvedena jeho zkrácená forma.

Hlavní proud²⁸: idnes.cz, lidovky.cz, aktualne.cz, novinky.cz, irozhlas.cz, seznamzpravy.cz, denik.cz apod.

Bulvární média: blesk.cz, ahaonline.cz, super.cz, expres.cz, extra.cz apod.

Analyticko-investigativní: reportermagazin.cz, neovlivni.cz, hlidacipes.cz.

Politický bulvár²⁹: parlamentnilisty.cz, prvnizpravy.cz, eurozpravy.cz.

Stranické deníky: halonoviny.cz.

Názorové deníky: blisty.cz, echo24.cz, a2larm.cz, forum24.cz apod.

Market-driven media³⁰: stars24.cz, extrastory.cz, instory.cz, krajskelisty.cz apod.

Antisystémové weby: bezpolitickekorektnosti.cz, pravyprostor.net, tadesco.org, pravdive.eu, protiproud.info, casopis-sifra.cz, outsidermedia.cz, czechfreepress.cz, aeronet.news, zvedavec.org apod.

Jak je vidět, česká internetová zpravodajská scéna je velmi rozmanitá. Najdeme zde všechny druhy médií od veřejnoprávních, přes bulvární, až k antisystémovým webům, které často poskytují manipulativní a dezinformační obsah. Některé jsou vlastně velké mediální domy, některé si na svůj provoz vydělávají reklamou nebo příspěvky od čtenářů a u některých se majitel nedá dohledat.

2.3 Doba postfaktická (postpravdivá)³¹

Prestižní slovník Oxford Dictionary označuje přídavné jméno postpravdivý (post-truth) jako „*vztahující se k okolnostem nebo označující okolnosti, kdy objektivní fakta mají menší vliv na utváření veřejného mínění než apely na emoce a osobní přesvědčení.*“ Tato instituce dokonce zvolila toto slovo slovem roku 2016. Slovník Cambridge Dictionary uvádí velmi podobnou definici: „*vztahující se k situaci, kdy lidé spíše přijmou argument založený na jejich emocích a přesvědčení než argument založený na faktech.*“ Dalo by se tedy říct, že místo pravdy hledáme spíše potvrzení našich předpokladů. Přirozeně totiž věříme informacím, které zapadají do našich myšlenkových pochodů a našeho vidění světa. Naopak prohlášení, které je s tímto naším světovým názorem v rozporu, velmi snadno zavrhneme (Poncarová, 2018, online).

²⁸ Pochopitelně i tato média částečně odráží názory svých redaktorů. Podle Nadačního fondu nezávislé žurnalistiky (2018, online) výzkumy ukazují, že dlouhodobá orientace českých novinářů je spíše pravicová.

²⁹ Weby, které se zaměřují zejména na tzv. hard news (zprávy zpravodajského charakteru s vysokou mírou důležitosti), ale preferovaný slovník je senzacechtivý až vulgární.

³⁰ Weby zaměřené na generování víceméně reklamního obsahu.

³¹ Jedná se v podstatě o synonyma.

Pravda, lež nebo jakákoliv snaha o racionální argumentaci ztrácí v postpravdivé době na významu. Velmi příznačná je pro postpravdu právě absence argumentu. Fakt, který je „alternativní“, není třeba dokazovat. Slovy amerického prezidenta Donalda Trumpa³²: „Všechno jsou to jen slova.“³³

Jak jsme se do této situace dostali? Filozof Václav Bělohradský popsal ve filmovém dokumentu *Nikdo neposlouchá* (2004)³⁴ dvě situace, kdy dochází k potlačování pravdy: buď omezením množství informací v oběhu a represí, nebo naopak jejich tak výrazným zmnožením, že slovo a informace ztrácí v důsledku inflace na významu. Ve které z těchto dvou situací se nacházíme, asi není potřeba dlouho objasňovat. Podle Hanse Roslinga, autora knihy *Faktomluva* (2018) není problémem nedostatek informací, ale neochota pracovat s nimi a opustit vidění světa, které jsme si utvořili. V postfaktickém světě jsou fakta, data a názory skutečných odborníků překrucovány a přebíjeny záplavou alternativních informací, které nám s chutí předkládají nejrůznější jedinci. Všechno je relativizováno, převráceno a zpochybňováno. Ve snaze o co největší „objektivnost“ tak ve veřejnoprávní televizi může diskutovat na jedné straně renomovaný odborník a na druhé například zastánce teorie ploché země.³⁵ Tato takzvaná „vyváženost“ se pak často stává spíše absurdní podívanou, kdy si každý, byť sebenesmyslnější, názor nárokuje právo na stejný prostor.³⁶

Psycholog Dalibor Špok (2021, online) v souvislosti s postfaktickou dobou uvádí tři důležité souvislosti, které jsou pro ni charakteristické.

2.3.1 Emocionalizace

Nejúspěšnějšími příspěvky se nestávají ty, které přináší nejpodstatnější či nejpravdivější informace, ale ty, které nám přijdou nejzajímavější. Cílem je snaha, aby uživatel (čtenář) strávil s daným médiem co nejvíce času. Snaha poskytnout relevantní údaje je druhotná. Média a sociální sítě tak upřednostňují zejména ty příspěvky, které vyvolají ve čtenáři emoce.³⁷ K udržení naší pozornosti fungují emoce buďto silně pozitivní, nebo ještě lépe

³² Při troše nadsázky by se právě Donald Trump dal označit za opravdového průkopníka postpravdy.

³³ Zdroj: Kejlová, 2016, online.

³⁴ Dostupné na: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1181831094-vaclav-belohradsky-nikdo-neposloucha/>

³⁵ Příkladem může být například pořad Michaely Jílkové *Máte slovo* na České televizi.

³⁶ Ve spojitosti s touto situací se hojně používá citát, jehož autora nelze dohledat: Pět minut pro Hitlera a pět pro žida.

³⁷ Což dokáží i u příspěvků, které opravdu poskytují důležité informace. Stačí se takovému tématu věnovat z určitého úhlu pohledu a emoce se dostaví. Viz. zpravodajství v době covidové.

negativní, protože právě ty fungují k udržení pozornosti nejlépe. Lidé pak příspěvky, které je negativně rozrušily, komentují, sdílí, přeposílají známým atd. Často se jedná pouze o drobné emoce, ale jejich neustálý přísun nás může dlouhodobě proměnit. „*Není možné vypít deset piv denně (ani když pijete po malých skleničkách) a myslet si, že to nebude mít vliv na vaše zdraví. Není možné prožívat drobných zbytečných emocí denně a myslet si, že to neovlivní vaši duši.*“ (Špok, 2021, online)

Není však možné vinit pouze média a sociální síť. Postfaktická doba si vychovala postfaktického diváka. Představy uživatelů o tom, jak mají příspěvky vypadat a fungovat, velmi často zahrnují požadavky na zábavu a neobtížné snadno pochopitelné čtení. Komplikované informace, rozporuplné pohledy na věc a nutnost dohledávat si informace jsou velmi často nežádoucí. Čtenář chce danou zprávu snadno pochopit a získat tím dojem, že je chytrý, dokáže se bleskově zorientovat v problému a situaci rozumí lépe než její aktéři. Ideálně pak, když nám tyto zjednodušené informace potvrzují to, co si chceme myslet.

2.3.2 Publikační symetrie

Příspěvky na sociální síť, email, ale i do médií dnes může psát v podstatě každý. Expertem se v dnešní době často stane ten, kdo má dostatek fanoušků, kteří mu to věří, a ne ten, kdo má v dané problematice skutečnou erudici. Tito „experti“ pak získávají další fanoušky jednoduše tím, že jim říkají to, co se jim líbí a co chtějí slyšet. Tyto názory pak žádným způsobem nemusí souviset s objektivitou vědeckého poznání, faktickou správností či prospěšností čtenářům. Může se jednat o drby, nejružnější záměrné či nezáměrné manipulace nebo klidně úplné hlouposti. Motivací může být zisk (politický, finanční, sociální), sláva nebo také pouhá omezenost a nevzdělanost autora. Je tedy potřeba rozlišovat kvalitu a relevanci předávaných informací, v čemž nám může významně pomoci vzdělání a vlastní kritické myšlení.

2.3.3 Nadmíra a zahlcení

Informace konzumujeme nadměrně. Stále kontrolujeme sociální síť, email, zpravodajské weby, máme zapnuté notifikace na telefonu nebo chytrých hodinkách, aby nám žádná, byť sebezbytečnější informace, neunikla. Tento neustálý příval informací nás však vyčerpává. Často si však tuto „informační vyčerpanost“ nemusíme ani uvědomovat. Její projevy jsou totiž nepřímé – špatné nálady, negativní vidění světa, úzkosti a nedostatečná sebekontrola. Důsledkem pak může paradoxně být neschopnost vypnout sociální síť, a uživatel se tak ocitá v začarovaném kruhu. Ve snaze rozptýlit špatnou náladu se připojíme k sociální síti a

za chvíli už listujeme příspěvky, které v nás velmi často vzbuzují další negativní emoce. Říkáme tomu „zajímat se“ a máme pocit, že naše životy by bez toho byly ochuzené.

2.3.4 Důsledky a náprava

Záplava informací, jejich zbytečná emocionalizace a nekvalitní zdroje působí i na ostatní aspekty našeho života. *„Něčemu uvěříme nesprávně. Něčemu uvěříme příliš. Někde nerozlišíme, že je výklad příliš omezený nebo naopak přehnaný. Někde se prostě jen vyčerpáme sledováním stále stejných informací. A už nedokážeme rozlišovat, co bychom si měli myslet a co nám sugeruje někdo druhý. \...\ Důsledkem konzumace záplavy technologií postfaktické doby je také změna našeho pohledu na svět. \.. Začínáme očekávat i od všech ostatních aspektů našeho života tytéž charakteristiky, kvůli kterým máme postfaktické technologie tak rádi.“* (Špok, 2021, online) Chceme, aby vše bylo krátké, jasné, nekomplikované. Odmítáme obtížnost, nejednoznačnost, různost, délku. Chceme rychle proniknout k podstatě a smyslu a mít možnost všechno hned okomentovat a sdílet.

Prvním krokem, jak z toho ven, je uvědomit si problém. Dalšími kroky pak mohou být omezení času stráveného internetu, pečlivý výběr zdrojů informací a jejich zredukování na přiměřený počet a také snaha vyhnout se serverům, které se snaží útočit na naše emoce.

Výrazně může také pomoci mediální výchova, která na tato rizika upozorňuje, radí dětem už na základní škole, jak se v online světě pohybovat a předkládá nástroje kritického myšlení. Svou troškou do mlýna tak snad přispěje i tato práce.

3 Sociální sítě

Sociální sítě jsou fenoménem dnešní doby, kterému umožnily vzniknout takzvaná nová média. Ta můžeme chápat jako informační a zábavní produkty a služby, které využívají digitální technologie, jako je například internet.³⁸ Tato média (a stejně tak sociální sítě) plně využívají možnosti digitálních zařízení, jako jsou počítače, chytré mobilní telefony a tablety nebo nejnověji zařízení virtuální reality. Fungují na digitální platformě a jsou interaktivní a podporují komunikaci (Pavlíček, 2010, s. 11). Jejich přesná definice však z důvodu značné různorodosti k dispozici není.³⁹

Mezi základní principy, které definují nová média patří (Lister, 2003, s. 13-44):

- Digitalita – nová média jsou založena na digitálním kódu
- Interaktivita – pasivní divák se transformuje do role aktivního uživatele, který může spoluvytvářet obsah
- Hypertextualita – výsledné dílo tvoří jednotlivé, navzájem propojitelné, části, jejichž pořadí si může uživatel určit podle svých osobních preferencí
- Disperze (rozptyl) – hranice mezi producentem a konzumentem není pevně stanovena, centrální autorita chybí nebo je potlačena
- Virtualita – virtuální prostor jako místo, kde se odehrávají interakce uživatelů

Dle Kortby (Pavlíček, 2010, s. 16-17) můžeme pozorovat i vlastnosti jako:

- Multimedialita – schopnost integrovat do jednoho sdělení text, obraz, animaci, video, podkladovou grafiku atd.
- Kolaborativnost – schopnost spolupracovat ve virtuálních týmech
- Globalita – možnost komunikovat sdělení do celého světa
- Internacionalizace a mobilita – možnost získávání informací nezávisle na čase nebo místě
- Informační a komunikační vstřícnost a otevřenost

³⁸ Zdroj: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/new-media?q=new+media>

³⁹ Pojem nových médií je mimořádně obsáhlý a dalo by se do něj zahrnout v podstatě cokoliv, co se jakýmkoliv způsobem týká digitálních technologií. Nejčastěji si však lidé pod pojmem nová média nejspíše představí různé počítačové, internetové nebo mobilní aplikace.

Jedním z nejsystematičtějších pokusů o teoretické ukotvení této problematiky je kniha *Jazyk nových médií* (Manovich, 2018).

3.1 Definice

Sociální síť je v podstatě internetová stránka nebo aplikace, prostřednictvím které mohou její registrovaní uživatelé vzájemně komunikovat přidáváním informací, zpráv, obrázků, videí atd.⁴⁰ Jedná se tedy o službu, která „nabízí jedincům používající takovou síť, tři základní možnosti: 1. vybudovat si v rámci této sítě veřejný či polo-veřejný profil uživatele, 2. definovat seznam dalších uživatelů této sítě, se kterými je daný jedinec propojen, 3. síť umožní uživatelům zobrazit a procházet seznam uživatelů, s nimiž jsou spojeni a zároveň procházet tyto seznamy i u jiných uživatelů“ (Pavlíček, 2010, s. 130) První internetovou sociální síť classmates.com založil v roce 1995 R. Conrad. V roce 2004 založil student Harvardu Mark Zuckerberg společnost Facebook, která provozuje dodnes nejznámější sociální síť stejného jména, vlastní několik dalších sociálních sítí a je jednou z největších technologických firem světa.

3.2 Nejznámější sociální sítě současnosti⁴¹

3.2.1 Facebook

Jedná se o největší sociální síť současnosti (ve světě i v ČR) a slouží ke sdílení a komunikaci uživatelů a jejich propojování. Vznikl v roce 2004 a původně složil pouze studentům Harvardovy univerzity. Odtud se však přes další univerzity rozšířil do celého světa a dnes jej užívají miliardy lidí. Společnost Facebook vlastní také sociální síť Instagram a aplikaci WhatsApp. V současné době se též zabývá virtuální realitou a vývojem vlastní kryptoměny. V posledních letech také čelí intenzivní kritice kvůli nedostatečné ochraně osobních údajů uživatelů a radikalizujícím algoritmům.

Facebook má přes 2 miliardy uživatelů, kteří zde tráví v průměru 38 minut denně, a 74 % z nich se k této síti připojuje každý den. Nejčastějšími uživateli jsou lidé ve věku 18-49 let. V České republice Facebook využívá 5,2 milionu uživatelů.⁴²

3.2.2 Instagram

Umožňuje uživatelům sdílet fotografie a videa. Interakce uživatelů probíhá prostřednictvím lajkování a komentářů. Obsahuje také řadu předpřipravených filtrů,

⁴⁰ Zdroj: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/social-network?q=social+network>

⁴¹ Zdroj: <https://sitevhrsti.cz/socialni-site>

⁴² Zdroj: tamtéž.

umožňujících jednoduché úpravy sdílených fotografií. Oficiálně byl Instagram spuštěn v roce 2010 Kevinem Systromem a Mikem Kriegrem, kteří ji v roce 2012 prodali společnosti Facebook.

Instagram používá přes 1 miliardu lidí, kteří zde tráví v průměru 28 minut denně. 63 % uživatelů využívá Instagram každý den.⁴³

3.2.3 Youtube

Největší sociální síť s videobsahem. Umožňuje svým uživatelům videa nahrávat, sledovat, komentovat a sdílet. Byl založen v roce 2005 Chadem Hurleym, Stevem Chenem a Jawedem Karimem, kteří jej o rok později prodali společnosti Google. Je jednou z mála sociálních sítí, která zavedla měsíční předplatné, které umožňuje uživatelům sledovat obsah bez reklam.

Youtube má přes 2 miliardy aktivních uživatelů a denně je zde nahráno přes 500 hodin nových videí.⁴⁴

3.2.4 TikTok (původně musica.ly)

Čínská sociální síť. Vznikla v roce 2017 z původně hudební aplikace musica.ly. V současnosti se jedná o největší konkurenci sociálních sítí Facebook a Instagram. V roce 2019 byl TikTok 2. nejstahovanější aplikací (738 milionů stažení). TikTok umožňuje sledovat a sdílet krátká videa, která se řadí do dvou kanálů: Pro tebe (videa vybírá algoritmus) a Sleduji (pouze tvůrci které uživatel sleduje).

V české Republice využívá TikTok 1,1 milionu lidí. Nejvíce uživatelů patří do věkové skupiny 13-24 let. Jedná se o nejrychleji rostoucí sociální síť současnosti.⁴⁵

3.2.5 Twitter

Umožňuje uživatelům posílat krátké příspěvky, které mají maximální délku 280 znaků. Slouží k rychlému sdělování zpráv, myšlenek a názorů. Byl založen v roce 2006 Jackem Dorseyem, v roce 2022 jej koupil miliardář Elon Musk. Využívá takzvané #hashtagy, které sdružují jednotlivá vlákna do tematických celků a zvyšují tak přehlednost obsahu.

⁴³ Zdroj: <https://sitevhrsti.cz/socialni-site>

⁴⁴ Zdroj: tamtéž.

⁴⁵ Zdroj: tamtéž.

Denně využívá Twitter 186 milionů uživatelů. V ČR má Twitter přibližně 388 tisíc uživatelů. Jedná se o výrazně mužskou doménu – 74 % ku 26 %.⁴⁶

3.2.6 Ostatní sociální sítě

Sociálních sítí je pochopitelně velké množství a vyjmenovávat je zde by nemělo smysl. Aspoň zmínit však můžeme ještě Snapchat (posílání fotek a videí), LinkedIn (pracovní trh) a Pinterest (sdílení obrázků, využíváné pro vizualizaci a inspiraci).

3.3 Pozitiva a negativa sociálních sítí

3.3.1 Pozitiva sociálních sítí

V současné době se u sociálních sítí hovoří spíše v souvislosti s jejich negativy, ale mají pochopitelně i řadu pozitiv. Pojdme si uvést alespoň některá z nich.

Propojení lidí na celém světě – uživatel může být v kontaktu s lidmi z celého světa, může příbuzným zdarma zavolat nebo poslat fotografie či videa ze zahraničí atd. Sociální sítě prostřednictvím internetu propojily svět.

Nová přátelství – sociální sítě propojují lidi. Poskytují tak ideální příležitost získat nové přátele nebo kontakty prakticky z celého světa.

Prostředí, které není diskriminující – každý, bez ohledu na věk, vzdělání, pohlaví, barvu pleti nebo tělesné postižení, má stejnou možnost se k sociální síti připojit a získat zde nové přátele (Šmahel, 2003, s. 56).

Rychlé šíření a získávání informací – sociální sítě umožňují šířit zprávy velmi rychle. Proto se spousta informací objeví nejdříve na sociálních sítích. Snadným a rychlým přístupem k informacím se také lidé mohou vzdělávat. Pochopitelně záleží na kvalitě informací a ochotě lidí vzdělávat se.

Sdílení – možnost sdílení je jednou ze základních vlastností sociálních sítí. Lidé mohou sdílet nejen soubory, videa, fotografie a data, ale i názory, myšlenky a pocity.

3.3.2 Negativa sociálních sítí

Pohyb o online prostoru a na sociálních sítích má spoustu negativ. I lidé, kteří jsou v reálném životě velmi opatrní, na sebe na sociálních sítích můžou prozradit velké množství osobních informací. Velmi diskutovaným tématem jsou v poslední době též algoritmy

⁴⁶ Zdroj: <https://sitevhrsti.cz/socialni-site>

sociálních sítí, které uživatelům třídí, seřazují a doporučují obsah. Způsob, jakým jsou naprogramovány, vede k doporučování čím dál radikálnějších příspěvků a může vést k radikalizaci uživatele. Přispívají také k rozdělení společnosti a vzniku tzv. sociálních bublin.

Ne každý uživatel sociálních sítí má čisté úmysly. Online prostředí, kde lidé částečně ztrácejí svou přirozenou ostražitost, umožňuje nejruznějším manipulátorům, podvodníkům a predátorům vyhledávat si vhodné oběti. Zde je pro ilustraci několik příkladů:

Kyberšikana – druh šikany, využívající digitální technologie k ublížení druhému.

Kyberstalking – Pronásledování za pomoci digitálních technologií.

Kybergrooming – Je většinou spojen se sexuálním zneužitím. Jde o psychickou manipulaci, za účelem získání důvěry a sjednání osobní schůzky.

Hoax – sociální poskytlují ideální podmínky pro šíření nejruznějších poplašných zpráv, které jsou neustále šířeny dále.

Závislost na sociálních sítích – jedná se o „*nutkání neustále sledovat, co píše přátelé, kde jsou, co dělají, co vyfotografovali, co si přečetli, co doporučili. Snahu přátele zásobovat vlastními příhodami ze života i čistě smyšlenými a opětovným nutkáním vědět okamžitě, zda někdo reagoval.*“ (Eckertová, Dočekal, 2013, s. 126)

3.3.3 Nebezpečí sociálních sítí u dětí

Přání založit si účet na sociální síti se obvykle poprvé objevuje u dětí kolem desátého roku věku (Dočekal, 2019, s. 50-51). Už samotné založení profilu může představovat nemalý problém. Dítě si totiž může založit účet na sociální síti samo nebo za pomoci spolužáků, bez vědomí rodičů. Ti pak nemají žádnou kontrolu nad tím, zda dítě používá sociální síť bezpečně. Dítě přijít do kontaktu s informacemi (často vyvolávajícími strach nebo negativní emoce), jejichž pravdivost nedokáže samo posoudit. Internet je totiž přesycen velkým množstvím rozmanitých informací různé kvality, za které velmi často nenes nikdo odpovědnost (Kopecký, 2018, online).

Značné riziko představuje skutečnost, že se za pomoci mobilních telefonů děti na sociální síti fotografují a natáčejí (Dočekal, 2019, s. 51). Do přátel si poté přidávají cizí lidi, o jejich skutečné identitě nic neví a začínou s nimi tyto materiály sdílet nebo si dopisovat. Jedním největších rizik sociální sítě TikTok jsou právě sexuální predátoři, kteří si zde zvykli oslovovat velmi mladé dívky. Magazín Forbes (Levine, 2022, online) například analyzoval stovky živých online přenosů a zjistil, že diváci pravidelně vyzývají mladé dívky k věcem, které jsou na hranici dětské pornografie.

Dalším riziko představuje fenomén výzev (challege), které „...nabádají uživatele internetu (především děti) k nebezpečnému chování, které jim může způsobit vážnou zdravotní újmu. Tyto výzvy uživatele nutí např. k zapojování se do nebezpečných úkolů, u jejichž plnění se uživatelé fotí či natáčejí, výsledek sdílejí a motivují tak další online diváky k zapojení se.“ (Kopecký, 2019, online)

Mezi rizika používání sociálních sítí u dětí platí pochopitelně i všechna rizika z předchozí kapitoly jako kyberšikana, kybergrooming, kyberstalking, riziko závislosti, ale i krádež identity, online vydírání apod.

4 Mediální výchova v kurikulu ZŠ

Osnovy každé základní školy v ČR se řídí Školním vzdělávacím programem (ŠVP), který je tvořen jejími pedagogickými zaměstnanci, schvalován ředitelem a je veřejně přístupný. Závazným kurikulárním dokumentem pro tvorbu ŠVP je Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV).⁴⁷ Tento dokument vychází z Národního programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílá kniha) a definuje základní úroveň vzdělání v ČR.

4.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

RVP ZV byl zaveden v roce 2004 zákonem č. 561/2004 Sb., O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (tzv. školský zákon), a představuje závazný rámec pro tvorbu ŠVP. Od svého vydání prošel několika úpravami. Poslední z nich se uskutečnila v roce 2021, kdy v návaznosti na distanční výuku způsobenou pandemií onemocnění covid-19 prošla úpravami část věnující se výuce informatiky.

RVP ZV stanovuje zejména konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání, jeho organizační uspořádání, profesní profil, podmínky průběhu a ukončování vzdělávání, podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, materiální, personální a organizační podmínky a zásady bezpečnosti a ochrany zdraví. Některé z jeho částí mají pochopitelně svůj význam i pro tuto práci. Konkrétně jsou jimi cíle základního vzdělávání, klíčové kompetence a samozřejmě část, věnující se přímo mediální výchově.

4.2 Cíle základního vzdělávání

Cíle základního vzdělávání tak, jak jsou v RVP navrženy (2021, s. 8), mají za úkol *„pomoci žákům utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání.“* Základní vzdělávání se snaží o naplňování cílů jako umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní vzdělávání, podněcovat žáky k logickému uvažování a řešení problémů či učit například žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví. V roce 2021 při revizi RVP přibyl cíl: *„pomáhat žákům orientovat se v digitálním prostředí a vést je k bezpečnému, sebejistému, kritickému a tvořivému využívání digitálních technologií při práci, při učení, ve volném čase i při zapojování do*

⁴⁷ Dostupné např. na: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy>

společnosti a občanského života.“ Náplň těchto cílů v mnohém souzní s náplní cílů této práce.

4.3 Klíčové kompetence

Klíčové kompetence můžeme definovat jako „*soubor požadavků na vzdělání, zahrnující podstatné vědomosti, dovednosti a schopnosti univerzálně použitelné v běžných pracovních a životních situacích.*“ (Průcha et al., 2001, s. 99) Každý žák by tak měl opouštět základní školu vybaven těmito kompetencemi tak, aby byl připraven na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti. Jedná se o kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské a pracovní.⁴⁸ Podobně jako u cílů i zde přibyl zcela nový segment kompetencí, a to kompetence digitální, jejichž rozvíjení je jedním z cílů této práce. Zejména jsou to kompetence, kdy žák „*získává, vyhledává, kriticky posuzuje, spravuje a sdílí data, informace a digitální obsah, k tomu volí postupy, způsoby a prostředky, které odpovídají konkrétní situaci a účelu.*“

4.4 Mediální výchova v RVP ZV

Mediální výchova je v RVP ZV uvedena jako tzv. průřezové téma, a záleží tedy na konkrétní škole, jak k ní přistoupí. Zda z ní učiní součást více předmětů, nebo z ní udělá plnohodnotný předmět. Oba způsoby jsou v pořádku a při správném uchopení vedou ke splnění výukových cílů a rozvoji klíčových kompetencí u žáků.

Mediální výchova může být chápána jako cesta k tomu, aby žák dosáhl alespoň základní úrovně mediální gramotnosti, kterou můžeme chápat jako komplex znalostí a dovedností, potřebných pro zvládnutí mediální produkce, které jsou žáci denně ve velkém množství vystaveni. Znalostí rozumíme, že žák získává poznatky o historii médií, jejich fungování, logice, roli v každodenním životě, struktuře atd. Dovednosti žák uplatní při analýze nejrůznějších mediálních sdělení, posuzování a vyhodnocování jejich věrohodnosti, schopnost zasadit informace do kontextu, vybrat si správné médium k naplnění nejrůznějších potřeb atd. V RVP ZV převažuje kriticko-analytické uchopení mediální výchovy, její část zaměřená na kreativní využívání médií a vlastní mediální produkci žáků je zde pouze naznačena.⁴⁹ „*Cílem mediální výchovy v tomto pojetí je tedy především orientace v mediální*

⁴⁸ Přehledně vysvětleny jsou přímo v RVP ZV na str. 10-13.

⁴⁹ Kriticko-analytické části se věnuje i tato práce.

nabídce, poučený výběr z ní a kritický odstup od ní: mediální výchova by měla vést na jedné straně k obohacení života výchovou k racionálnímu a hodnotnému užívání mediální produkce, na druhé straně ke snížení rizik, jež mediální produkce představuje.“ (Jirák et al., 2018, s. 12)

Velký důraz je nyní kladen na propojení mediální výchovy s digitálními technologiemi, vzhledem k tomu, že většině mediální produkce jsou děti vystaveny v online prostředí. Je tedy potřeba nejen ovládat všechny výše zmíněné dovednosti, ale být i poučeným uživatelem digitálních zařízení, dokázat je ovládat a znát jejich vlastnosti a specifika. Jelikož dnes již většina žáků vlastní chytrý mobilní telefon, který dokáže pořizovat zvukové a obrazové záznamy, měli by také znát všechna úskalí vyplývající z jeho používání. Dále je zde zdůrazněna potřeba rozlišovat mezi soukromou a veřejnou komunikací, akcentována je i potřeba neustálého kritického vyhodnocování informací, ale i plnohodnotné zapojení do mediální komunikace a samotné mediální produkci jako prostředku k lepšímu pochopení celé problematiky.

4.5 Přínos mediální výchovy

RVP ZV uvádí celou řadu přínosů mediální výchovy v osobním rozvoji žáka. Veškeré získané vědomosti a dovednosti, totiž žákovi umožní se plnohodnotně osamostatnit a stát se sebevědomým účastníkem mediálního světa, který chápe principy jeho fungování, uvědomuje si bezpečnostní rizika, ale zároveň vnímá potenciál, který nám moderní technologie, média a internet přináší. A to nejen v rámci vzdělávání se, ale i jako zdroj zábavy i naplnění volného času. Rozvíjí také komunikační schopnosti žáka a stylizaci projevu (psaného i mluveného). Zvyšuje citlivost žáka nejrůznější stereotypy, předsudky a zjednodušující soudy a napomáhá k tomu, že si žáci uvědomují možnosti internetu jako nástroje ke svobodnému vyjádření, ale zároveň si uvědomují zodpovědnost, která je s tím spojena.

5 Základní pojmy

V souvislosti s mediální výchovou používáme spoustu termínů, které se mohou zdát zavádějící nebo nemusí být jasné každému. Porozumění je základním kamenem kterékoliv gramotnosti, ať už hovoříme o gramotnosti čtenářské, digitální, mediální, či jakékoliv jiné. A porozumění nelze dosáhnout, pokud se neshodneme na základním názvosloví, které používáme. V následujících kapitolách si tedy vysvětlíme několik základních pojmů, které se v této práci objevují.

5.1 Alternativní fakta

Fakt je skutečnost, o níž se ví, že je pravdivá, obzvláště pokud ji zle dokázat.⁵⁰ Alternativa je volba, kterou můžeme učinit ze dvou nebo více možností (často protikladných).⁵¹ Hovoříme-li tedy o alternativních faktech, pak mluvíme o opaku skutečnosti nebo opaku pravdy. Tento termín tedy označuje skutečnost, jež odporuje faktům, což je v podstatě eufemismus pro lež (Nutil, 2018, s. 17).

5.2 Click-bait

Click-bait je materiál umístěný na internet s cílem upoutat pozornost a přimět tak návštěvníky, aby klikli na odkaz na konkrétní webovou stránku.⁵² Nejčastěji se jedná o titulek, který se snaží upoutat za každou cenu. Návštěvník na tuto „návnadu“ klikne a tím navštíví příslušný web, kterému se zvyšuje návštěvnost a tím i příjem z reklamy. Stejnou filosofii využívají i tištěné bulvární deníky (Nutil, 2018, s. 18).

5.3 Dezinformace

Nepравdivá informace, která je uvedena záměrně.⁵³ Právě záměr je zde velmi důležitý. Účelem dezinformace je obelhávat nebo poškodit příjemce sdělení (Závodný Pospíšil, 2020, s. 87) či ovlivnit úsudek a názor jedince, skupiny nebo celé společnosti (Nutil, 2018, s. 18).

⁵⁰ Zdroj: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/fact?q=fact>

⁵¹ Zdroj: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/alternative_1?q=alternative

⁵² Zdroj: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/clickbait?q=clickbait>

⁵³ Zdroj: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/disinformation?q=disinformation>

5.4 Fake news

Falešné zprávy, často senzační povahy, vytvořené pro široké sdílení nebo šíření za účelem získání příjmů nebo propagace či diskreditace veřejné osobnosti, politického hnutí, společnosti atd.⁵⁴ Účelem je zmanipulovat nebo ovlivnit úsudek příjemce a jeho dalšího postoje ke sdělované informaci a z ní vyplývající situace. K šíření dochází zejména prostřednictvím internetových médií a sociálních sítí, ale i tradičních médií. Na jejich tvorbě a šíření se může podílet jak žurnalista, který nerespektuje pravidla novinářské etiky, tak i obyčejný uživatel sociálních sítí nebo emailu, který tyto zprávy přeposílá (Závodný Pospíšil, 2020, s. 87). Mezi falešné zprávy se neřadí satira či parodie, které vznikají za jiným účelem, přestože jsou občas v tomto kontextu využívány (Nutil, 2018, s. 18).

5.5 Fakta

Zjištěná, ověřená, jednotlivá skutečnost, událost nebo výsledek, který je pravdivý, obzvláště, může-li být dokázán.⁵⁵ Fakta jsou nezávislá na pozorovateli, a nemají proto žádnou alternativu. Nelze je zaměňovat s interpretací nebo názorem (Nutil, 2018, s. 8).

5.6 Hoax

Nejčastěji poplašná zpráva varující před neexistujícím nebezpečím. K šíření dochází především prostřednictvím emailu, sociálních sítí a dezinformačních webů. Často kromě samotného sdělení obsahuje i výzvu k hromadnému sdílení (Závodný Pospíšil, 2020, s. 85).

5.7 Konspirační teorie

Přesvědčení, že za událost je zodpovědná tajná, ale mocná organizace.⁵⁶ Můžeme ji též nazvat teorií spiknutí. V současnosti se používá v souvislosti s okrajovými teoriemi, které vysvětlují události (současné i historické) jako výsledek spiknutí skupiny mocných činitelů. Touto skupinou můžou být podle zastánců konspiračních teorií mocné korporace nebo mezinárodní organizace, tajné služby či spolky, představitelé různých národů nebo náboženství, vlády, ale klidně i mimozemšťané (Nutil, 2018, s. 19).

⁵⁴ Zdroj: <https://www.dictionary.com/browse/fake-news>

⁵⁵ Zdroj: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/fact?q=fact>

⁵⁶ Zdroj: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/conspiracy-theory?q=conspiracy+theory>

5.8 Kritické myšlení

Jeden z nejdůležitějších pojmů ve spojitosti s mediální výchovou. Zjednodušeně je to proces analýzy informací s cílem učinit logické rozhodnutí o tom, do jaké míry je informace pravdivá či nepravdivá.⁵⁷ David Klooster (2000, s. 8) předkládá následující pětibodovou definici:

Kritické myšlení je nezávislé myšlení. Není možné kriticky myslet za druhé. Kritické myšlení může každý vykonávat jedině sám za sebe. Každá kriticky myslící osoba si vytváří své vlastní názory, hodnoty a přesvědčení. Kritické myšlení však nemusí být nutně originální. Člověk může přijmout myšlenku nebo přesvědčení někoho jiného a vnímat je jako vlastní. Právě nezávislost myšlení je možná nejdůležitější součástí kritického myšlení.

Získání informace je východiskem, nikoliv cílem kritického myšlení. Abychom mohli vést složité úvahy, potřebujeme hodně faktů, nápadů, teorií, hypotéz, dat či pojmů. Proto je důležité dokázat porozumět textům a umět si z nich podržet důležité informace. Už i žáci mají určité životní zkušenosti a předchozí znalosti a dokáží na jejich základě kriticky myslet. Čím déle se člověk učí, tím „rafinovanějším“ se stává. Kritické myšlení je proces, který lidé provádí s fakty.

Kritické myšlení začíná otázkami a problémy, které se mají řešit. Skutečné učení se znamená snahu odpovídat na otázky nebo řešit problém, který vychází z vlastního zájmu nebo potřeby. Zvědavost je základní vlastnost života. Lidé se učí nejlépe, když nalézají, jak problémy souvisí s jejich osobní zkušeností a když využívají nejrůznějších pramenů k tomu, aby našli řešení. Kritické myšlení tedy znamená dokázat formulovat vlastní problémy a hledat řešení, která se jich týkají.

Kritické myšlení se pídí po rozumných argumentech. Kriticky myslící člověk vytváří vlastní řešení problému a snaší pro svá řešení dobré argumenty a přesvědčivé důvody. Ví, že řešení může existovat vícero, a tak se snaží prokázat logičnost a praktičnost toho svého. Každý správný argument sestává ze tří částí: **tvrzení** (též teze, hlavní myšlenka nebo jádro argumentu), které se opírá o řadu **důvodů**, jež jsou podpořeny **důkazy**. Každý takový argument lze ještě upevnit připuštěním, že jsou možné i jiné pohledy na daný problém. Vytvářením, předkládáním a vyžadováním takových argumentů se pak jedinec stává odolný vůči manipulaci.

⁵⁷ Zdroj: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/critical-thinking?q=critical+thinking>

Kritické myšlení je myšlení ve společnosti. Myšlenky jsou ověřovány a zdokonalovány tím, že je sdílíme s ostatními. Předávání a přijímání myšlenek, diskuze, četba. To všechno jsou procesy, které prohlubují a propracovávají naše vlastní názory a postoje. Výměna názorů a vlastnosti jako tolerance, naslouchání druhým či ochota nést zodpovědnost za vlastní stanovisko jsou nedílnou součástí kritického myšlení.

5.9 Manipulace

Manipulativní chování má za cíl někoho ovládat nebo ovlivnit, často nečestným způsobem, takže si to dotyčný/á neuvědomuje.⁵⁸ Manipulátor se za použití různých manipulativních technik snaží manipulovanou osobu přesvědčit o správnosti svého jednání, postoje či myšlenky. Může využívat svého charismatu, lichotek, emocí, slabých stránek manipulované osoby ale i například citového vydírání (Závodný Pospíšil, 2020, s. 90). Techniky manipulace lze často nalézt v reklamě či v poslední době hodně skloňovaném politickém marketingu (Nutil, 2018, s. 19).

5.10 Mediální gramotnost

Schopnost nebo dovednost kriticky analyzovat přesnost, důvěryhodnost a nezájatost u obsahu vytvořeného a konzumovaného v různých médiích, včetně rozhlasu, televize, internetu a sociálních médiích.⁵⁹ Jedná se též o schopnost vytvářet v různých kontextech vlastní sdělení. Je jedním ze základních předpokladů kritického myšlení (Nutil, 2018, s. 19).

5.11 Názor

Vlastní pocity a myšlenky ohledně někoho/něčeho, které nemusí odpovídat skutečnosti.⁶⁰ Jedná se o subjektivní interpretaci. Platnost názoru není nijak zaručena, protože se nedá vyloučit pravdivost, oprávněnost nebo platnost jiných názorů. Různorodost a pestrost názorů přirozeně reflektuje různorodost a pestrost okolního světa.⁶¹

⁵⁸ Zdroj: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/manipulation?q=manipulation>

⁵⁹ Zdroj: <https://www.dictionary.com/browse/media-literacy>

⁶⁰ Zdroj: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/opinion?q=opinion>

⁶¹ Zdroj: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Názor>

5.12 Pravda

Ověřená a nezpochybnitelná skutečnost⁶² bez ohledu na různé názory nebo interpretace. Pravda jako taková je pouze jedna a dva lidi nemůžou mít „každý svou pravdu“. „*Kdyby tomu tak bylo, neměli bychom o čem mluvit. Proč bych měl poslouchat nějakou tvoji pravdu, když mám tu svoji.*“⁶³ Pravda nemůže rovněž být relativní ani alternativní. Člověk buď hovoří pravdu, nebo lež, která je opakem pravdy.

5.13 Lež

Nepravdivý výrok učiněný s úmyslem oklamat.⁶⁴ Podstatou lži je úmysl a vědomí nepravdivosti (člověk, který úmyslně lže, musí znát pravdu). Lež je, stejně jako pravda, je běžnou každodenní součástí lidské komunikace a nemusí být nutně vnímána negativně. Existuje totiž i tzv. altruistické lhaní, kdy člověk pronáší drobné lži, aby někomu neublížil.⁶⁵ V tomto kontextu lež usnadňuje komunikaci a slouží jako sociální pojivo.

⁶² Zdroj: <https://www.dictionary.com/browse/truth>

⁶³ Jan Sokol v rozhovoru s Romanem Novotným. 2017. Dostupné z: <https://www.em.muni.cz/udalosti/9127-jan-sokol-rikat-ze-kazdy-ma-svou-pravdu-je-nebezpecne>

⁶⁴ Zdroj: <https://www.dictionary.com/browse/lie>

⁶⁵ Zdroj: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/white-lie?q=white+lie>

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 Úvod k praktické části

Hlavní část této diplomové práce tvoří několik tematických bloků složených z příprav na vyučovací hodinu a pracovních listů. Žáci by se díky nim měli naučit základům kritického posuzování publicistických a zpravodajských textů a ověřování informací na internetu. Cílem je, aby po absolvování tohoto „kurzu“ žáci nepodléhali zjednodušujícím textům a bulvárním titulkům, které se snaží pouze o zvýšení návštěvnosti daného webu a dokázali rozpoznat, zda jsou informace, které se jim předkládají, důvěryhodné nebo je s nimi nějakým způsobem manipulováno. K tomuto účelu jsou využívány zejména zpravodajské a publicistické články střední délky, které byly vždy vybrány tak, aby názorně ilustrovaly probíranou problematiku.

Pro účely výkladu nového učiva jsem pro každou vyučovací hodinu sestavil výukovou prezentaci, která vždy obsahuje právě probíranou látku i konkrétní příklady. Z důvodu rozdílné kvality projektorů a interaktivních tabulí v různých učebnách jsem zvolil minimalistickou grafickou úpravu s bílým pozadím tak, aby byl promítaný text co nejzřetelnější a dobře viditelný i ze zadních lavic. Aby však prezentace nebyly příliš fádny, doplnil jsem je kreslenými ilustračními obrázky, které jsou zdarma dostupné na stránce www.pngwing.com. Zdroje jednotlivých příkladů jsou vždy uvedeny v poznámce pod čarou.

6.1 Východiska a struktura tematických bloků

Při strukturování probíraného učiva a tvorbě příprav na jednotlivé vyučovací hodiny jsem vycházel zejména ze dvou koncepcí, které se dané problematice věnují. První z nich je koncept *Pět klíčových otázek*, který můžete nalézt na webu vzdělávacího programu Jeden svět na školách⁶⁶, provozovaném organizací Člověk v tísni. Tato metodická koncepce předkládá žákům pět klíčových otázek, které by si měli položit pokaždé, když přijdou do kontaktu s nějakým mediálním sdělením. Jedná se otázky:

- 1) KDO je autorem sdělení?
- 2) CO je obsahem sdělení?
- 3) KOMU nebo jaké cílové skupině je sdělení určeno?
- 4) JAK se sdělení snaží upoutat pozornost?

⁶⁶ Dostupné na: <https://www.jsns.cz/projekty/medialni-vzdelavani/5-klicovych-otazek-metodicka-koncepce>

5) PROČ bylo sdělení vytvořeno?

Druhým konceptem, kterým jsem se inspiroval, je koncepce s názvem *Jak si ověřit informace na internetu*⁶⁷, kterou lze nalézt na serveru projektu E-Bezpečí, který je realizován Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého. Podobně jako předchozí koncepce i tato předkládá několik kroků vedoucích k ověření informace:

- 1) Pozor na selský rozum
- 2) Nečtěte pouze titulky
- 3) Ověřte zdroj zprávy
- 4) Ověřte zdroje informací, ze kterých zpráva čerpá
- 5) Ověřte, zda nejde o vyvrácený hoax
- 6) Pokud zpráva obsahuje fotografie či videa, ověřte jejich původ
- 7) Ověřte příběh

Výsledkem je vlastní soubor devíti témat, která mají dětem pomoci s ověřováním informací, ale i nahlédnout dál a představit jim motivace, které se za záměrným vydáváním dezinformačních a manipulačních sdělení mohou skrývat.

Každý tematický blok je složen z několika částí. Těmi hlavními jsou výkladová prezentace a jednoduchý pracovní list, které jsou doplněné metodickým listem a správným řešením pracovního listu (tam, kde to má smysl). K tomu jsou ještě přiloženy ukázky řešení, která vypracovali žáci a reflexe jednotlivých hodin. Při tvorbě prezentací jsem se snažil o maximální jednoduchost a přehlednost; především kvůli různé kvalitě projektorů a interaktivních tabulí v jednotlivých třídách, ale také z důvodu, aby příliš složitá anebo rušivá grafika neodváděla pozornost žáků od probíraného učiva.

6.2 Charakteristika žáků

Pracovní listy vypracovávali žáci a žákyně osmého a devátého ročníku druhého stupně ZŠ. Celkem se jednalo o 80 dětí ve věku 13-15 let. V pracovních listech se pracuje převážně se zpravodajskými články, které mladší děti ještě nečtou. Záměrně jsem tedy pracoval se staršími ročníky, kde už se část dětí o tento obsah zajímá. I žákům, které tento obsah zatím

⁶⁷ Dostupné na: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/tiskoviny/104-jak-overit-informace-na-internetu-2018-letak-skladacka/file>

nezajímá, jsou demonstrovány nástroje, které mohou využít v pozdějším, ve více společensky a politicky angažovaném věku. Všichni žáci vlastní mobilní telefon, připojují se denně na internet a mají založené profily na sociálních sítích. Část žáků má také předplacené neomezené datové tarify, a tak jim v přístupu na internet nebrání žádné překážky.

ZŠ a MŠ Újezd⁶⁸, na které žáci studují, je úplná základní škola, kterou navštěvuje přibližně 250 žáků. Škola se nachází v obci se třinácti sty obyvateli a řada žáků sem dojíždí z okolních vesnic. Škola je vybavena počítačovou učebnou se stolními počítači a notebooky a jazykovou učebnou, kde je k dispozici dvanáct dotykových tabletů. Právě v těchto učebnách probíhaly vyučovací hodiny. Žáci u sebe mohou mít mobilní telefon, který ale mohou používat pouze o přestávkách.

⁶⁸ Web: zsujezd.cz.

7 Vyučovací hodina 1 – NAJDI AUTORA

Cílem této vyučovací hodiny je, aby se žáci zamysleli nad tím, jaký vliv na celkovou důvěryhodnost sdělení má jeho autor. Na konkrétních příkladech se naučí, kde mají jméno autora hledat a jak si ověřit jeho totožnost a důvěryhodnost. Také si uvědomí, jaký význam pro důvěryhodnost sdělení má situace, kdy jméno autora sdělení není možné zjistit.

7.1 Metodický list

Cíle lekce

Žák: popíše, kde se u mediálního sdělení nachází jméno autora
 prověří osobu autora mediálního sdělení
 posoudí důvěryhodnost autora a sdělení
 vysvětlí, proč je důležité vědět, kdo je autorem sdělení
 vysvětlí, proč je problémem nemožnost zjistit identitu autora sdělení

Organizační formy a metody výuky

Metody slovní (práce s textem, rozhovor), hromadná frontální výuka, skupinová práce žáků.

Klíčové kompetence

Kompetence k učení, pracovní, digitální, sociální a personální.

Pomůcky

Interaktivní tabule, pracovní list, počítačová učebna s přístupem k internetu, barevné kartičky pro rozdělení žáků do skupin.

Časový průběh lekce

1. Motivační otázky	7 minut
2. Prezentace „Najdi autora“	3 minuty
3. Samostatná práce žáků – analýza vybraných článků	10 minut
4. Kontrola výsledků a společná analýza článků	15 minut
5. Prezentace „Vedoucí kolotoče“	5 minut
6. Závěrečné opakování a reflexe hodiny	5 minut

7.2 Průběh realizované hodiny

Hodina probíhala v 8. ročníku ve třídě s dvaceti přítomnými žáky.

Hodinu jsem začal kladením otázek žákům, které měly za úkol uvést hlavní téma hodiny a namotivovat žáky.

Kdo vytváří mediální sdělení (články), která čtete nebo sledujete? Všimáte si, kdo je autorem mediálních sdělení, která čtete? Zde se odpovědi radikálně lišily v závislosti na druhu mediálního sdělení. Z odpovědí žáků totiž přirozeně vyplynuly dvě kategorie mediálních sdělení. Jednu kategorii představují např. videa na Youtube a TikToku či statusy na Instagramu. U tohoto druhu mediálních sdělení se jejich autoři (zároveň protagonisté) stávají veřejně známými osobnostmi (youtubeři, influenceři atd.). Žáci je tedy znají a vnímají jejich osoby jako přirozenou součást sdělení. Druhou kategorií jsou zpravodajské nebo publicistické články, které osobu autora často upozadují. V tomto případě žáci autory nejen neznají, ale ani po nich aktivně nepátrají (v celé třídě se nenašel nikdo).

Proč si toho u zpravodajských článků nevšimáte? Zde většina třídy odpověděla, že je nenapadlo nad tím přemýšlet nebo že je to nezajímá (16). Zbylí žáci nebyli schopní odpovědět.

Kdo píše články na zpravodajské weby? Žáci prakticky hned správně odpověděli, že novináři. Odpověď na otázku, *kdo je to novinář*, už však hledali hůře. Nejčastější odpovědí bylo, že je to prostě člověk, který píše do novin. Pouze jedna žákyně odpověděla, že je to někdo, kdo to vystudoval na vysoké škole.

Co by měl nebo potřebuje umět dobrý novinář? Zde většina třídy nevěděla. Společně však došli k závěrům, že by měl umět dobře a zajímavě psát, a měl by umět hledat zajímavé informace.

Znáte nějaké české novináře? Zde žáci nevěděli, pouze tři z nich odpověděli jména moderátorů televizních novin Rey Korantenga a Lucie Borhyové.

Věříte všemu, co se píše na internetu? Na tuto otázku odpověděli všichni žáci, že nevěří, protože občas jsou na internetu napsané i nesmysly.⁶⁹

Je důležité vědět, kdo je autorem sdělení? Proč? Zde žáci odpověděli, že asi ano. Dva žáci ihned z předchozí otázky vytušili, že to má spojitost s důvěryhodností sdělení.

⁶⁹ Zajímavým poznatkem je, že nikdo z nich neodpověděl, že se na internetu píše lži.

Těmito otázkami jsme se plynule dostali k cílům vyučovací hodiny. Žákům jsem vysvětlil, že se v hodině naučíme, kde se dá najít jméno autora mediálního sdělení a proč je důležité toto vědět.

Obrázek 1: Titulní strana výukové prezentace

Prvním úkolem, který žáci měli, bylo odhadnout, kde může být jméno autora uvedeno. K tomu jsem využil jednoduchého obrázku článku. Žáci pak ihned správně odhadli, že jméno autora by mělo být pod článkem. Po mé návodné otázce, zda je to jediné místo, kde se může jméno autora nacházet, odpověděl jeden žák, že by mohlo být i pod nadpisem, s čímž ostatní souhlasili. Aby si žáci tuto vědomost vizualizovali, zvýraznil jsem tyto dvě možnosti na obrázku. Následně jsem v internetovém prohlížeči otevřel dva zpravodajské servery⁷⁰ a ukázal žákům, že obě varianty se běžně užívají.

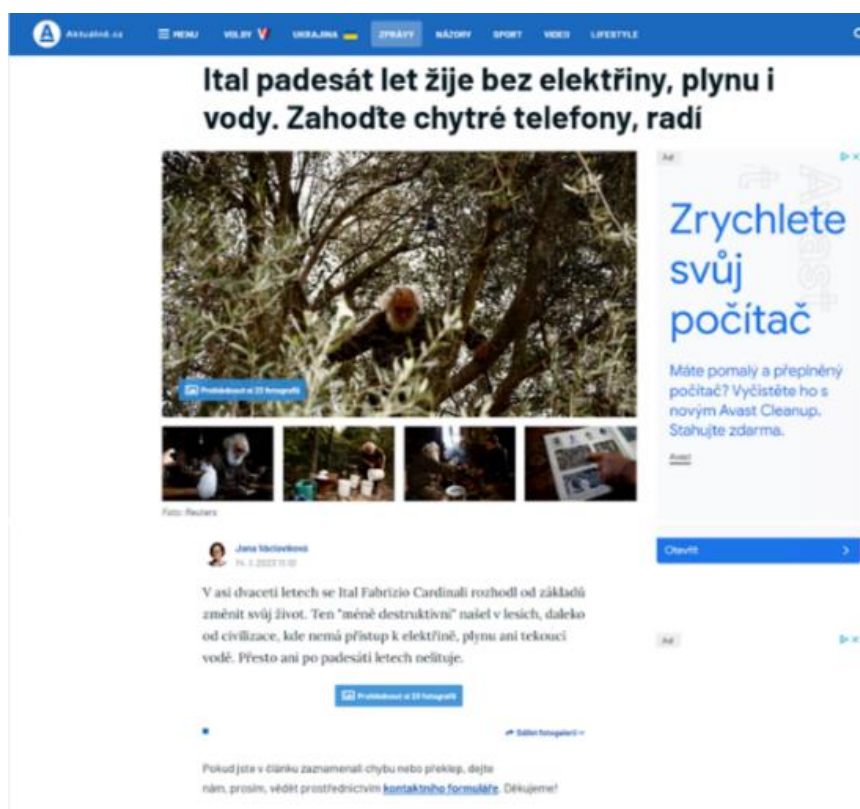

Obrázek 2: Ilustrační článek se zvýrazněnými možnostmi jména autora

⁷⁰ Konkrétně se jednalo o server irozhlas.cz, který uvádí jména autorů pod článkem a seznamzpravy.cz, který je naopak uvádí hned pod titulkem.

Následně se žáci pomocí barevných kartiček rozdělili do skupin po třech.⁷¹ Každá skupina dostala pracovní list a odkaz na článek. Úkolem bylo zjistit, kdo je autorem článku a jaké informace o něm lze přímo na daném webu najít. Každý článek byl vybrán tak, aby ilustroval jinou situaci. Čas na tuto aktivitu byl stanoven na pět minut. Po uplynutí této doby skupiny prezentovaly výsledky své práce spolužákům a následně jsme si společně vysvětlili specifika jednotlivých případů, které jsem měl připravené v prezentaci. I žáci, kteří analyzovali nějaký jiný článek, se tak seznámili se všemi ilustračními příklady.

Článek č. 1 – aktualne.cz⁷²

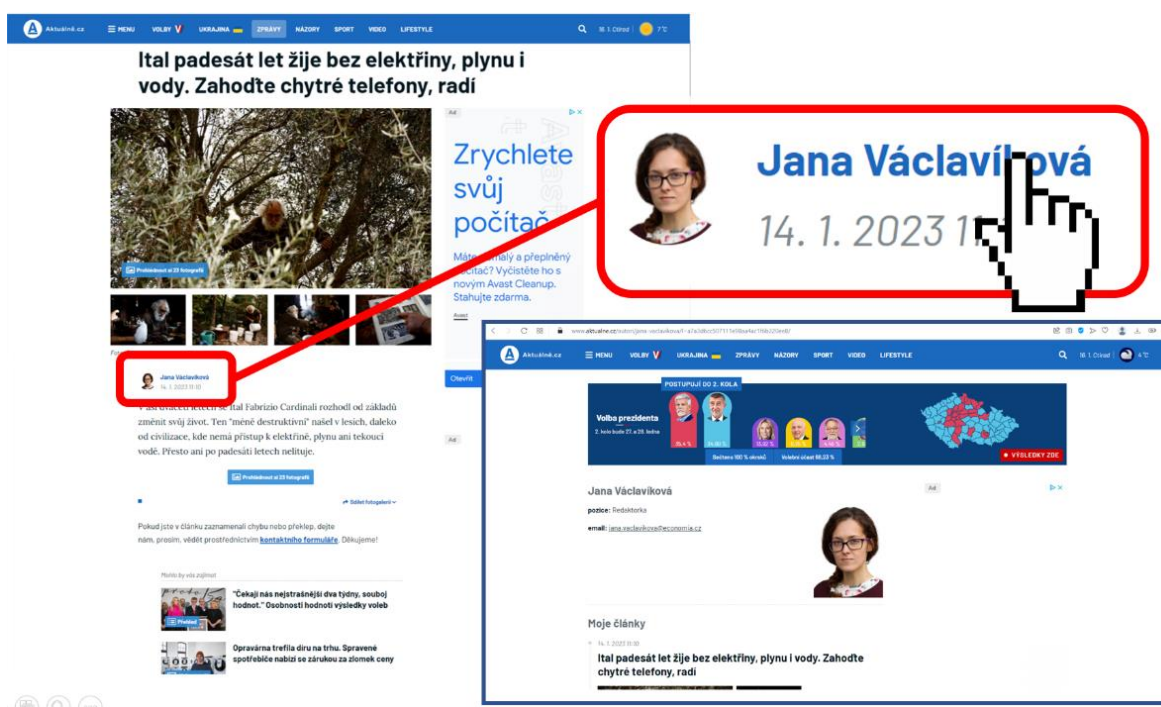

Obrázek 3: Článek z webu aktualne.cz

⁷¹ Kartičky jsem použil proto, abych předešel situaci, kdy by některého z žáka nechtěla přijmout žádná skupina.

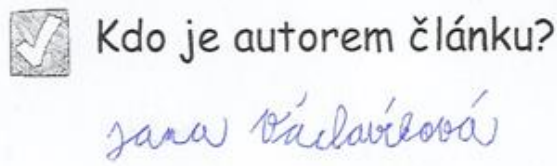
⁷² Zdroj: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/ital-padesat-let-zije-bez-elektřiny-plynu-i-vody-zahodte-chy/r~590fd43491c211edba5b0cc47ab5f122/>

Jméno autorky, včetně její fotografie, je uvedeno nad článkem. Na jméno jde navíc kliknout, takže se čtenář dostane k profilu autorky nejsnazší možnou cestou. V profilu se zobrazí kontakt na autorku (u některých i stručný profesní životopis) a seznam článků, které napsala. V tomto kontextu jsem se žáků zeptal, zda je důležité vědět, jaké články autor píše. Dvanáct žáků se shodlo, že ano, ostatní si nebyli jistí. Na můj následující dotaz, proč si myslí, že je to důležité, žáci odpovídali: „abychom věděli, co ho zajímá, abychom věděli, kolik toho napsal, abychom si od něj mohli přečíst další články“. Pomocí dalších návodných otázek jsme se společně propracovali k odpovědi, že mít přehled o tématech, kterým se autor v článcích věnuje, nám může pomoci při posuzování, zda na nás působí důvěryhodně.

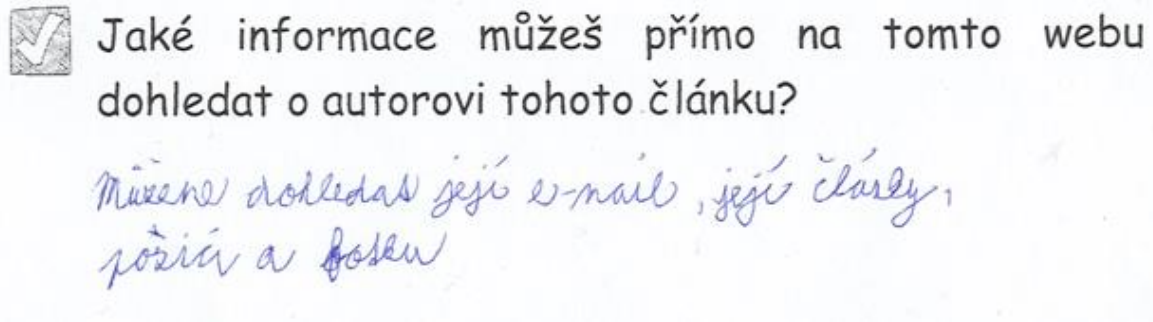

Obrázek 4: Analýza článku z webu aktualne.cz

U tohoto článku žáci pochopitelně neměli problém uvedené informace najít.

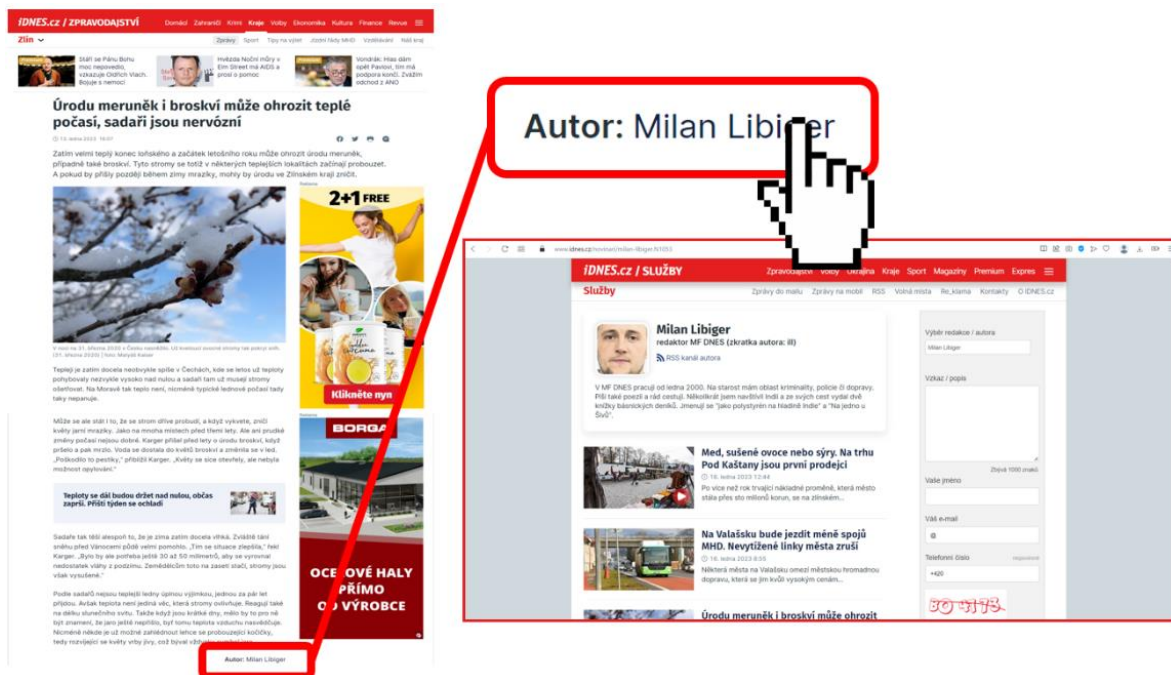

Obrázek 7: Odpověď žáků

Obrázek 6: Odpověď žáků

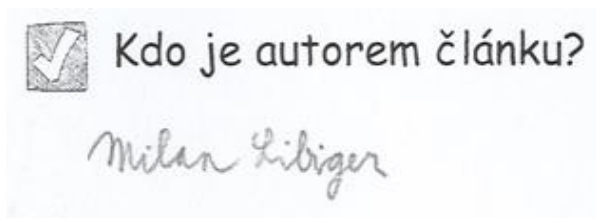
Článek č. 2 – idnes.cz⁷³

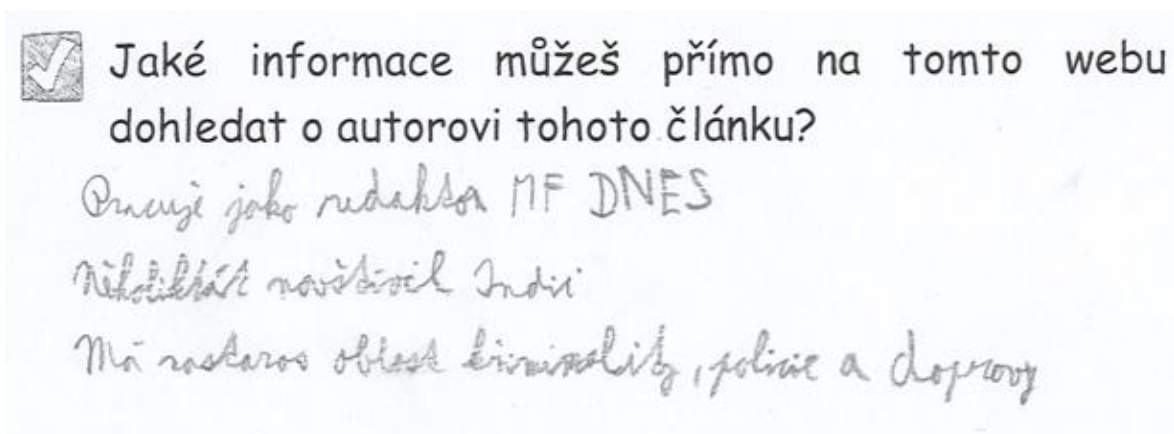
Obrázek 5: Analýza článku z webu idnes.cz

⁷³ Zdroj: https://www.idnes.cz/zlin/zpravy/teple-pocasi-zima-merunky-uroda-ohrozeni-lukrom-sadari.A230113_702539_zlin-zpravy_jfuk

V tomto případě je jméno autora uvedeno pod samotným článkem. Na jméno jde rovněž kliknout a stejně jako v předchozím případě se nám otevře stránka s autorovým profilem a s archivem napsaných článků. I v tomto případě žáci zjistili informace bez obtíží.

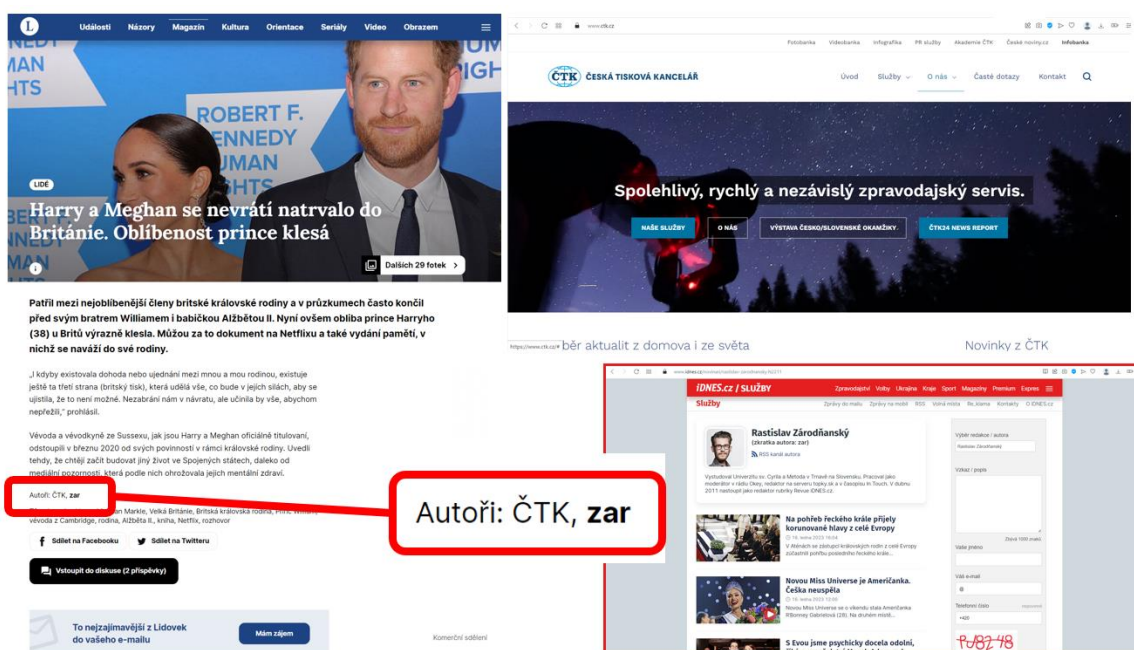
Obrázek 9: Odpověď žáků

Obrázek 8: Odpověď žáků

Článek č. 3 – lidovky.cz⁷⁴

U tohoto článku jsou na rozdíl od předchozích dvou uvedeni autoři dva, ale jméno zde žáci nevidí ani jedno. Jako první z autorů je uvedena ČTK. Žáků jsem se napřed zeptal, zda tuto zkratku znají, ale nikdo ji neznal. Vysvětlil jsem jim tedy, že se jedná o Českou tiskovou kancelář⁷⁵ a jak funguje. U druhého autora je uvedena pouze zkratka, kterou se pod články podepisuje. Ta však opět funguje jako hypertextový odkaz, jehož prostřednictvím se dostaneme k profilu autora. Zajímavostí též je, že se profil autora zobrazí na serveru idnes.cz. Tímto způsobem jsem žákům ilustroval fakt, že různé weby mohou mít stejného majitele a jeden redaktor tak může přispívat na více webů.

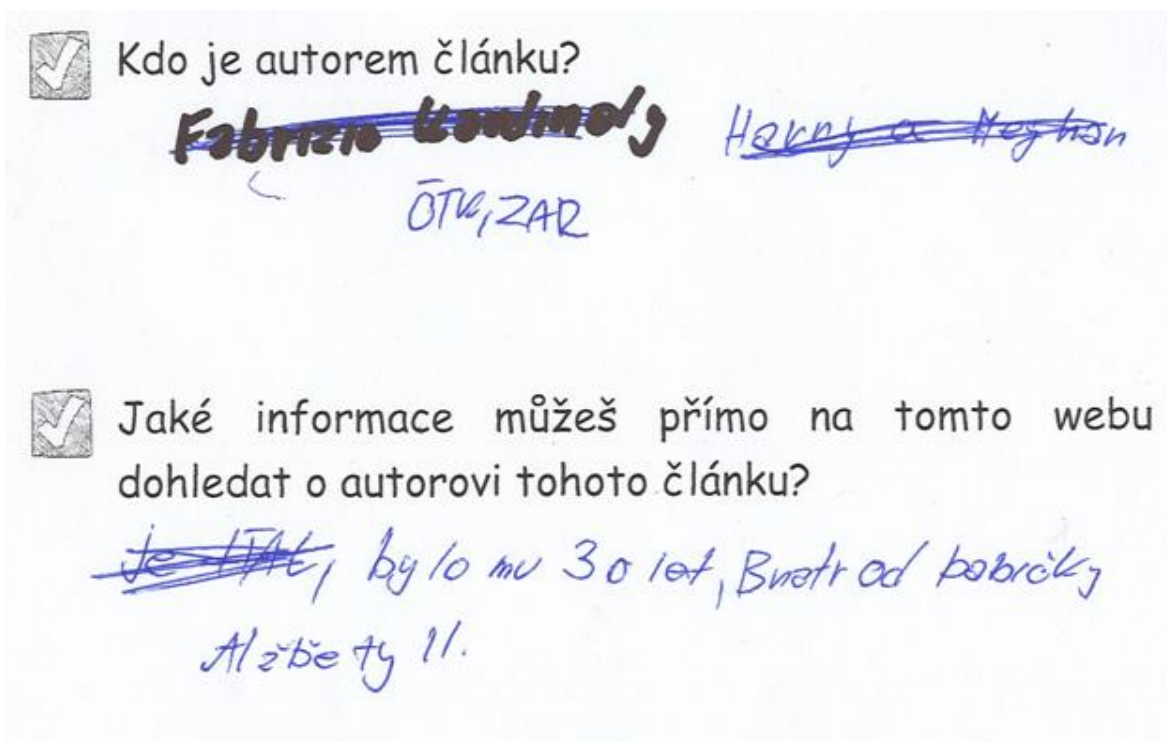

Obrázek 10: Analýza článku z webu lidovky.cz

Shodou okolností tento článek analyzovala skupina slabých žáků, kteří navíc nejevili o práci výrazný zájem, a tak je jejich analýza velmi slabá. Jako informace o autorovi článku uvedli, že se jedná o bratra babičky Alžběty (bohužel jsem nedokázal posoudit, zda se jednalo o žert, nebo vážně myšlenou odpověď).

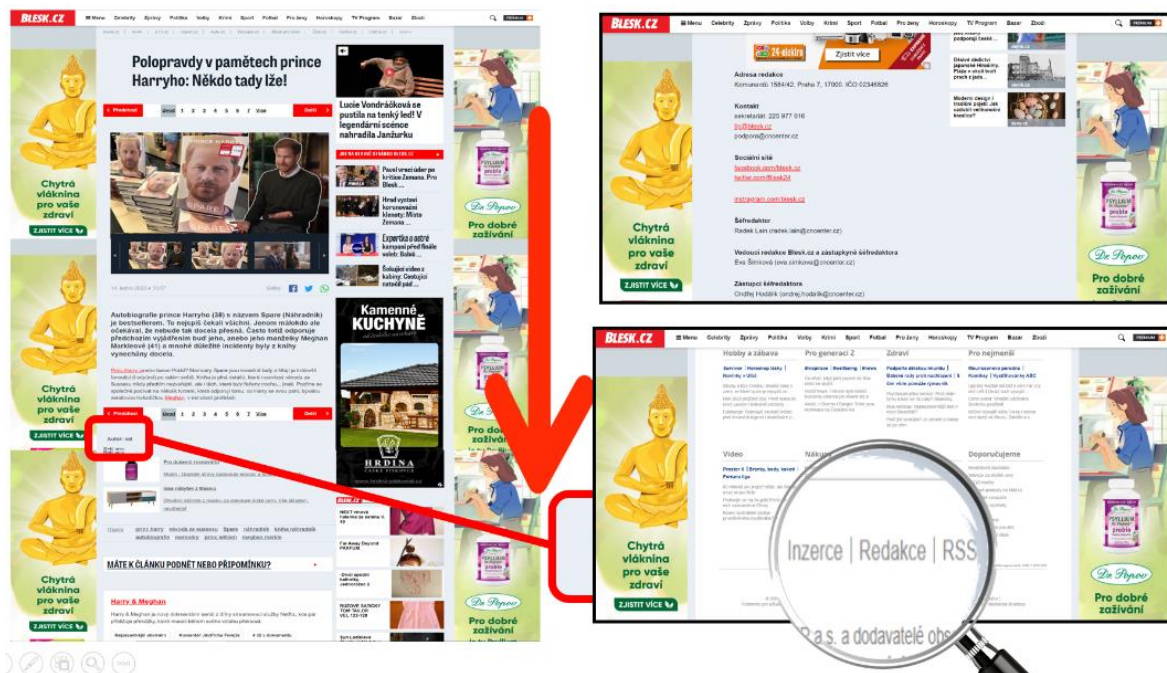
⁷⁴ Zdroj: https://www.lidovky.cz/relax/lide/princ-harry-meghan-nahradnik-rodina-obliba-britanie.A230110_095404_lide_Iros

⁷⁵ Česká tisková kancelář je národní tisková a informační agentura, která poskytuje kvalitní ověřené informace. Svůj provoz financuje prodejem těchto informací a fotografií ostatním zpravodajským webům. Zdroj: https://www.ctk.cz/o_ctk/

Obrázek 11: Odpověď žáků

Článek č. 4 – blesk.cz⁷⁶

Obrázek 12: Analýza článku z webu blesk.cz

⁷⁶ Zdroj: <https://www.blesk.cz/clanek/celebrity-kralovske-rodiny/732846/polopravdy-v-pametch-prince-harryho-nekdo-tady-lze.html>

Zde už zkratka autora nefunguje jako hypertextový odkaz. Ke zjištění, kdo článek napsal, je proto potřeba aktivní vyhledávání. Vysvětlil jsem žákům, že musí dojet až na konec stránky, kde se nachází odkaz „redakce“. Zde je potom potřeba vyhledat jméno, které odpovídá dané zkratce (zkratky u jmen uvedeny nejsou). Jediné jméno, které odpovídá zkratce v příkladu je Sandra Lanczová a uveden je pouze redaktorčin pracovní email. Žádný osobní profil nebo archiv napsaných článků zde nenajdeme. Více se o autorce dozvíme až poté, co zadáme její jméno do vyhledávače Google. Vzhledem ke složitosti tohoto vyhledávání se žákům tyto informace najít nepodařilo.

Článek č. 5 – cz24.news⁷⁷

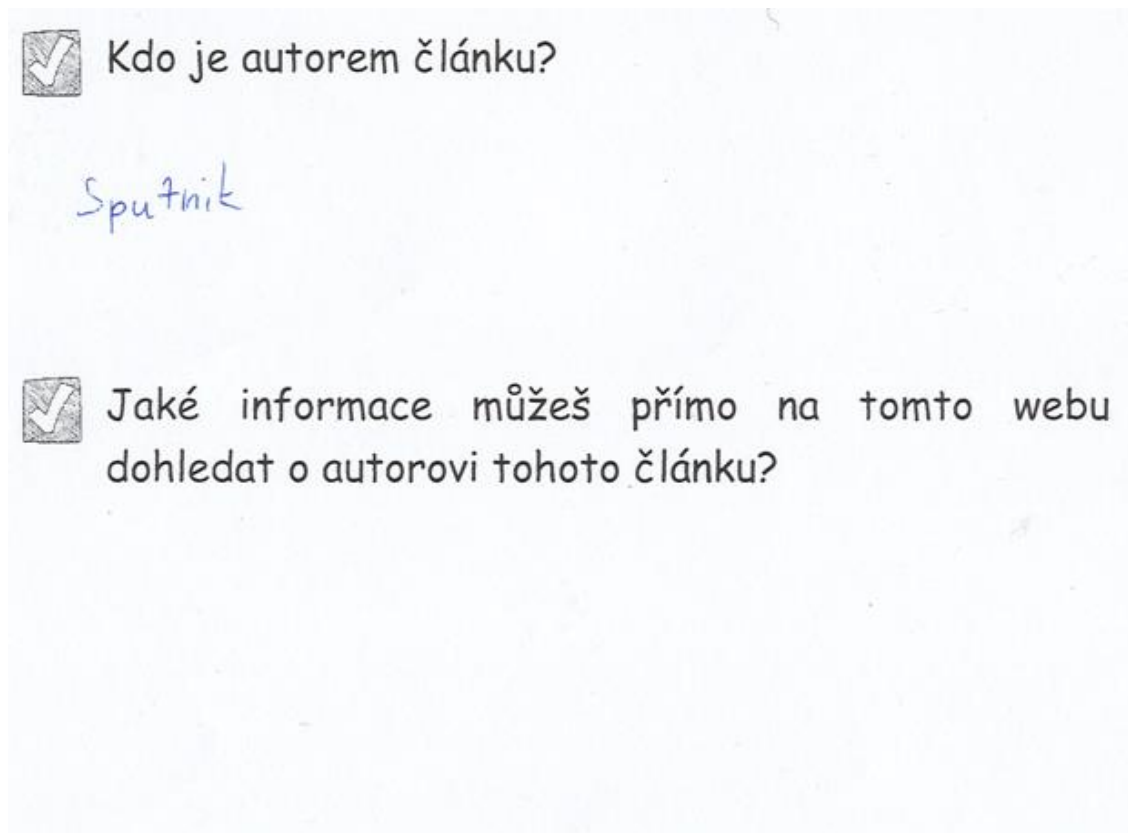
Obrázek 13: Analýza článku z webu cz24.news

Zde již není autor uveden vůbec. Článek se pouze odkazuje na Sputnik⁷⁸ jako zdroj informací. Z tohoto důvodu jej žáci mylně uvedli jako autora článku. Žádné další informace se jim najít nepodařilo. V rámci krátké diskuze jsme si tedy velmi stručně vysvětlili rozdíl mezi autorem a zdrojem článku. Také jsem jim vysvětlil, že pokud nemáme informace o tom, kdo článek napsal, jedná se o velký problém z hlediska celkové důvěryhodnosti článku, který

⁷⁷ Zdroj: <https://cz24.news/ukrajinske-strely-zasahly-obytnou-budovu-a-obchod-v-donecku/>

⁷⁸ Jedná se o ruskou zpravodajskou agenturu, která šíří zejména základní pro-kremelské dezinformační narativy. Zdroj: <https://www.nfnz.cz/sputnik-news/>

ukazuje na netransparentnost. Není náhodou, že absence autora se objevuje zejména u problematických článků, které mají často dezinformační obsah.

Obrázek 14: Odpověď žáků

Článek č. 6 – aeronet.news⁷⁹

Zde je jako autor článku uveden Vedoucí kolotoče. Pochopitelně se jedná o anonymní profil, což jen potvrzuje užití fotografie Jiřího Paroubka. Jméno autora slouží jako hypertextový odkaz, pomocí kterého se nám zobrazí archiv autorových článků. Žádné bližší informace se však o něm nedozvíme. Vysvětlili jsme si tedy, že se jedná o podobnou situaci, jako v předchozím případě.

⁷⁹ Zdroj: <https://aeronet.news/sokujici-snimek-z-meteoradaru-prohlubuje-podezreni-ze-bourkova-cinnost-nad-cr-je-umele-moderovana-a-rizena-prostrednictvim-geoinzenyrstvi-a-pokladky-chemtrails-nad-uzemim-ceske-republiky/>

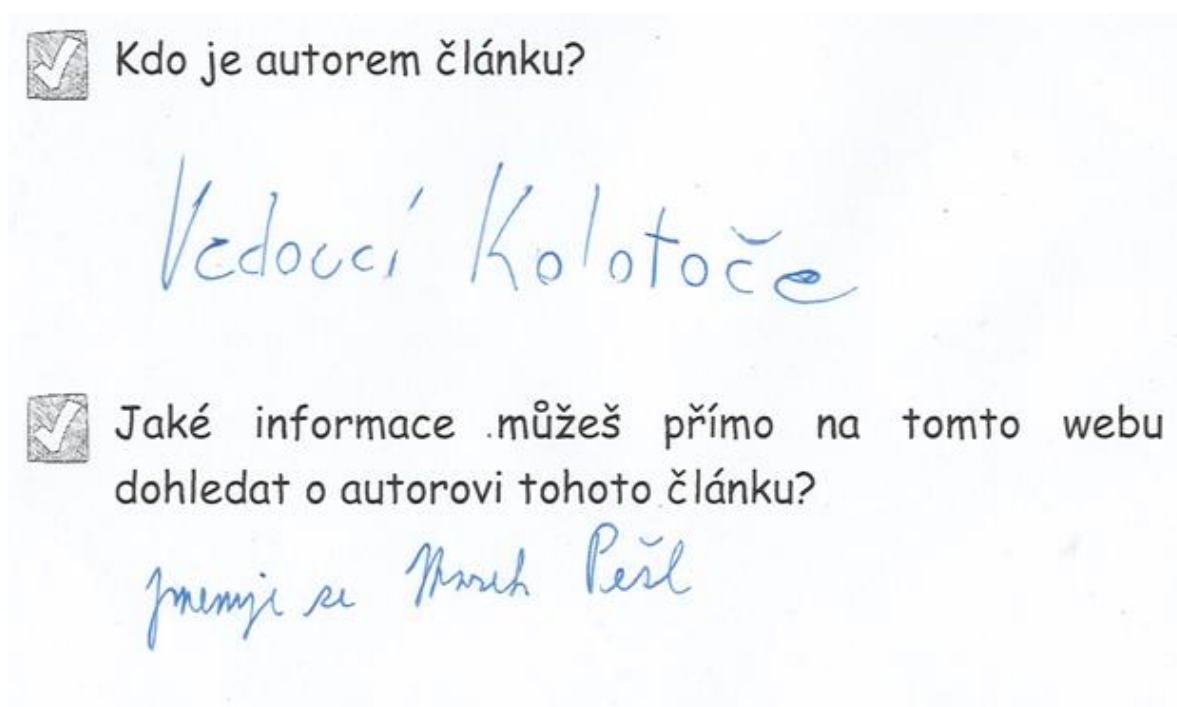
Obrázek 16: Analýza článku z webu aeronet.news

JIŘÍ PAROUBEK
Bývalý premiér za ČSSD

Obrázek 15: Analýza článku z webu aeronet.news

Skupina žáků, která tento článek analyzovala, se projevila jako velmi schopná a investigativní. I v krátkém čase pěti minut se jim podařilo zjistit skutečné jméno autora a dokonce i jeho fotografii. Více o něm a o celospolečenském dopadu, který měly některé jím zveřejněné dezinformace, jsem pak žákům poskytl já.

Kdo je autorem článku?
Vedoucí Kolotoče

Jaké informace můžeš přímo na tomto webu dohledat o autorovi tohoto článku?
jmenuje se Marek Pešl

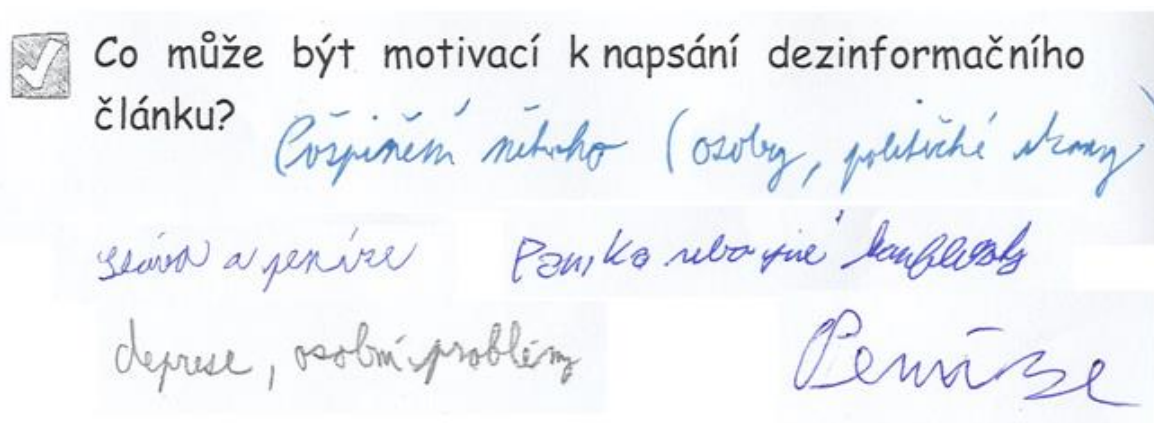
Obrázek 17: Odpovědi žáků

Vedoucí kolotoče⁸⁰

Jedná se o správce dezinformačního webu aeronet.news. Píše články, které velmi často neodkazují na žádné zdroje informací a jsou plné dezinformačního a konspiračního obsahu. Inkasuje peníze od čtenářů, kteří je posílají jako „finanční podporu webu“. Dlouhou dobu se mu dařilo zůstat v anonymitě. V roce 2020 se však reportérům týdeníku Respekt a pořadu Reportéři ČT podařilo vypátrat jeho skutečnou identitu. Jedná se o Marka Pešla, který má na své jméno vypsáno několik exekucí a v současnosti žije v Trenčíně. Některé jeho články měly celospolečenský dopad, např. když kvůli jím vyvolané neexistující kauze těžby lithia propadla v roce 2017 politická strana ČSSD ve volbách. Ministerstvo vnitra ČR vede server aeronet.news na seznamu dezinformačních webů šířících ruskou propagandu.

⁸⁰ Zdroj: <https://www.respekt.cz/tydenik/2020/10/tajny-zivot-jednoho-pokladnika?fbclid=IwAR0SL5kxp8oH4qMpO7mlgp4tLPACb-vYWfe5a91Z7DKIL3IXPIMAsDuoAiE>

Následně měli žáci za úkol odpovědět na dotaz, co může být motivací pro napsání dezinformačního článku. Každá skupina uvedla jiné důvody, což poskytlo dostatek podnětů pro krátkou moderovanou diskuzi. Ve výsledku žáci sami přišli na to, že mezi hlavní motivace může patřit zisk (ať už finanční, politický, nebo jiný), snaha někoho poškodit nebo snaha o vyvolání paniky či jiných emocí. Většina žáků (15) také uvedla, že občas přijímá zprávy, u kterých neznají autora, a všichni odpověděli kladně na otázku, zda někdy uvěřili informaci, která se později ukázala jako nepravdivá.

Obrázek 18: Odpovědi žáků

Na závěr hodiny jsme formou krátké diskuze reflektovali, co jsme se naučili. Žáci dokázali vlastními slovy vysvětlit, jakým způsobem si můžou ověřit totožnost autora článku, uvedli několik důvodů, proč je důležité jej znát. Dokázali rovněž vyjmenovat několik příkladů motivace, která může vést k napsání dezinformačního článku.

7.3 Reflexe realizované hodiny

Na motivační otázky, kterými jsem zahájil hodinu, žáci odpovídali ochotně. Zjištění, že je žurnalistický obsah moc nezajímá, nebylo žádným překvapením. V podstatě jediným zpravodajským obsahem, který někteří žáci sledují, jsou sportovní články a výsledky. Nemají tak ani potřebu řešit, kdo je autorem sdělení, která čtou.

Jelikož umístění jména autora u článku je velmi intuitivní, mohli se žáci téměř hned pustit do analýzy jednotlivých článků. Jednotlivé skupiny pracovaly dobře, žáci spolupracovali, a kromě jediné skupiny, se opravdu snažili najít informace o autorovi přiděleného článku. Kontrola výsledků probíhala formou diskuze nad jednotlivými články, do které se většina žáků zapojila. Během této diskuze se žákům podařilo udržet kázeň a pozornost až do konce.

Konkrétně příběh Vedoucího kolotoče je velmi zaujal a poskytnul jim alespoň částečné vodítko k poslední aktivitě.

Při hledání odpovědi na otázku, co může být motivací k napsání dezinformačního článku, panoval ve třídě cílý ruch, jak mezi sebou členové jednotlivých skupin diskutovali. Nakonec se každé skupině podařilo napsat alespoň jeden relevantní důvod a při společné finální diskuzi bylo patrné, že žáci dokáží motivaci takového chování pochopit.

Hodina probíhala klidně, žáci nerušili a snažili se hledat odpovědi na pokládané otázky a zadané úkoly. Žáci dokázali vlastními slovy vysvětlit, proč je pro seriózní zpravodajství nezbytné znát autora sdělení, a že jeho anonymita s sebou automaticky přináší pochybnosti o důvěryhodnosti sdělení. Hodina tak splnila vytyčené cíle.

7.4 Kvantifikace výsledků

100 % žáků uvedlo, že zná osobnost autora u příspěvků na sociálních sítích jako Facebook, Youtube atd. Zpravodajské příspěvky nikdo z dotazovaných žáků aktivně nevyhledává, tudíž ani nemají přehled, kdo je jejich autorem. **60 %** žáků uvedlo, že nad tím nepřemýšlí, **20 %** žáků uvedlo, že je to nezajímá a **20 %** nedokázalo na tuto otázku odpovědět. Pouze **15 %** žáků dokázalo uvést nějaké jméno, které je spojeno s žurnalistikou.

Kde mají u zpravodajského článku hledat jméno autora věděli všichni. Samotnou analýzu článků zvládlo úspěšně **50 %** žáků. U článků, které autory řádně uvádí a žáci by tak měli být schopni je dohledat, byla celková úspěšnost **70 %**, u článků, kde bylo dohledání autora velmi komplikované nebo nemožné, byla úspěšnost správně vyhodnocených článků **30 %**.

60 % žáků dokázalo uspokojivě odpovědět na otázku, proč je důležité znát předchozí články autora. Nikdo z žáků neznal ČTK.

8 Vyučovací hodina 2 – KDO JE TADY ŠÉF?

Cílem této vyučovací hodiny je, aby žáci získali základní přehled o české internetové žurnalistice. Aby se seznámili s nejčtenějšími a nejvlivnějšími internetovými zpravodajskými portály a získali povědomí o jejich dosahu a vlivu na českou společnost. Dále získají povědomí o typech médií podle jejich vlastnictví a problematice střetu zájmů, který může nastat u soukromých médií.

8.1 Metodický list

Cíle lekce

Žák: rozčlení druhy médií podle vlastnictví
vlastními slovy popíše rozdíl mezi soukromým a veřejnoprávním médiem
vysvětlí problematiku střetu zájmů a uvede příklad

Organizační formy a metody výuky

Metody slovní (práce s textem, rozhovor), hromadná frontální výuka, samostatná práce žáků.

Klíčové kompetence

Kompetence k učení, pracovní, digitální, komunikativní, občanské.

Pomůcky

Interaktivní tabule, pracovní list, počítačová učebna s přístupem k internetu.

Časový průběh lekce

1. Motivační otázky a diskuze nad nimi	3 minuty
2. Samostatná práce – hledání majitelů zpravodajských webů	10 minut
3. Videoprojekce – typy médií podle vlastnictví	4 minuty
4. Určování majitelů online serverů	5 minut
5. Samostatná práce – poznej média podle charakteristiky	2 minuty
6. Prezentace – zpravodajské portály v ČR a jejich návštěvnost	15 minut
7. Samostatná práce – vymýšlení ilustrativních příkladů střetu zájmu	4 minuty
8. Kontrola výsledků, diskuze, reflexe hodiny	2 minuty

8.2 Průběh realizované hodiny

Hodina probíhala v 9. ročníku ve třídě s devatenácti přítomnými žáky.

Na začátek hodiny jsem si připravil otázky, které měly žákům naznačit, jakému tématu se budeme věnovat.

Proč je důležité vědět, kdo vlastní zpravodajské servery? Všichni žáci se shodli na tom, že je určitě důležité vědět, kdo vlastní zpravodajské weby, ale naprostá většina (15) otevřeně přiznala, že je tato informace nezajímá. Jedna žačka uvedla, že když neznám majitele, nemohu důvěřovat zdrojům zpráv a jeden žák se dostal rovnou k mé další zamýšlené otázce, když odpověděl, že majitel by mohl ovlivňovat obsah, s čímž ostatní žáci souhlasili.

Jak může majitel ovlivnit obsah zpravodajství? Na tuto otázku jsem dostal několik zajímavých odpovědí. Majitel může přikázat svým podřízeným, o čem budou psát, protože má peníze. Další zajímavou myšlenkou, která zazněla, bylo, že jeden majitel nad sebou nemá nikoho, kdo by mohl kontrolovat, jestli nedělá něco špatného. A nakonec, že majitel by klidně mohl svým podřízeným vyhrožovat, když nebudou psát to, co chce on. Z těchto odpovědí jasně vyplývá, že přestože žáky v podstatě nezajímá, kdo je majitelem zpravodajských serverů, dokáží si uvědomit, jaká nebezpečí může představovat „špatný“ majitel.

Na mou poslední otázku, *proč může majitel chtít ovlivnit obsah zpravodajství*, jsem však žádnou uspokojivou odpověď nedostal. Žáci si tedy relativně dobře a přesně dokáží představit způsoby, kterými lze novináře ovlivňovat, ale jaká motivace může k takovému chování vést, si představit nedokáží.

Následně jsem žáky seznámil s cíli vyučovací hodiny, rozdál jim pracovní listy a rovnou zadal první úkol, kterým bylo zjistit, kdo vlastní vybrané zpravodajské servery. Co se týká soukromých médií, záměrně jsem vybral taková, jejichž majitelé jsou dobře známí a žáci je tedy velmi snadno dohledají.⁸¹

Server novinky.cz vlastní společnost Seznam.cz, a.s., která je ze sta procent vlastněná svým zakladatelem Ivo Lukačovičem. Jedná se o nejnavštěvovanější zpravodajský portál v zemi.

Idnes.cz vlastní společnost Mafra, která je ze sta procent vlastněná Andrejem Babišem, podnikatelem, politikem a bývalým premiérem ČR.

⁸¹ Zdroj informací o vlastnících: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2020/10/mapa-vlastniku-ceskych-medii-v-roce-2020/>

Zpravodajský portál aktualne.cz, vlastní vydavatelství Economia, jehož stoprocentním vlastníkem je též jeden z nejbohatších Čechů, podnikatel a investor Zdeněk Bakala, který v současné době žije ve Švýcarsku.

Dalším zpravodajským webem, který měli žáci zadaný, byl irozhlas.cz. Jedná se o webový portál Českého rozhlasu, a tedy o veřejnoprávní médium.

Jako poslední jsem chtěl znát vlastníka webu cz24.news. Jedná se o konspirační web, jehož majitel se nedá dohledat.⁸²

Na tuto práci jsem dal žákům 10 minut. Jak jsem předpokládal, majitele soukromých portálů našli bez větších obtíží. V naprosté většině případů dokázali správně vyhledat firmu, která daný web vlastní i jméno konkrétního majitele. Problémy pochopitelně nastaly u posledních dvou.

U serveru irozhlas.cz se v kolonce „název firmy“ velmi často (14) objevovala správná odpověď Český rozhlas. Jméno majitele se však žákům z pochopitelných důvodů najít nepodařilo. Nejčastěji tedy nechali pole „Majitel firmy“ prázdné (10). Druhou nejčastější odpovědí (5) bylo jméno Ondřeje Suchana, který je šéfredaktorem serveru iRozhlas. Dvakrát se objevilo jméno Milana Pokorného, který je ombudsmanem Českého rozhlasu a Reného Zavorala, generálního ředitele Českého rozhlasu.⁸³ Dobrat se k instituci veřejnoprávního média se tak žákům v tomto úkolu nepodařilo.

Podle předpokladů u serveru cz24.news zůstalo v nejvíce případech (10) v obou kolonkách prázdné. Druhá nejčastější odpověď mne však překvapila. Žáci evidentně špatně přečetli název serveru a jako majitele v pěti případech uvedli Českou televizi, došlo tedy nejspíš k záměně s ČT 24. Ve čtyřech případech byla jako majitel serveru uvedena společnost Alfa Libera, o.s., která však vlastní servery vlastneckenoviny.cz a bezpolitickekorektnosti.cz (které jsou rovněž dezinformační). K těmto chybným výsledkům nejspíš došlo vinou špatné orientace v tabulce dezinformačních webů a jejich majitelů na Wikipedii.⁸⁴ Zajímavostí je, že dva z pěti žáků, kteří uvedli jako firmu, která vlastní server, Českou televizi, uvedli jako majitele této firmy vládu.

⁸² Zdroj: <https://www.nfnz.cz/konspiracni-server-cz-24-news/>

⁸³ Osobně jsem předpokládal, že toto jméno bude uvedeno vícekrát.

⁸⁴ Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_dezinformacnich_webu_v_cestine

Zjistěte, kdo vlastní následující zpravodajské weby:

	Název firmy	Majitel firmy
novinky.cz	Seznam.cz.	Ivo Lukáčovič
idnes.cz	MAFRA a.s.	Andrzej Babiš
aktualne.cz	Economia	Zdeněk Bakala
irozhlas.cz	Český rozhlas	Rene Zorový
cz24.news		

	Název firmy	Majitel firmy
novinky.cz	Borgis a.s.	Ne
idnes.cz	MAFRA	Andrzej Babiš
aktualne.cz	Economia a.s.	Zdeněk Bakala
irozhlas.cz	Český rozhlas	PhDr. Milan Babura
cz24.news	Česká televize	Ne

	Název firmy	Majitel firmy
novinky.cz	BORGIS a.s.	Borgis (Schwarze Gruppe)
idnes.cz	MaFra	A. Babiš
aktualne.cz	economia	Zdeněk Bakala
irozhlas.cz	iRozhlas	Český rozhlas
cz24.news		

Obrázek 20: Odpovědi žáků

	Název firmy	Majitel firmy
novinky.cz	Seznam.cz. a.s.	Ivo Lukáčovič
idnes.cz	MaFra. a.s.	Andrzej Babiš
aktualne.cz	Economia a.s.	Zdeněk Bakala
irozhlas.cz	Český rozhlas	Andrzej Babiš
cz24.news	CT 24	Andrzej Góral

	Název firmy	Majitel firmy
novinky.cz	seznam.cz	Ivo Lukáčovič
idnes.cz	MAFRA a.s.	Andrzej Babiš
aktualne.cz	Economia	Zdeněk Bakala
irozhlas.cz	Český rozhlas	Český rozhlas Andrzej
cz24.news	Alfa Libera a.s.	

	Název firmy	Majitel firmy
novinky.cz	Borgis a.s.	Ivo Lukáčovič
idnes.cz	MAFRA	Andrzej Babiš
aktualne.cz	Economia	Economia
irozhlas.cz	iROZHLAS	Český rozhlas
cz24.news		

Obrázek 19: Odpovědi žáků

Po krátké diskuzi nad výsledky jsem přistoupil k zahájení prezentace Kdo je tady šéf?! Prezentaci jsem se snažil vytvořit co nejjednodušší a nejpřehlednější a soustředil se na otázky, které by si mohli žáci během mého výkladu pokládat.

Obrázek 21: Úvodní část výukové prezentace

Na začátek jsem pustil krátký film, který vysvětluje rozdělení médií podle majitele na státní, veřejnoprávní a soukromá.⁸⁵ Po zhlédnutí tohoto videa již žáci pochopili, proč se jim nedařilo najít majitele serveru irozhlas.cz.

Obrázek 22: Ukázka z výukového videa

Abych si ověřil, že žáci dávali během promítání pozor, požádal jsem je, aby mi vlastními slovy zopakovali, jaké poznatky si z filmu zapamatovali. U soukromých médií dokázali bez problémů vysvětlit, že mají konkrétního majitele a peníze získávají většinou z reklamy. Trochu větší obtíže měli u rozlišení státních a veřejnoprávních médií. V krátkosti jsem jim

⁸⁵ Video natočil a zveřejnil spolek Milion chviliek pro demokracii. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=BxG-WWJI6Mo>

tak znovu zopakoval, že provoz státního média financuje vláda z veřejného rozpočtu, kdežto veřejnoprávní financuje veřejnost prostřednictvím koncesionářských poplatků. Jako příklad státních médií jsme si uvedli ruskou mediální agenturu Sputnik a státní televizi Russia Today a cenzuru a propagandu, která v těchto médiích vládne, v souvislosti s válkou na Ukrajině. U veřejnoprávních médií jsme si vysvětlili, kdo všechno a v jaké výši musí platit koncesionářské poplatky a že díky nim nemůže žádný politik ani podnikatel těmto médiím vyhrožovat, že jim nedá peníze na provoz.

Následně jsem žákům promítl loga českých internetových portálů⁸⁶ a žáci určovali, zda se jedná o soukromé nebo veřejnoprávní médium. Jediný drobný zádrhel nastal u ČTK, kde jsem žákům dovysvětlil, že sice není financovaná z veřejných zdrojů, ale jedná se o veřejnoprávní instituci. U Parlamentních listů si žáci také nebyli jistí, protože podle názvu předpokládali, že se jedná o oficiální web Parlamentu ČR.

Obrázek 23: Loga českých zpravodajských portálů

⁸⁶ Zdroj: <https://vyuka.o2chytraskola.cz/data/files/verejnopravni-a-komercni-media-w6aiez7je4.pdf>

Na závěr této části hodiny žáci vyplnili jednoduché cvičení v pracovním listě, kde měli k uvedeným charakteristikám napsat, o jaký druh média se jedná. Toto splnili všichni bez problémů. Pouze jeden žák nepochopil dokonale zadání, a tak přiřadil druh média k předchozímu cvičení. Přiřadil je však správně, čili látku pochopil.

Napište, pro která média platí následující charakteristiky: ¹ STÁTNÍ, ² VEŘEJNOPRAVNÍ, ³ SOUKROMÁ

2	1	3
<ul style="list-style-type: none"> • Jejich fungování je vymezeno zákony • Jsou financována z veřejných zdrojů • Jejich hlavním posláním je naplňování veřejného zájmu 	<ul style="list-style-type: none"> • Jsou vlastněná a financovaná státem • Stát kontroluje jejich obsah • Využívají se k propagandě • V ČR žádná nejsou 	<ul style="list-style-type: none"> • Jsou vlastněná konkrétními lidmi nebo firmami • Hlavním zdrojem financí jsou reklamy • Většina masových médií v ČR
Veřejnoprávní	Státní	Soukromá
<ul style="list-style-type: none"> • Jejich fungování je vymezeno zákony • Jsou financována z veřejných zdrojů • Jejich hlavním posláním je naplňování veřejného zájmu 	<ul style="list-style-type: none"> • Jsou vlastněná a financovaná státem • Stát kontroluje jejich obsah • Využívají se k propagandě • V ČR žádná nejsou 	<ul style="list-style-type: none"> • Jsou vlastněná konkrétními lidmi nebo firmami • Hlavním zdrojem financí jsou reklamy • Většina masových médií v ČR

Obrázek 24: Správné odpovědi žáků

Zjistěte, kdo vlastní následující zpravodajské weby:

	Název firmy	Majitel firmy
novinky.cz	BORGIS a.s.	Borgis (Katedra Ekonomiky) / vo divadlo.cz
idnes.cz	MaFra	A. Babiš
aktualne.cz	ekonomika	Štěpán Balada
irozhlas.cz	irozhlas.cz	Český
cz24.news		

Napište, pro která média platí následující charakteristiky:

<ul style="list-style-type: none"> • Jejich fungování je vymezeno zákony • Jsou financována z veřejných zdrojů • Jejich hlavním posláním je naplňování veřejného zájmu 	<ul style="list-style-type: none"> • Jsou vlastněná a financovaná státem • Stát kontroluje jejich obsah • Využívají se k propagandě • V ČR žádná nejsou 	<ul style="list-style-type: none"> • Jsou vlastněná konkrétními lidmi nebo firmami • Hlavním zdrojem financí jsou reklamy • Většina masových médií v ČR
---	---	--

Obrázek 25: Odpověď žáka, který špatně pochopil zadání

Následně jsem třídě položil otázku, jaká je podle nich denní návštěvnost zpravodajských serverů v Česku. Přestože se odpovědi jednotlivých žáků výrazně lišily, i ty nejodvážnější odhadovaly maximálně dva miliony návštěv denně, což se od skutečnosti dramaticky liší. V následujících několika slidech jsem žáky seznámil s denní návštěvností deseti největších internetových portálů v zemi a skutečností, že všechny (pochopitelně kromě irozhlas.cz) jsou vlastněny úzkou skupinou nejbohatších Čechů.

ZAJÍMÁ NĚKOHO, CO SE PÍŠE NA NETU?

Obrázek 26: Část výukové prezentace

NÁVŠTĚVNOST WEBOVÝCH PORTÁLŮ:

Doména	Počet uživatelů za den
Novinky.cz	2 263 357
Seznamzpravy.cz	1 981 324
Idnes.cz	1 445 347
Super.cz	1 377 733
Sport.cz	988 277
Iprima.cz	888 471
Nova.cz	853 561
Aktualne.cz	800 295
Blesk.cz	737 582
Irozhlas.cz	219 577

Celková denní návštěvnost

11 555 524

NÁVŠTĚVNOST WEBOVÝCH PORTÁLŮ:

Doména	Počet uživatelů za den	Majitel
Novinky.cz	2 263 357	Ivo Lukačovič
Seznamzpravy.cz	1 981 324	Ivo Lukačovič
Idnes.cz	1 445 347	Andrej Babiš
Super.cz	1 377 733	Ivo Lukačovič
Sport.cz	988 277	Ivo Lukačovič
Iprima.cz	888 471	Ivan Zach
Nova.cz	853 561	Renáta Kellnerová
Aktualne.cz	800 295	Zdeněk Bakala
Blesk.cz	737 582	Daniel Křetínský, Patrik Tkáč
Irozhlas.cz	219 577	veřejnost

Majitel
Ivo Lukačovič
Ivo Lukačovič
Andrej Babiš
Ivo Lukačovič
Ivo Lukačovič
Ivan Zach
Renáta Kellnerová
Zdeněk Bakala
Daniel Křetínský, Patrik Tkáč
veřejnost

ŽEBŘÍČEK NEJBOHATŠÍCH ČECHŮ:

1. Renáta Kellnerová s rodinou
2. Karel Komárek
3. Radovan Vřítek
4. Daniel Křetínský
5. Andrej Babiš
6. Aleš Zavoral
7. Pavel Baudiš
8. Pavel Tykač
9. Eduard Kučera
10. Marek Dospiva
11. Dušan Kunovský
12. Oldřich Šlamec
13. Jiří Šmejce
14. Ivo Lukačovič
15. Tomáš Němec
16. Jaromír Tesář
17. Zdeněk Bakala

**PROČ BY MI MĚLO
VADIT, ŽE SI
NĚKDO KOUPI
MÉDIA?**

Obrázek 27: Část výukové prezentace

Při pohledu na propojenost médií a vysokého byznysu se nabízí otázka, zda by mi mělo vadit, když někdo bohatý vlastní média. Žákům jsem vysvětlil, že tito lidé nevlastní pouze internetové portály, ale celé tzv. mediální domy, které sdružují nejen internetová a tištěná média, ale i televizní a rozhlasové stanice. Žáků jsem se potom zeptal, zda může vlastnictví mediálního domu jednou soukromou osobou představovat problém, a pokud ano, tak proč. Jelikož něco podobného jsme řešili už na začátku hodiny, žáci v podstatě hned odpovídali, že majitel může ovlivňovat, o čem bude médium psát, nebo že může naopak zakázat, aby se o něčem psalo.

V návaznosti na tyto odpovědi jsem se tedy zeptal, zda někdy slyšeli sousloví „střet zájmů“. Dvanáct žáků odpovědělo, že ano, zbytek ne. Bližší vysvětlení, co vlastně ten střet zájmů je, mi však nebyl schopen poskytnout nikdo ze třídy. Pustil jsem jim tedy krátký film, který natočil spolek Milion chviliek pro demokracii, a který tuto problematiku vysvětluje.⁸⁷

⁸⁷ Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=0QRPCdiVtU>

Obrázek 28: Ukázka z výukového videa

Po zhlédnutí jsem se v rámci krátké diskuze s třídou přesvědčil, zda pochopili, o co se v případě střetu zájmů jedná. Jelikož video je opravdu srozumitelné, pochopit podstatu problému se žákům podařilo.

V pracovním listě měli poté za úkol vysvětlit střet zájmů vlastními slovy a uvést nějaký konkrétní příklad. Tento úkol už byl o poznání složitější. Devět žáků potvrdilo, že chápou, co to znamená, ale vymyslet vlastní příklad se jim nepodařilo. Pět žáků shodně napsalo prosté konstatování, že střet zájmů je zneužití moci pro vlastní dobro.

Jak byste vlastními slovy vysvětlili, co je to střet zájmů? Dokážete vymyslet nějaký příklad?

zneužití moci pro naše dobro a účely. zneužití moci pro naše dobro,
zneužití moci pro naše účely zneužití moci pro naše účely
zneužití moci pro naše účely

Obrázek 29: Správná odpověď žáků bez konkrétního příkladu

Pěti žákům se konkrétní příklad vymyslet podařilo.

Jak byste vlastními slovy vysvětlili, co je to střet zájmů? Dokážete vymyslet nějaký příklad?

Šéf, který má dvě asistentky a z jednoho má poměr. Střet zájmů p. nějaká situace, o které by měl rozhodnout
A musí jednoho povýšit. hestianový člověk příklad vč. nevyhovujícím
Samozřejmě povýší tu, která má s ním poměr.
někdo musí být jako potřebovat a to zjistit se to je někdo
hlavní
Majitel firmy vybírá ještě přijmout lepšího zaměstnance nebo
s jeho synem co má větší zkušenosti.
Když má učitel radši jednoho žáka než druhého, ~~leč~~ komu poradí víc? Kdo bude pomáhat víc?

Obrázek 30: Žákovské příklady střetu zájmů

Po tomto cvičení a prezentaci výsledků už bohužel nezbyl čas na zbytek prezentace a musel jsem tak rozdělit lekci do dvou vyučovacích hodin. Stihli jsme už jen krátkou reflexi formou diskuze, kde žáci zopakovali, co se dnes dozvěděli. Na otázku, jestli si myslí, že jim budou nově nabyté vědomosti k něčemu dobré, odpověděli, že určitě ano. Jedna žačka uvedla konkrétní příklad, že teď už ví, že když bude potřebovat nějaké prověřené informace, může se spolehnout na veřejnoprávní média.

8.3 Reflexe realizované hodiny

Začátek hodiny měl podobný průběh jako v předchozím případě. Otázek na úvod nebylo mnoho a žáci reagovali pohotově a věcně, takže jsme se k cílům hodiny propracovali relativně rychle.

Při úvodní aktivitě měli pochopitelně k dispozici počítače, což občas způsobuje problémy se soustředěností, ale žádné případy, kdy by žáci nedělali to, co mají, jsem nezaznamenal. Práce jim naopak šla velmi dobře. Majitele seriózních serverů vypátrali ve velmi krátkém čase.

Během následující prezentace byli pozorní. Když jsem jim občas položil nějakou otázku, reagovali a bylo vidět, že mému výkladu věnují pozornost. Krátká aktivita, kdy měli za úkol hádat, která média jsou soukromá a která veřejnoprávní, obsahovala 16 názvů, takže s výjimkou dvou žáků, které jsem ale zapojil pomocí doplňujících otázek, se všichni dostali ke slovu. U nesprávných odpovědí jsme se vždy chvíli zdrželi a dovysvětlili si případné nesrovnalosti. Následné doplnění druhu média ke konkrétní charakteristice, zvládli všichni naprosto bez problémů a bylo zřejmé, že žáci chápou rozdíly mezi nimi.

Denní návštěvností zpravodajských serverů byli upřímně překvapení a spojitosti mezi médii a nejbohatšími lidmi v republice je zaujala. Z odpovědí na otázky v pracovním listě a v následné diskuzi jasně vyplynulo, že žáci problematiku střetu zájmů chápou. Jediné, s čím měli problémy, bylo vymyslet vlastní konkrétní příklad, což je pochopitelné.

Celkově se jak hodina, tak i závěrečná hodnotící diskuze vedla v pohodové, uvolněné atmosféře. Žáci po celou dobu poctivě a soustředěně pracovali, za což jsem je na konci hodiny pochválil. Dle mého názoru byla hodina úspěšná. Žáci se dozvěděli, jaký je rozdíl mezi soukromým a veřejnoprávním médiem, jaké problémy může přinášet jejich vlastnictví, a také pochopili, co znamená sousloví střet zájmů.

8.4 Kvantifikace výsledků

V úvodu hodiny uvedlo **79 %** žáků, že je nezajímá, kdo vlastní české zpravodajské servery. **89 %** jich však dokázalo správně vyhledat majitele u nejnavštěvovanějších zpravodajských webů.

U portálu irozhlas.cz uvedlo jako firmu správně Český rozhlas **74 %** žáků. Majitele firmy však správně neurčil nikdo. **53 %** žáků nechalo tuto kolonku prázdnou, **26 %** uvedlo jako majitele šéfredaktora, **10 %** ombudsmana Českého rozhlasu a **10 %** generálního ředitele. Nikdo z žáků tak neznal pojem veřejnoprávní médium.

U dezinformačního webu cz24.news, u kterého nejde zjistit jméno majitele, nedokázalo **53 %** žáků odpovědět, **26 %** evidentně zaměnilo název s ČT 24 a uvedlo jako majitele Českou televizi a **21 %** uvedlo nesprávnou firmu.

Před výukovou prezentací **63 %** žáků uvedlo, že už slyšelo sousloví střet zájmů, ale nikdo z nich jej nedokázal objasnit. Po prezentaci **47 %** uvedlo, že již chápe, o co se jedná, dalších **26 %** jich dokázalo střet zájmů vysvětlit vlastními slovy a **26 %** dokázalo též uvést vlastní konkrétní příklad.

9 Vyučovací hodina 3 – KDO JE TADY ŠÉF II

Tato vyučovací hodina plynule navazuje na předchozí, přičemž se věnuje zejména problematice neprůhledných vlastnických struktur dezinformačních webů. Cílem hodiny je, aby se žáci seznámili s největšími dezinformačními weby u nás a způsobem jejich fungování a financování a aby získali nástroje, které jim pomohou tyto weby identifikovat. Dalším cílem je, aby žáci pochopili, jakým způsobem jsou dezinformace využívány k polarizaci společnosti či vlastnímu zisku.

9.1 Metodický list

Cíle lekce

Žák: vyjmenuje několik největších dezinformačních serverů v ČR
specifikuje rozdíly mezi zpravodajským a dezinformačním médiem
objasní, proč je důležité znát majitele zpravodajského serveru
vyzkouší si tvorbu manipulativního obsahu
vysvětlí různé způsoby manipulace a motivaci, která k manipulaci vede

Organizační formy a metody výuky

Metody slovní (práce s textem, rozhovor), hromadná frontální výuka, samostatná práce žáků, skupinová práce žáků.

Klíčové kompetence

Kompetence k učení, pracovní, digitální, komunikativní, občanské, sociální a personální.

Pomůcky

Interaktivní tabule, počítačová učebna s přístupem k internetu.

Časový průběh lekce

1. Opakování učiva z předešlé hodiny	3 minut
2. Motivační otázky	2 minut
3. Prezentace – Zpravodajské weby, které nemají majitele	10 minut
4. Samostatná práce – pracovní list	5 minut
5. Prezentace – Jak poznám, kterým webům se dá věřit	5 minut

6. Samostatná práce – hledání spolehlivých webů	2 minuty
7. Prezentace výsledků	3 minuty
8. Samostatná práce – Getbadnews	15 minut

9.2 Průběh realizované hodiny

Hodina probíhala v 9. ročníku ve třídě s devatenácti přítomnými žáky.

Jelikož tato hodina navazuje na hodinu minulou, zahájil jsem ji krátkým opakováním. Během několika minut jsme si společně se žáky zopakovali, jaký je rozdíl mezi soukromými a veřejnoprávními médii. Na můj dotaz, která česká média jsou státní, jsem dostal odpověď: žádná. Požadoval jsem tedy konkrétnější vysvětlení. Přihlásila se zhruba třetina třídy. Vyvolal jsem jednu žačku a ta odpověděla, že státní média jsou třeba v Rusku, ale u nás ne. Zeptal jsem se tedy, co přesně jsou to ta státní média, na což jiná žačka odpověděla, že jsou to noviny a televize, které platí stát a ony pak píší to, co po nich chce vláda. Zbytek třídy s její interpretací souhlasil. Další otázkou bylo, kdo ví, co je to střet zájmů. Přihlásila se naprostá většina třídy, ale když jsem chtěl, aby mi uvedli nějaký konkrétní příklad, počet zvednutých rukou se zredukoval na tři. Předpokládám, že na vině je stejně jako v minulé hodině fakt, že žáci problému rozumí, ale vlastní příklad uvést nedokáží. Vyvolal jsem tedy jednoho žáka, který se hlásil, a ten uvedl příklad učitelky, která má rozhodnout, jestli její dítě propadne.⁸⁸

Novou látku jsem zahájil otázkou, zda existují nějaké zpravodajské servery, které žádné majitele nemají. U této otázky se třída rozdělila téměř přesně na poloviny – deset žáků myslelo, že ano, devět, že ne. Skupinka těch, kteří si mysleli, že mohou existovat i zpravodajské weby bez majitele, uvedla pro své tvrzení následující argumenty: dva žáci odpověděli ano, protože jim přišla otázka jako návodná, tři žáci argumentovali tím, že založení internetové stránky je zadarmo, a nakonec pět zbývajících žáků nedokázalo své rozhodnutí zdůvodnit nijak. Druhá skupina argumentovala tím, že každý zpravodajský web musí mít někoho, kdo to všechno řídí (3) a zbytek rovněž nedokázal své rozhodnutí zdůvodnit.

Přikročil jsem tedy k prezentaci.

⁸⁸ Tento konkrétní příklad byl uveden ve výukovém videu.

EXISTUJÍ ZPRAVODAJSKÉ WEBY, KTERÉ NEMAJÍ MAJITELE?

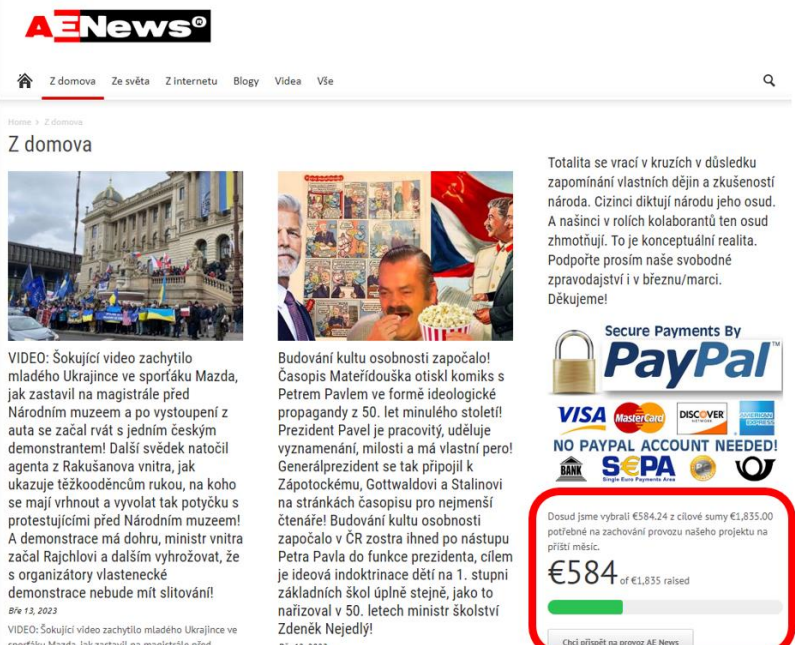
EXISTUJÍ ZPRAVODAJSKÉ WEBY, KTERÉ NEMAJÍ MAJITELE?

- Každý zpravodajský web má majitele
- Někdy se však majitel nedá dohledat
- Motivace: peníze, politika, ... ???
- Často problematický obsah plný manipulací a dezinformací

Obrázek 31: Část výukové prezentace

V rámci prezentace jsem žákům vysvětlil, že provoz každého zpravodajského serveru musí jednak někdo financovat, protože i obsah dezinformačních médií někdo moderuje (spravuje, třídí atd.), zároveň i dezinformační weby můžou generovat zisk (například formou příspěvků na provoz), který někdo čerpá. Každý takový web tedy má svého majitele, který ale nemusí jít vždy dohledat. Aby žáci problematiku lépe pochopili, uvedl jsem dva konkrétní příklady.

Prvním příkladem je web aeronet.news, jehož majitel Marek Pešl šíří nejčastěji konspirační teorie a inkasuje za to vysoké částky od příspěvatelů z řad čtenářů.⁸⁹

AENews

Z domova Ze světa Z internetu Blogy Vídeje Vše

Home > Z domova

Z domova

VIDEO: Šokující video zachytilo mladého Ukrajince ve sportáku Mazda, jak zastavil na magistrále před Národním muzeem a po vystoupení z auta se začal rvát s jedním českým demonstrantem! Další svědek natočil agenta z Rakušanova vnitř, jak ukazuje těžkooděncům rukou, na koho se mají vrhnout a vyvolat tak potyčku s protestujícími před Národním muzeem! A demonstrace má dohru, ministr vnitř začal Rajchloví a dalším vyhrožovat, že s organizátory vlastenecké demonstrace nebude mít slitování!

8/16 13. 2023

VIDEO: Šokující video zachytilo mladého Ukrajince ve sportáku Mazda, jak zastavil na magistrále před

8/16 12. 2023

Budování kultu osobnosti započalo! Časopis Mateřídouška otiskl komiks s Petrem Pavlem ve formě ideologické propagandy z 50. let minulého století! Prezident Pavel je pracovitý, uděluje vyznamenání, milosti a má vlastní pero! Generálprezident se tak připojil k Zápotockému, Gottwaldovi a Stalinovi na stránkách časopisu pro nejmenší čtenáře! Budování kultu osobnosti započalo v ČR zobrazením Petra Pavla do funkce prezidenta, cílem je ideová indoktrinace dětí na 1. stupni základních škol úplně stejně, jako to nařizoval v 50. letech ministr školství Zdeněk Nejedlý!

8/16 12. 2023

Totalita se vrací v kruzích v důsledku zapominání vlastních dějin a zkušeností národa. Cizinci dikují národu jeho osud. A naši v rolích kolaborantů ten osud zhmotňují. To je konceptuální realita. Podpořte prosím naše svobodné zpravodajství i v březnu/marci. Děkujeme!

Secure Payments By
PayPal

VISA MasterCard DISCOVER

NO PAYPAL ACCOUNT NEEDED!

BANK SEPA

Dosud jsme vybrali €584,24 z cílové sumy €1,835,00 potřebné na zachování provozu našeho projektu na příští měsíc.

€584 of €1,835 raised

Chci přispět na provoz AE News

Majitel:
Marek Pešl

- Několik exekucí = dluhy
- Inkasuje statisíce korun od příspěvatelů
- Často šíří konspirační teorie

Obrázek 32: Část prezentace: Titulní strana webu aeronet.news s možností zaslat příspěvek na provoz

⁸⁹ Zdroje: <https://www.nfnz.cz/konspiracni-server-aeronet/>
<https://manipulatori.cz/reporteri-ct-a-respekt-aeronet-uz-neni-anonymni-kdo-je-vedouci-kolotoce/>

Druhým příkladem je web cz24.news. Jedná se o dezinformační web, který v současné době šíří zejména ruskou propagandu. Majitel webu není nikde uveden a nedá se nijak dohledat. CZ24 má svůj účet na ruské sociální síti Telegram a zdroje článků většinou také pochází z Ruské federace. Dá se předpokládat, že z Ruska pochází i peníze na jeho provoz, čtenáři však mají, stejně jako u předchozího webu, možnost přispět na provoz webu.

● Majitel neznámý

● Šíří zejména ruskou propagandu

● Odkaz na ruskou sociální síť

● Možnost přispět na provoz webu

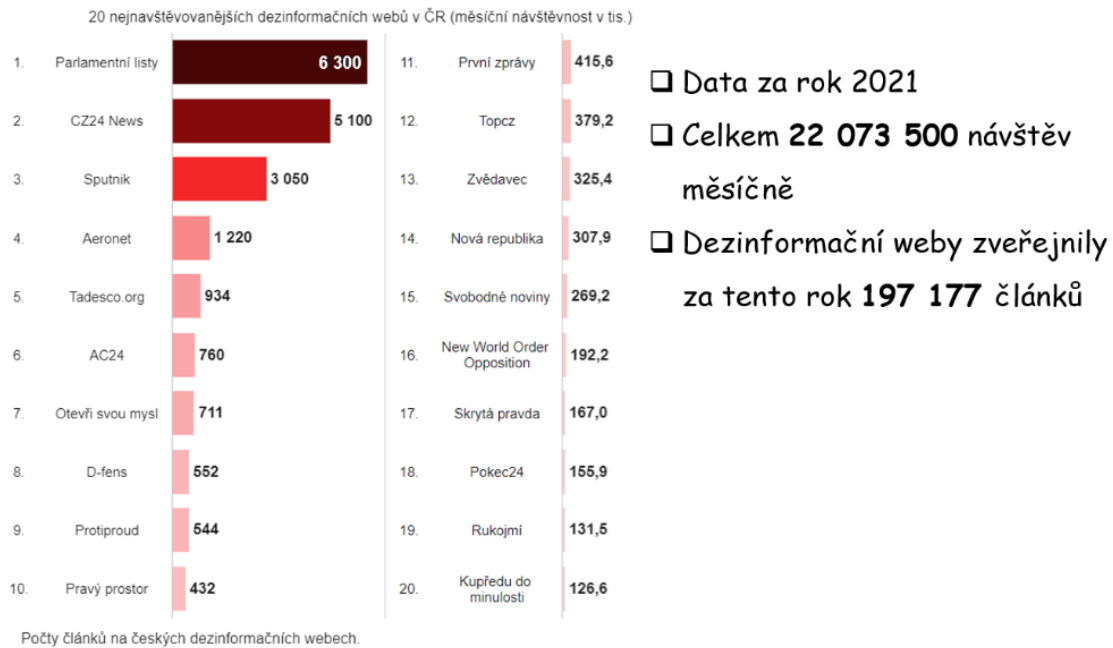
Obrázek 33: Část prezentace: Titulní strana webu cz24.news

Následně jsem žákům prezentoval skutečnost, že přestože řada těchto webů je velmi dobře známá v souvislosti s šířením dezinformací, jejich návštěvnost a množství článků, které publikují, jsou velmi vysoké.⁹⁰

**NESMYSLY A LŽI
PŘECE NIKDO
NEČTE!!!**

Obrázek 34: Část výukové prezentace

⁹⁰ Zdroj: <https://www.ceskovdatech.cz/clanek/176-dezinformace/>

Obrázek 35: Návštěvnost dezinformačních webů za rok 2021

Žáky tato skutečnost velmi překvapila, protože předpokládali, že dospělí, kteří sledují zpravodajství, dokáží rozeznat dezinformační web. To se mi hodilo k mému dalšímu úkolu.

Třídu jsem rozdělil do skupin po třech lidech. Každá skupina dostala za úkol vypracovat seznam charakteristických vlastností seriózních a dezinformačních zpravodajských webů. Žáci měli povoleno vyhledávání na internetu, a přestože jsem jim nedal žádný časový limit, zabrala jim aktivita jen několik málo minut a většina odpovědí byla kvalitních. Kromě jedné skupiny, která nenapsala vůbec nic, se všem podařilo nalézt aspoň nějaké vlastnosti. Odpovědi jsme společně krátce prodiskutovali a pokračovali dále.

Napiš, čím se vyznačuje:

Seriózní zpravodajský web

Podložené informace
víme kdo to psal
dobré recenze

Dezinformační web

nepodložené informace
neznámé autory
~~Recenze~~
špatné recenze

Seriózní zpravodajský web

- ověřené info
- známý zdroj
- známý vlastník
- důležitosti

Dezinformační web

- lžele
- falešné
- nekompletní
- není zohledněn přesný
- nepřesnosti
- většinou anonymní

Obrázek 37: Odpovědi žáků

Napiš, čím se vyznačuje:

Seriózní zpravodajský web

XXXV. čl. 24. RZ

Dezinformační web

- dezinformace
- neověření

Seriózní zpravodajský web

Dezinformační web

- dezinformace
- neověření postří

Seriózní zpravodajský web

NORMÁLNÍ ZPRÁVY
OVĚŘENÉ

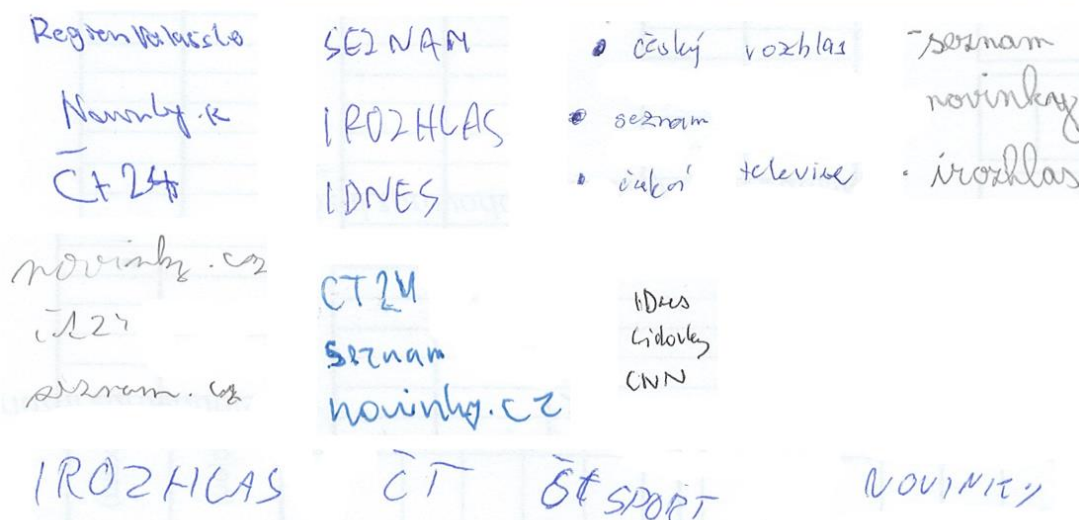
Dezinformační web

FALEŠNÉ ZPRÁVY

Obrázek 36: Odpovědi žáků

Na tuto aktivitu jsem navázal otázkou, zda by mi nějaká důvěryhodná média mohli doporučit. Odpovědi poznačili do pracovních listů. Nejvíce hlasů získaly servery novinky.cz, seznam.cz a čt 24 (pět hlasů), portál irozhlas.cz získal 4 hlasy, idnes.cz dva hlasy a shodně po jednom hlasu získaly weby lidovky.cz, CNN a regionální deník regionvalassko.cz. Žádná odpověď neobsahovala nějaký kontroverzní nebo dezinformační web a veřejnoprávní instituce se umístily na předních příčkách, což je skvělé.

Vypiš aspoň tři zpravodajské weby, které předkládají ověřené informace:

Obrázek 38: Odpovědi žáků

V další části prezentace jsem žákům ukázal tři základní možnosti, které mají, chtějí-li mít jistotu, že čtou důvěryhodná média. Poté jsme mohli přistoupit k poslední aktivitě, kterou jsem měl pro tuto hodinu připravenou.

JAK POZNÁM, KTERÝM WEBŮM SE DÁ VĚŘIT?

- Veřejnoprávní média
- Média, která už mám prověřená
- Nadační fond nezávislé žurnalistiky

Obrázek 39: Část výukové prezentace

Tou byla online hra Bad News.⁹¹ Princip této hry je prostý. Žák se stává dezinformátorem, který má za úkol zvyšovat neustále počet sledujících, a přestože vydává dezinformace, budí co největší dojem důvěryhodnosti.

Bad News⁹²

Hra funguje na principu inokulační teorie a „*pěstuje v hráčích odolnost vůči dezinformacím tím, že je staví do role těch, kteří dezinformace vytvářejí, a představuje jim různé taktiky a metody, které používají skuteční propagátoři fake news k šíření svých sdělení.*“⁹³

Obrázek 40: Titulní stránka hry Bad News

Princip hry je velmi jednoduchý. Hráč si vytvoří falešnou identitu a pomocí krátkých textů, jako jsou meme nebo titulky, se snaží maximalizovat svoje skóre, které je měřeno dvěma způsoby: na základě počtu sledujících a důvěryhodnosti. Dezinformace a konspirace, které zveřejňuje, tak musí být co nejzajímavější, ale zároveň se nesmí jednat o totální nesmysly, kterým by měli čtenáři problém uvěřit.

⁹¹ Dostupné zdarma na: <https://www.getbadnews.cz/#intro>

⁹² Zdroj: <https://www.getbadnews.cz/wp-content/uploads/2019/03/Bad-News-Game-info-sheet-for-educators-Czech.pdf>

⁹³ Zdroj: tamtéž.

Obrázek 41: Ukázka ze hry Bad News

Hráč má také možnost během hry získat několik odznaků, které zvyšují jeho skóre. Jedná se o odznaky za maskování, emoce, polarizace, konspirace, diskreditace a trolling. Tyto odznaky představují nejběžnější aspekty dezinformací a žáci se tak i jejich prostřednictvím dozvídají, jakým způsobem dezinformace fungují.

Podle tvůrců hra zabere zhruba 20 minut. Zařadil jsem ji proto záměrně až na konec hodiny. Žáci tak již měli všechnu práci hotovou a mohli se na samotnou hru soustředit, aniž by museli myslet na čas. Hra pracuje s krátkými texty, a tak se přirozeně rychlost hraní u jednotlivých žáků lišila. Nakonec nám zabrala celý zbytek hodiny, nedostali jsme se proto k závěrečnému shrnutí učiva a reflexi. Nicméně vzhledem k tomu, že tato vyučovací hodina nebyla na nové pojmy až tak náročná a osvojené poznatky jsem několikrát ověřoval v jejím průběhu, dal jsem raději žákům možnost dokončit hru.

9.3 Reflexe realizované hodiny

Jelikož tato hodina plynule navazovala na předchozí, měli žáci už částečnou představu o tom, co budeme probírat. V rámci úvodního opakování byli aktivní a pojmy osvojené při minulé hodině si vybavovali. Problematika dezinformačních serverů je, dle mého názoru, zaujala a během výkladu vydrželi být pozorní. Hodina byla koncipována tak, aby krátké úseky výkladu střídaly různé úkoly, a tak žáci neměli potřebu vyrušovat.

S první aktivitou si třída poradila velmi dobře a v krátkém čase. Během následné diskuze bylo jasně patrné, že rozdílům mezi seriózními a dezinformačními servery rozumí. Ke druhé

aktivitě, online hře Bad News, žáci přistupovali různě. Většina brala hru zodpovědně a veškeré texty si poctivě četla. Našli se však pochopitelně i jedinci, kteří pouze mechanicky odklikávali jednotlivé možnosti, a přestože hra měla trvat zhruba dvacet minut, stihli ji za tuto dobu dvakrát. Je tak otázkou, zda jim při takovém přístupu hra něco dala.

Hodina měla spád, podařilo se vytvořit dobrou pracovní atmosféru a žáci, přestože seděli u počítačů, udrželi pozornost po celou dobu v podstatě bez problémů. Cíle hodiny se naplnit podařilo, a hodnotím ji tedy jako úspěšnou.

9.4 Kvantifikace výsledků

Pouze **16 %** žáků nedokázalo vysvětlit základní rozdíly mezi zpravodajským a dezinformačním serverem. V odpovědi na otázku, které zpravodajské servery jsou důvěryhodné, neuvedl nikdo špatnou odpověď. Za nejdůvěryhodnější média označili žáci ta veřejnoprávní; celkem získala **9** hlasů. Velkou důvěru mají žáci ještě k webům novinky.cz a seznamzpravy.cz, které získaly shodně po **5** hlasech. Následuje idnes.cz se **2** hlasy a po jednom hlasu obdržely servery lidovky.cz, CNN a regionvalassko.cz.

10 Vyučovací hodina 4 – NEČTĚTE POUZE TITULKY

Titulek je jednou z nejdůležitějších součástí mediálního sdělení. Proto je potřeba, aby žáci pochopili jeho význam a způsob, jakým titulek vzniká. Cílem hodiny je, aby se žáci naučili rozpoznat způsoby, kterými mohou titulky útočit na emoce a zvědavost čtenáře a aby byli schopní vnímat tuto manipulaci. Zároveň však, aby chápali titulek jako nezbytný prostředek, nutný k informování čtenáře o obsahu sdělení a upoutání jeho pozornosti. Žáci se zároveň naučí základní principy tvorby kvalitního titulku.

10.1 Metodický list

Cíle lekce

Žák: vysvětlí, co je to titulek
 objasní funkce titulku
 rozpozná, jaké emoce se titulek snaží ve čtenáři vyvolat
 vyjádří vlastními slovy, co je clickbait
 identifikuje clickbaitové titulky
 vytvoří titulek k zadanému textu

Organizační formy a metody výuky

Metody slovní (práce s textem, rozhovor), hromadná frontální výuka, samostatná práce žáků.

Klíčové kompetence

Kompetence k učení, pracovní, digitální, komunikativní, občanské.

Pomůcky

Interaktivní tabule, počítačová učebna s přístupem k internetu, pracovní list.

Časový průběh lekce

1. Otázky uvozující téma a cíle hodiny	5 minut
2. Samostatná práce – jak na mě působí vybrané titulky	10 minut
3. Prezentace – funkce titulku, clickbait	10 minut
4. Samostatná práce – najdi clickbait	5 minut

5. Prezentace – jak napsat dobrý titulek	5 minut
6. Samostatná práce – vymysli titulek k zadanému textu	5 minut
7. Opakování, reflexe a zhodnocení hodiny	5 minut

10.2 Průběh realizované hodiny

Výuka probíhala v 8. ročníku ve třídě s dvaceti přítomnými žáky.

V samotném úvodu hodiny jsem žákům položil několik otázek, jejichž cílem bylo uvést téma a cíle hodiny.

Co je to titulek? Odpověď na tuto základní otázku nečinila žákům potíže. Pouze tři žáci z celé dvacetičlenné třídy nevěděli, zbytek byl schopen vlastními slovy odpovědět. V různých obměnách se v podstatě střídaly dvě odpovědi. První byla odpověď, že titulek je v podstatě nadpis. Druhá, že je to text, který nám říká, o čem článek bude.

Je titulek důležitý? Tato otázka celou třídu svedla k prosté odpovědi, že ano. Musel jsem tedy položit doplňující otázku: *Proč?* První žák, kterého jsem vyvolal, odpověděl, že podle titulku se rozhoduje, zda si dané video pustí, nebo ne. Tím v podstatě vyčerpal veškeré možnosti, protože ostatní žáci odpovídali, že chtěli říct totéž.

Jak často čtete pouze titulky? Na tuto otázku čtyři žáci odpověděli, že pokaždé. Deset žáků odpovědělo, že neví ale často a zbytek třídy odpověděl podobně s tím rozdílem, že namísto často, uvedli občas. V celé třídě se nenašel nikdo, kdo by uvedl, že vždy čte i sdělení pod titulkem, což je vzhledem k tomu, že titulky fungují i jako jakýsi filtr, podle kterého se rozhodujeme, zda budeme sdělení věnovat více pozornosti, pochopitelné.

Co je hlavní funkcí titulku? Zde bylo odpovědí několik. Abychom věděli, o čem zpráva nebo video je. Aby nás nalákal ke sledování nebo čtení. Objevila se i odpověď, že k ničemu. Nutno přiznat, že aplikace jako Snapchat či TikTok, které jsou v dnešní době mezi žáky populární, se bez jakýchkoliv titulků obejdou.

Poté, co žáci odpověděli na otázky, dostali pracovní list, na kterém bylo několik titulků, sesbíraných z reálného zpravodajství tak, aby ilustrovaly různé podoby a možnosti. Úkolem žáků bylo popsat, jak na ně předložené titulky působí. Možnosti vyjádření měli dvě. U každého titulku byla jednoduchá škála emocí, kam mohli zaznamenat, jak na ně daný titulek působí (tuto možnost využili všichni). Žáci také měli možnost připojit vlastní komentář.⁹⁴

⁹⁴ Vedle každého titulku bylo volné místo, právě pro tento účel, což jsem žákům předem vysvětlil.

CO JE TO TITULEK?

Nadpis, který se váže k textu pod ním
U článku může být i podtitulek

JAK NA TEBE PŮSOBÍ NÁSLEDUJÍCÍ TITULKY:

JAK NA TEBE PŮSOBÍ NÁSLEDUJÍCÍ TITULKY:

Muž našel na pláži zvláštní předmět, rozstříhl ho a zůstal v šoku. Uhodnete, co z něj vyplulo?

"Boris mi vymyl mozek." Britové chtějí slibovanou prosperitu, většina brexitu lituje

Přepište anatomii! Lékaři objevili nový orgán v lidském těle

Karetní výklad na únor: Váhy potká láska, střelci by si měli dát pauzu

Na MS v alpském lyžování pojede šest Čechů včetně Dubovské a Zabystřana

Otčina Saši Mitrofanova: Kdo patří kam, pomozme mu tam

Obrázek 43: Úvodní část výukové prezentace

Obrázek 42: Titulek z webu blesk.cz

Jednoznačně velmi bulvární titulek, který jako jediný využívá grafické možnosti a obsahuje i velmi dramatické fotografie, aby vyvolal ve čtenáři co nejsilnější emoce.⁹⁵

⁹⁵ Zdroj: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi/734172/mariu-obvinili-z-vrazdy-manzela-juraje-38-pry-zabila-ranou-do-srdce-syn-mirek-12-se-ho-snazil-marne-ozivit.html>

Muž našel na pláži zvláštní předmět, rozstříhl ho a zůstal v šoku. Uhodnete, co z něj vyplulo?

Obrázek 44: Titulek z webu dotyk.cz

Jednoznačný apel na čtenářovu zvědavost, který jej nutí kliknout, aby se dozvěděl ono záhadné tajemství.⁹⁶

"Boris mi vymyl mozek." Britové chtějí slibovanou prosperitu, většina brexitu lituje

Obrázek 45: Titulek z webu aktualne.cz

Titulek využívá přímou řeč, aby, přestože se jedná o seriózní zpravodajský text, působil pro čtenáře zajímavěji. Získává tím však již mírný nádech bulvárnosti.⁹⁷

Přepište anatomii! Lékaři objevili nový orgán v lidském těle

Obrázek 46: Titulek z webu instory.cz

Vykřičník a sloveso v rozkazovacím způsobu. Další pokus o dramatizaci a také apel na čtenářovu zvědavost.⁹⁸

⁹⁶ Zdroj: <https://www.dotyk.cz/magazin/zraloci-vejce/>

⁹⁷ Zdroj: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/boris-mi-vymyl-mozek-vetsina-britu-lituje-brexitu/r~6386cf3aa0ae11eda873ac1f6b220ee8/>

⁹⁸ Zdroj: <https://veda.instory.cz/29-prepiste-anatomii-lekari-objevili-novy-organ-v-lidskem-tele.html>

Karetní výklad na únor: Váhy potká láska, Střelci by si měli dát pauzu

Obrázek 47: Titulek z webu aktualne.cz

Tento titulek jsem vybral proto, abych demonstroval i funkci obsahovou. Z titulku je zcela zřejmé, že následující text bude určen pro čtenáře, kteří se zajímají o esoteriku.⁹⁹

Na MS v alpském lyžování pojede šest Čechů včetně Dubovské a Zabystřana

Obrázek 48: Titulek z webu sport.cz

Neutrální informační titulek, který se nijak zbytečně nesnaží poutat pozornost. Naopak jasně informuje o obsahu sdělení.¹⁰⁰

Očima Saši Mitrofanova: Kdo patří kam, pomozme mu tam

Obrázek 49: Titulek z webu novinky.cz

Rovněž titulek, který nebyl vybrán kvůli formě, ale kvůli obsahu. Již z titulku je totiž zřejmé, že se nebude jednat o zpravodajský text, ale o názorový článek.¹⁰¹

⁹⁹Zdroj: <https://zena.aktualne.cz/horoskopy/karetni-vyklad-na-unor/r~17eff208a07811edba5b0cc47ab5f122/>

¹⁰⁰ Zdroj: <https://www.sport.cz/clanek/zimni-sporty-lyzovani--na-ms-v-alpskem-lyzovani-pojede-sest-cechu-vcetne-dubovske-a-zabystrana-3948363>

¹⁰¹ Zdroj: <https://www.novinky.cz/clanek/komentare-ocima-sasi-mitrofanova-kdo-patri-kam-pomozme-mu-tam-40420037>

Jakmile žáci samostatný úkol dokončili, prošli jsme jednotlivé titulky společně. U každého titulku žáci napřed prezentovali své odpovědi, které jsme následně analyzovali. Poté jsme se společně snažili identifikovat, jaké prostředky byly při tvorbě titulku použity nebo čím se liší od ostatních zadaných titulků.

Škálu emocí k vyjádření svého názoru na titulek využili všichni beze zbytku. Pouze ve třech případech vyvolaly titulky u žáků hněv, jinak se označené emotikony pohybovaly v rozsahu od neutrálních po nejveselejší, kterými žáci vyjadřovali, že jim titulek přijde směšný.

1. Jak na tebe působí následující titulky? A komu jsou určeny?

The image shows three examples of news headlines, each with an emotion scale (a semi-circle with 11 smiley faces) and a handwritten student response in blue ink.

- Example 1:** Headline: "Karetní výklad na únor: Váhy potká láska, Střelci by si měli dát pauzu". The emotion scale has a blue arrow pointing to the 4th smiley face from the left.
- Example 2:** Headline: "Máriu obvinili z vraždy manžela: Juraje (+38) prý zabodla ranou do srdce! Syn Mirek (12) se ho snažil mamě oživit". The emotion scale has a blue circle around the 1st smiley face from the left.
- Example 3:** Headline: "Muž našel na pláži zvláštní předmět, rozstříhl ho a zůstal v šoku. Uhodnete, co z něj vyplulo?". The emotion scale has a blue circle around the 1st smiley face from the left.

Handwritten response for the third headline: "Muž neměl rozbalovat (rozstříhávat) předmět a měl ho donést policii."

Obrázek 50: Titulky, které u žáků vyvolaly negativní emoce

Obrázek 51: Odpovědi žáků na škále emocí

Vyjádření pomocí slov využilo pouze osm žáků, přičemž pouze dva žáci opatřili komentářem všechny titulky. Zbýlých šest okomentovalo pouze některé titulky

1. Jak na tebe působí následující titulky? A komu jsou určeny?

Juraje (†38) prý zabodlá ranou do srdce!
 Měru obvinil z vraždy manželky
 Syn Mirka (22) se ho snažil manželi čelit

prýže mi to hloupě, oči slupné

Muž našel na pláži zvláštní předmět, rozstříhl ho a zůstal v šoku. Uhadnete, co z něj vyplulo?

rozstříhl
rozstříhl, oči slupné informace

"Boris mi vymyl mozek." Britové chtějí slibovanou prosperitu, většina brexitu lituje

bloum
pro mne rozstříhl

Přepište anatomii! Lékaři objevili nový orgán v lidském těle

rozstříhl
hloupě, jako podpodobně chleba (oči k smích)

Karetní výklad na únor: Váhy potká láska, střelci by si měli dát pauzu

rozstříhl
!! slupné, hloupějším lidem co se radí

Na MS v alpském lyžování pojede šest Čechů včetně Dubovské a Zabystřana

rozstříhl
slupné !!, vylučování informace pro opovržení

Očima Saši Mitrofanova: Kdo patří kam, pomozme mu tam

rozstříhl
rozstříhl informace

1. Jak na tebe působí následující titulky? A komu jsou určeny?

Juraje (†38) prý zabodlá ranou do srdce!
 Měru obvinil z vraždy manželky
 Syn Mirka (22) se ho snažil manželi čelit

rozstříhl
rozstříhl, oči slupné

Muž našel na pláži zvláštní předmět, rozstříhl ho a zůstal v šoku. Uhadnete, co z něj vyplulo?

rozstříhl
rozstříhl, oči slupné

"Boris mi vymyl mozek." Britové chtějí slibovanou prosperitu, většina brexitu lituje

rozstříhl
rozstříhl

Přepište anatomii! Lékaři objevili nový orgán v lidském těle

rozstříhl
rozstříhl

Karetní výklad na únor: Váhy potká láska, střelci by si měli dát pauzu

rozstříhl
rozstříhl

Na MS v alpském lyžování pojede šest Čechů včetně Dubovské a Zabystřana

rozstříhl
rozstříhl

Očima Saši Mitrofanova: Kdo patří kam, pomozme mu tam

rozstříhl
rozstříhl

Obrázek 52: Odpovědi žáků

1. Jak na tebe působí následující titulky? A komu jsou určeny?

Juraje (†38) pry zabodla ranou do srdce!
Můžu oběti zvažily mardob
5 m Měk (D) se ho srazil mardob sčur

Býval mi to jako nepovinný členek

Muž našel na pláži zvláštní předmět, rozstříhl ho a zůstal v šoku. Uhadnete, co z něj vylulo?

Ovo pěstevním čádky a naplněná 240 Kč

"Boris mi vymyl mozek." Britové chtějí slibovanou prosperitu, většina brexitu lituje

Britanie mi vysypán

Přepište anatomii! Lékaři objevili nový orgán v lidském těle

Býval mi to jako nepovinný členek

Karetní výklad na únor: Váhy potká láska, Štělci by si měli dát pauzu

Nevěřím to by to celý měsíc

Na MS v alpském lyžování pojede šest Čechů včetně Dubovské a Zabystřana

Styčný člun o sportu

Očima Saši Mitrofanova: Kdo patří kam, pomozme mu tam

Nevěřím mi

1. Jak na tebe působí následující titulky? A komu jsou určeny?

Juraje (†38) pry zabodla ranou do srdce!
Můžu oběti zvažily mardob
5 m Měk (D) se ho srazil mardob sčur

Musí není zabodlat (nastříknout) do pěstev a měl to navíc pokvit

Muž našel na pláži zvláštní předmět, rozstříhl ho a zůstal v šoku. Uhadnete, co z něj vylulo?

Musí není zabodlat (nastříknout) do pěstev a měl to navíc pokvit

"Boris mi vymyl mozek." Britové chtějí slibovanou prosperitu, většina brexitu lituje

Podle mě je to lepší

Přepište anatomii! Lékaři objevili nový orgán v lidském těle

Je to dost podobný křehk

Karetní výklad na únor: Váhy potká láska, Štělci by si měli dát pauzu

Je to dost podobný křehk

Na MS v alpském lyžování pojede šest Čechů včetně Dubovské a Zabystřana

Je to dost podobný křehk

Očima Saši Mitrofanova: Kdo patří kam, pomozme mu tam

Je to dost podobný křehk

Obrázek 53: Odpovědi žáků

FUNKCE TITULKU

Informuje o obsahu textu
 Pomáhá v orientaci v mediálních sděleních
 Naznačuje pojetí sdělení
 Poutá čtenáře, aby si přečetli celý text
 Zpestřuje grafický vzhled stránky

Obrázek 54: Část výukové prezentace

Následovala připravená prezentace, která měla žákům přiblížit několik základních funkcí, které by dobrý titulek měl mít.

Jednotlivé funkce jsme si s žáky prošli a vysvětlili. Následně jsem se vrátil k titulkům, se kterými jsme pracovali na začátku hodiny. Žáci si je znovu přečetli a do připravené tabulky vyplnili, které z uvedených funkcí titulek splňuje. Výsledky jsme si pak společně prošli.

2. vyplň do tabulky, které funkce titulek splňuje:

	Obsah	Orientace	Pojetí	Poutavost	Grafika
Titulek 1	x	x	x	x	x
Titulek 2	x	x	x	x	x
Titulek 3	x	x			
Titulek 4	x			x	
Titulek 5	x	x	x		
Titulek 6	x	x	x		
Titulek 7					

	Obsah	Orientace	Pojetí	Poutavost	Grafika
Titulek 1	x		x	x	x
Titulek 2	x		x	x	x
Titulek 3		x		x	
Titulek 4		x		x	
Titulek 5	x	x	x		
Titulek 6	x	x	x		
Titulek 7					

	Obsah	Orientace	Pojetí	Poutavost	Grafika
Titulek 1	x	x	x	x	x
Titulek 2	x	x		x	
Titulek 3	x	x		x	
Titulek 4	x	x		x	
Titulek 5	x	x	x	x	
Titulek 6	x	x	x		
Titulek 7	x				

Obrázek 55: Odpovědi žáků

V tomto cvičení si žáci vedli velmi dobře. Pochopili, co jednotlivé funkce znamenají, a dokázali si své odpovědi obhájit. Jediným problematickým titulkem byl poslední. Jelikož se jedná o titulek k názorovému článku, který o obsahu ani pojetí textu nic neříká, měli žáci s identifikováním jednotlivých funkcí problém.

Zeptal jsem se žáků, jestli se jim někdy stalo, že je nějaký titulek zaujal, klikli na něj, ale následný obsah titulku neodpovídal. Většina žáků odpověděla, že ano, jeden dokonce věděl, že se jedná o tzv. clickbait. Zeptal jsem ho, zda by mohl tento pojem vysvětlit a on odpověděl, že se jedná o titulek, který lže a snaží se akorát nalákat. Na toto jsem navázal a přistoupil k připravené prezentaci.

CO JE PSÁNO, TO JE DÁNO.

Co když něco neseďí?
Obsah titulku neodpovídá článku?

Poutavý odkaz
Povzbuzuje uživatele, aby na odkaz kliknul
Zvýšení návštěvnosti a vyšší příjem z reklamy
Snaha upoutat za každou cenu
Často (ne však vždy) bez ohledu na kvalitu a přesnost
Využívá přirozené lidské zvědavosti
Bombastické tvrzení nebo odhalení!!!

Obrázek 56: Část výukové prezentace věnovaná clickbaitu

Podrobněji jsem žákům vysvětlil, co konkrétně si můžeme pod tímto pojmem představit a že se nemusí nezbytně jednat o titulek, který lže (často však ano). Clickbait se zkrátka snaží přimět čtenáře, aby na odkaz kliknul, a využívá k tomu určité specifické prostředky.

V pracovním listě měli žáci připravených několik titulků a jejich úkolem bylo, rozpoznat, zda se jedná o clickbait nebo ne.

NAJDI CLICKBAIT

Herec Jan Teplý v nelehké situaci: Je z něj slepec!
Pařížský festival veteránů ukazuje i největší skvosty světa aut
Češi jsou ve finále Davis Cupu. V Portugalsku rozhodl vynikající Lehečka
Harry v domácím vězení! Děsivé svědectví přítelkyně o Meghan...
Rybáři vylovili z řeky obří monstrem a fotku dali na internet. U místních vyvolali paniku.
Ozbrojený a nebezpečný. Policie pátrá po muži, který je podezřelý ze zastřelení ženy.
Revoluce, která tu nebyla od internetu. Umělá inteligence nás změní, věří expert.
„Běž dop*dele,“ řekl Babiš moderátorovi na dotaz o Agrofertu.

NAJDI CLICKBAIT

Herec Jan Teplý v nelehké situaci: Je z něj slepec!
Pařížský festival veteránů ukazuje i největší skvosty světa aut
Češi jsou ve finále Davis Cupu. V Portugalsku rozhodl vynikající Lehečka
Harry v domácím vězení! Děsivé svědectví přítelkyně o Meghan...
Rybáři vylovili z řeky obří monstrem a fotku dali na internet. U místních vyvolali paniku.
Ozbrojený a nebezpečný. Policie pátrá po muži, který je podezřelý ze zastřelení ženy.
Revoluce, která tu nebyla od internetu. Umělá inteligence nás změní, věří expert.
„Běž dop*dele,“ řekl Babiš moderátorovi na dotaz o Agrofertu.

Obrázek 57: Část prezentace s úkolem k pracovnímu listu

V tomto cvičení byli velmi úspěšní. Clickbaitový titulek o herci Janu Teplém a o obřím monstru z řeky označili všichni. Podobně v titulcích o Andreji Babišovi a princí Harrym žáci nerozpoznali clickbait pouze ve dvou případech. V jednom případě byl označen i článek o umělé inteligenci. V tomto případě je však omyl pochopitelný, protože titulek působí trochu „senzačně“. Celkově je však z tohoto cvičení zřejmé, že žáci clickbait rozpoznat dokáží.

2. Najdi clickbait. Napiš, podle čeho jsi ho poznal.

Herec Jan Teplý v nelehké situaci: Je z něj slepec! **CLICKBAIT**

Pařížský festival veteránů ukazuje i největší skvosty světa aut

Češi jsou ve finále Davis Cupu. V Portugalsku rozhodl vynikající Lehečka

Harry v domácím vězení! Děsivé svědectví přítelkyně o meghan... **CLICKBAIT**

Rybáři vylovili z řeky obří monstrum a fotku dali na internet. U místních vyvolali paniku. **CLICKBAIT**

Ozbrojený a nebezpečný. Policie pátrá po muži, který je podezřelý ze zastřelení ženy.

Revoluce, která tu nebyla od internetu. Umělá inteligence nás změní, věří expert.

„Běž dop*dele,“ řekl Babiš moderátorovi na dotaz o Agrofertu **CLICKBAIT**

Herec Jan Teplý v nelehké situaci: Je z něj slepec! *

Pařížský festival veteránů ukazuje i největší skvosty světa aut

Češi jsou ve finále Davis Cupu. V Portugalsku rozhodl vynikající Lehečka

Harry v domácím vězení! Děsivé svědectví přítelkyně o meghan... *

Rybáři vylovili z řeky obří monstrum a fotku dali na internet. U místních vyvolali paniku. *(nemůže)* *

Ozbrojený a nebezpečný. Policie pátrá po muži, který je podezřelý ze zastřelení ženy.

Revoluce, která tu nebyla od internetu. Umělá inteligence nás změní, věří expert.

„Běž dop*dele,“ řekl Babiš moderátorovi na dotaz o Agrofertu * *(do jsi asi nemohl)*

Herec Jan Teplý v nelehké situaci: Je z něj slepec!

Pařížský festival veteránů ukazuje i největší skvosty světa aut

Češi jsou ve finále Davis Cupu. V Portugalsku rozhodl vynikající Lehečka

Harry v domácím vězení! Děsivé svědectví přítelkyně o meghan...

Rybáři vylovili z řeky obří monstrum a fotku dali na internet. U místních vyvolali paniku.

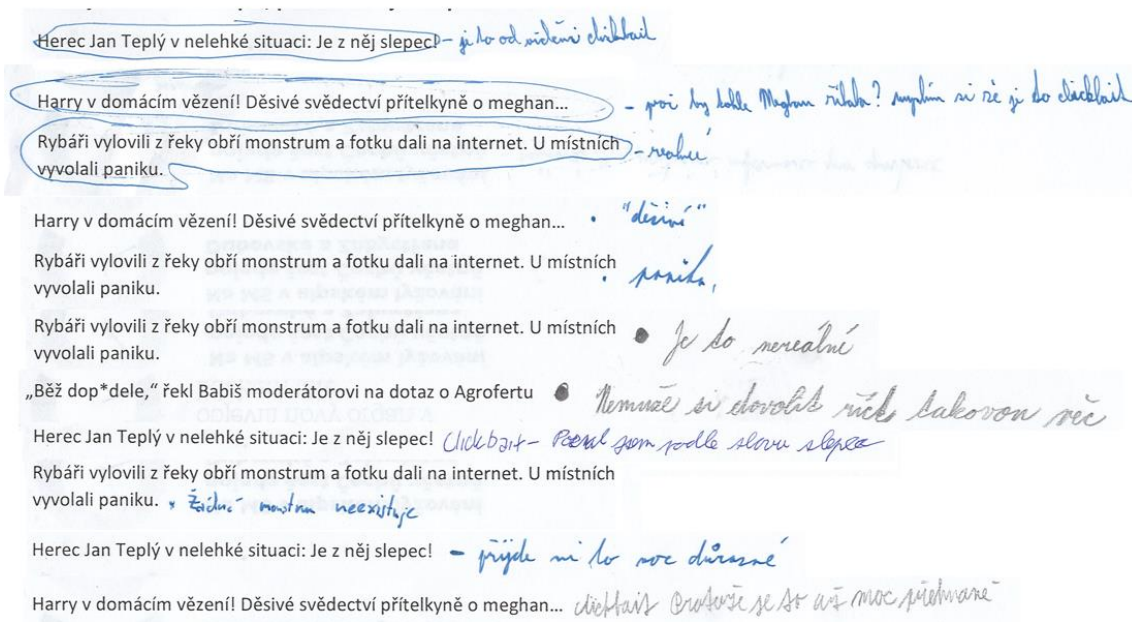
Ozbrojený a nebezpečný. Policie pátrá po muži, který je podezřelý ze zastřelení ženy.

Revoluce, která tu nebyla od internetu. Umělá inteligence nás změní, věří expert.

„Běž dop*dele,“ řekl Babiš moderátorovi na dotaz o Agrofertu

Obrázek 58: Odpovědi žáků

Deset žáků dokonce připojilo i slovní komentář.

Obrázek 59: Odpovědi žáků

Poslední aktivitou, kterou jsem pro tuto hodinu připravil, bylo napsání vlastního titulku. Nejdříve jsem žákům představil několik vlastností, které by měl dobrý titulek mít.

VLASTNOSTI DOBRÉHO TITULKU

- Prodává obsah článku
- Překvapí nebo jinak zaujme
- Má sloveso v akčním tvaru nebo rozkazovací formě
- Téma sděluje na začátku
- Čtenář mu rozumí
- Nesnaží se o clickbait ani o bulvárnost
- Nebojí se hravých obrátů

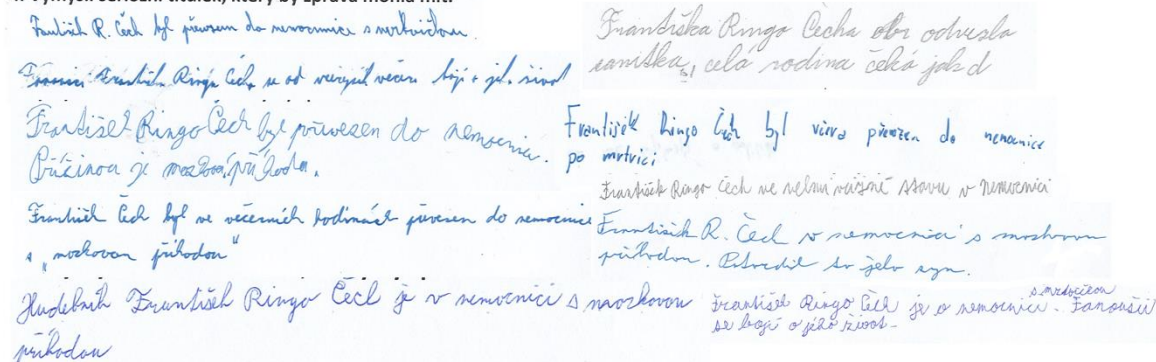
VYMYSLI TITULEK K NÁSLEDUJÍCÍ ZPRÁVĚ:

Fanoušci svérázného hudebníka, herce, výtvarníka a divadelního principála Františka Ringo Čecha se od včerejšího večera báli o jeho život. Čech byl totiž náhle převezen do nemocnice. Se zprávou jako první přišel magazín Showtime, kterému ji potvrdil hercův syn Michael Čech. "Jak nám potvrdil syn Františka Ringo Čecha, jeho tatínek byl teď ve večerních hodinách převezen do nemocnice Na Homolce s mozkovou příhodou," zazněla mimořádná zpráva na konci vysílání.

Obrázek 60: Část výukové prezentace

Následně žáci samostatně do pracovního listu vymýšleli titulky k zadanému článku. Jelikož úkolem žáků bylo napsat seriózní i clickbaitový titulek, vybral jsem záměrně příběh, který má podle mě velký bulvární potenciál. Třem žákům se nepodařilo vymyslet vůbec žádný titulek. Dvanáct žáků napsalo seriózní titulek. Nutno říct, že všechny pokusy byly zdařilé a ani jeden by nebyl nepoužitelný.

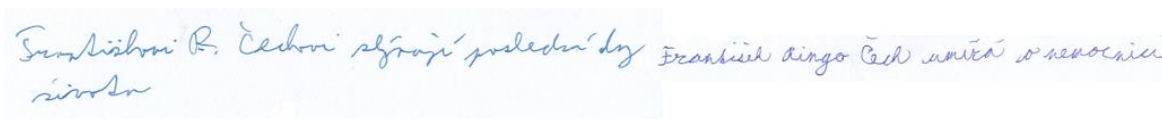
4. Vymysli seriózní titulky, který by zpráva mohla mít.

Obrázek 61: Odpovědi žáků

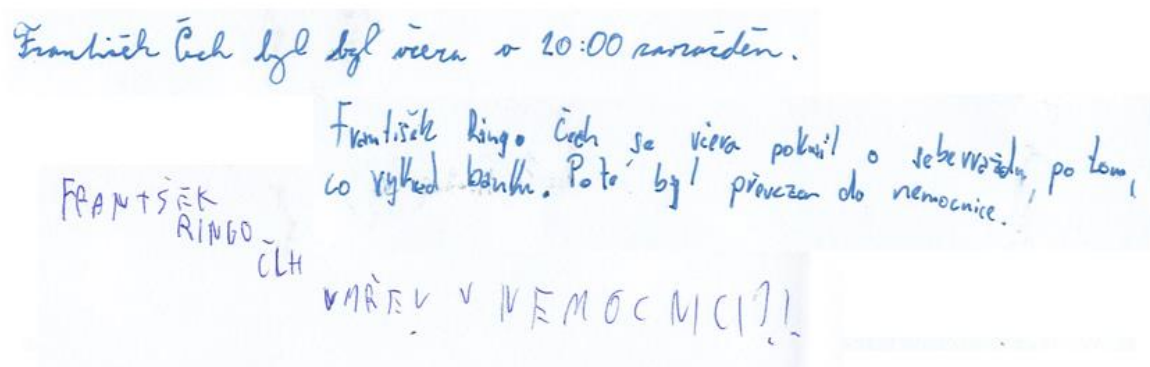
O clickbaitový titulek se pokusilo sedm žáků. Objevily se tři druhy odpovědí. Dvěma žákům se podařilo napsat velmi obstojný titulek, který byl dostatečně bulvární, ale zároveň nelhal.

Dva titulky byly hodně přehnané a zavádějící.

Obrázek 64: Zavádějící titulky

A tři titulky vyloženě lhaly.

Obrázek 65: Lživé titulky

Jelikož vyučovací hodina již v podstatě končila, promítnul jsem žákům, jak články otitulkovali profesionální novináři.

SKUTEČNĚ POUŽITÉ TITULKY:

Ringo Čech v ohrožení života! Rychlý převoz do nemocnice!

František Ringo Čech je v nemocnici. Měl prodělat mrtvici

Strach o Ringo Čecha: Sanitka ho převezla do nemocnice. Jeho syn potvrdil závažný důvod

Strach o Františka Ringo Čecha (79): Je v nemocnici, údajně šlo o mrtvičku

František Ringo Čech byl v nemocnici kvůli mozkové mrtvici. "Už je mi lépe," vzkázal

Ringo Čech (79) bojuje o život v nemocnici: Jeho syn potvrdil mrtvici

Obrázek 66: Ukázka skutečně použitých titulků

Jelikož bylo přichystaných aktivit opravdu hodně, nestihli jsme nakonec provést opakování a zhodnocení hodiny.

10.3 Reflexe realizované hodiny

Žáci byli aktivní už od úvodní části hodiny, ve které jsem jim pokládal otázky, abych téma titulků uvedl. Při následné analýze předložených titulků měli někteří problém přesně vyjádřit, jak na ně titulek působí, ale z jejich odpovědí při následné diskuzi vyplynulo, že titulky působí na většinu z nich stejně. Bulvární v nich vyvolávaly pobavení nebo záporné emoce a seriózní zpravodajské titulky je nechávaly víceméně chladnými.

Při následné analýze funkcí jednotlivých titulků a vyhledávání clickbaitů pracovali svědomitě a nenašel se žádný žák, který by tyto aktivity bojkotoval. Obě aktivity se tak podařilo splnit v relativně krátkém čase a odpovědi žáků byly kvalitní. Že žáci rozumí této problematice, bylo jasně patrné v následující diskuzi.

Poslední úkol, vytvořit titulky k zadanému článku, byl nejtěžší a řada žáků některou jeho část nezvládla. I u těchto žáků však byla patrná snaha úkol dokončit.

Hodina byla úspěšná. Žáci bezpečně pochopili, jakým způsobem titulky fungují, jaká je jejich funkce a dokázali také bezpečně rozpoznat clickbait. Případné nesplnění úkolu bylo, dle mého názoru, způsobeno spíše neschopností formulovat jednotlivé věty než neznalostí látky. Podařilo se splnit všechny cíle, které jsem si vytyčil.

10.4 Kvantifikace výsledků

Na otázku, co je to titulek, dokázalo správně odpovědět **85 %** žáků. **20 %** žáků otevřeně přiznalo, že čtou pouze titulky, **50 %** uvedlo, že pouze titulky čtou často a **30 %** uvedlo, že pouze občas.

Při hodnocení předložených titulků dokázali všichni žáci znázornit své pocity na přiložené škále emocí. Pouze ve třech případech žáci uvedli, že v nich titulek vyvolal vyloženě negativní emoce. Možnost slovního hodnocení využilo **40 %** žáků, přičemž dva žáci opatřili komentářem všechny titulky.

Pouze jeden žák z celé třídy znal pojem clickbait a dokázal jej i správně vysvětlit. Po výukové prezentaci už však dokázalo **85 %** žáků správně odhalit všechny clickbaitové titulky, které jim byly předloženy. Pouze dva žáci některý z clickbaitových titulků neoznačili a jeden žák označil seriózní titulek jako clickbait.

V posledním úkolu dokázalo **60 %** žáků vytvořit použitelný seriózní titulek k předložené zprávě. **35 %** žáků se pokusilo i o clickbait, přičemž dva titulky byly v pořádku, 2 byly již velmi zavádějící a 3 vyloženě lživé.

11 Vyučovací hodina 5 – ODKUD SE VŠECHNY TY INFORMACE BEROU?

Práce se zdroji je základním stavebním kamenem žurnalistiky. Každá zpráva by měla vycházet z kvalitních prověřených zdrojů, které by měly být uvedeny. Tato vyučovací hodina je zaměřena na ověřování zdrojů, ze kterých zpravodajské a publicistické články čerpají. Po jejím absolvování by žáci měli být schopní rozpoznat, zda byly informace, které článek předkládá, získány z důvěryhodných zdrojů. Také by měli být schopni, pokud jsou uvedeny, tyto zdroje ověřit.

11.1 Metodický list

Cíle lekce

Žák:

- zkontroluje, zda článek uvádí zdroje informací
- posoudí relevanci zdrojů informací v žurnalistických textech
- analyzuje předložené informace
- identifikuje nepravdivé informace
- vyjmenuje instituce, které poskytují ověřené informace

Organizační formy a metody výuky

Metody slovní (práce s textem, rozhovor), hromadná frontální výuka, samostatná práce žáků.

Klíčové kompetence

Kompetence k učení, pracovní, digitální, komunikativní, občanské.

Pomůcky

Interaktivní tabule, počítačová učebna s přístupem k internetu, pracovní list.

Časový průběh lekce

1. Otázky uvozující téma a cíle hodiny	3 minuty
2. Prezentace – zdroje žurnalistických informací	10 minut
3. Společná analýza vybraných článků	5 minut
4. Prezentace – anonymní zdroj + „špatné“ zdroje	5 minut

5. Skupinová práce – analýza článků	15 minut
6. Prezentace a zhodnocení výsledků	5 minut
7. Závěrečné shrnutí a reflexe hodiny	2 minuty

11.2 Průběh realizované hodiny

Výuka probíhala v 9. ročníku ve třídě s šestnácti přítomnými žáky.

Na úvod hodiny jsem si opět připravil sérii otázek, jejichž cílem bylo zjistit zejména to, jakým způsobem žáci ke zprávám, se kterými přicházejí do kontaktu, přistupují. Také mi pomohly uvést téma a cíle hodiny.

Jaký druh zpráv mě zajímá? Tato otázka je velmi důležitá z jednoho prostého důvodu. Žáci osmého ročníku ještě aktivně nenavštěvují zpravodajské servery. Drtivá většina informací k nim doputuje prostřednictvím sociálních sítí, které, za pomoci sofistikovaných algoritmů, personalizují obsah každému uživateli. Poznají, co se komu líbí a podle toho mu doporučují a zobrazují obsah. A právě podle charakteru zobrazovaného obsahu se může četnost vystavení dezinformacím radikálně lišit. Ani jednoho ze šestnácti přítomných žáků zpravodajské články nijak zvlášť nezajímají. Přesto, pokud je zaujme titulek, si občas nějaký přečtou (byť, jak sami přiznali, jej málokdy dokáží přečíst celý). Deset žáků odpovědělo, že čtou hlavně zprávy a sdělení týkající se sportu, tři žačky dávají největší přednost lifestylevým článkům a jeden žák sleduje novinky ze světa videoher. Zbylí žáci nic konkrétního nevyhledávají a spokojí se s obsahem, který jim nabídne sociální síť, na které jsou zrovna aktivní.

Co od zpráv, které čtete očekáváte? Zde jsem se setkal v podstatě se dvěma odpověďmi. „Sportovní“ část třídy očekává zejména výsledky sportovních utkání a zajímavosti o jejich oblíbených sportovcích. Zbylá část třídy odpověděla, že očekávají, že se dozví nějaké zajímavé informace. Žádný z žáků neuvedl nějaké kritérium, které by se týkalo pravdivosti nebo kvality informací. Na druhou stranu je třeba si uvědomit, že například sportovní výsledky a zprávy jsou velmi snadno ověřitelné a jakákoliv dezinformace by byla rychle odhalena.

Jaký je obecně účel zpravodajských sdělení? Poskytovat informace o tom, co se stalo nebo co se stane. Informovat o zajímavých událostech v našem okolí a ve světě. V podstatě všechny odpovědi se nesly v tomto duchu.

A odkud se všechny ty informace berou? První žák, kterého jsem vyvolal, odpověděl, že je zjišťují lidé, co všechny ty články píší. S tím ostatní okamžitě souhlasili. Tato odpověď je evidentně uspokojila a nenapadla je již žádná jiná. Když jsem tedy položil doplňující otázku,

kde ty informace novináři zjišťují, dočkal jsem se odpovědí: z rozhovorů s lidmi nebo na internetu. Přistoupil jsem tedy k nachystané prezentaci.

Sestavil jsem seznam sedmi hlavních zdrojů, které můžou žurnalisté využívat, a každý

ODKUD SE VŠECHNY TY INFORMACE BEROU?

KDE NOVINÁŘI ZÍSKÁVAJÍ INFORMACE

Informace přímo od dotýčných osob
Veřejně dostupné zdroje
Vlastní pátrání (investigativní reportéři)
Tiskové agentury
Jiná média
Sociální sítě
Anonymní zdroj

Obrázek 67: Úvodní část výukové prezentace

z těchto zdrojů jsme si podrobněji vysvětlili. Následně jsem žákům promítnul několik článků, které použití různých zdrojů ilustrovaly. Žáci dostali vždy za úkol přečíst si promítnutý článek a říct, jaký zdroj informací byl v článku využit. Následně jsem jejich odpovědi okomentoval, případně doplnil.

Zdrojem informací v prvním článku¹⁰² je sociální síť Twitter, což je uvedeno hned pod perexem článku. Abych předešel situaci, kdy by některý nejrychlejší žák vyzradil zdroj

Nebylo těch facek již příliš? Svět bojových sportů kroučí hlavou nad šéfem UFC

23.01.2023 | Autor: Miroslav Obluk

Šok, znechucení a výsměch. Takové emoce vzbudila první epizoda fackovací ligy prezidenta UFC Dana Whitea, jež nyní dostává sama políček, a to nejen od fanoušků. První epizoda pořadu jich sice přilákala 295 000 a obsahovala spoustu brutálních knockautů, ty v jiných sportech vyvolávají nadšení, ve fackovací soutěži je tomu nicméně naopak.

Poměrně hlasitá nevole začala bublat na Twitteru, kde se na fackovací soutěž spustila lavina kritiky.

David Avellan:
Je hrozné vidět UFC spojené s tímhle. Je to naprosto sadistické a lidem to pravděpodobně přinese jen poškození mozku. Tohle je prostě jenom násilné porno. S čím začnou příště? Možná s ruskou ruletou.

John McCarthy:

Zdroj: sociální síť Twitter

Khalid Twaiti:

Nemám absolutně žádný respekt pro Dana Whitea. Jeho vlastnictví PSL je hrou hanby. Ukazuje to pouze jeho nezajím o lidské zdraví.

Brendan Schaub:

Podívejte se na Power Slap. Je to jeden z nejloupejších nápadů, co jsem kdy viděl. To, že je to spojeno s UFC, posílá celé odvětví MMA tak o deset let zpátky.

Aljamain Sterling:

Je to zatracené divoký. Nechápu to.

Ben Aksen:

Neshledávám v tom žádnou atraktivitu. Musíte být sadistou, aby se vám to líbilo.

Matt Frevola:

Obrázek 68: Článek, jehož zdrojem informací jsou sociální sítě

¹⁰² Zdroj: <https://www.kaocko.cz/nebylo-tech-facek-jiz-prilis-svet-bojovych-sportu-krouci-hlavou-nad-sefem-ufc>

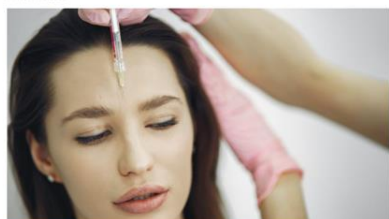
informací dříve, než by si někteří pomalí žáci stihli článek vůbec přečíst, nechal jsem vždy uběhnout určitý čas, než jsem dovolil někomu odpovědět.

V tomto případě žáci znali správnou odpověď v podstatě hned. I tak jsem raději následně místo, kde je zdroj uveden označil a odpověď napsal do prostoru nad článkem tak, aby to viděli opravdu všichni žáci. Stejný postup jsem aplikoval i na ostatní články.

V následujícím článku¹⁰³ je zdroj informací¹⁰⁴ uveden hned v titulku, takže žáci znali odpověď opět velmi rychle. Na mou otázku, jak se nazývá reportér, který získává informace vlastním pátráním, však nikdo odpovědět nedokázal. Objasnil jsem jim tedy pojem investigativní reportér.

Reportéři odhalili černý trh s botoxem. Řada žen má kvůli němu následky na celý život

© 3. únor 2022

Reportéři britského deníku *The Times* zjistili, že osoby bez odborné lékařské kvalifikace otevřeně využívají placené reklamy na sociálních sítích zacílené na ženy a dívky a nabízejí péči proti vráskám, k níž používají nelegální produkty. Mnoho žen si už stěžovalo na komplikace po aplikaci s tím, že mají následky na celý život. Na základě upozornění reportérů už probíhá vyšetřování.

Reportéři deníku *The Times* při svém pátrání konkrétně zjistili, že kosmetičky otevřeně využívaly sociální média k propagaci injekcí Botulaxu, Innotoxu a ReNToxu, produktů z Jižní Koreje, které nemají v Británii licenci. Novinářům se povedlo získat i nabídky ke koupi nelicencovaných produktů, aniž by jejich dodavatelé zjišťovali, jestli mají kupující lékařské vzdělání nebo jakým způsobem produkty hodlají používat.

Reportéři také navštívili hned několik osob, které na sociálních sítích nabízejí nelicencované ošetření proti vráskám. Vilnis Karklins například dvěma skrytým reportérkám na schůzce tvrdil, že je lékař vystudovaný v Lotyšsku, ale nemá registraci v Británii. Ženy se pokusily přesvědčit, aby si nechaly do obličeje aplikovat několik injekcí Botulaxu.

- Reportéři vyhledali a shromáždili informace o podezřelém jednání
- **Investigativní reportéři**

Obrázek 69: Článek, který vznikl investigativní prací reportérů

V následujícím slidu jsme si velmi stručně přiblížili investigativní žurnalistiku obecně a uvedli příklady několika známých kauz (např. kauza Dominika Feriho, Ve stínu Slunečnice, ve světě pochopitelně Watergate).

¹⁰³Zdroj: <https://wave.rozhlas.cz/reporteri-odhalili-cerny-trh-s-botoxem-rada-zen-ma-kvuli-nemu-nasledky-na-cely-8673987?page=3>

¹⁰⁴ Fakticky je samozřejmě zdrojem tohoto (českého) článku článek v deníku *The Times*. V tomto případě jsem se však rozhodl tímto faktem žáky nemást. V článku je několikrát explicitně uvedeno, že informace vypátrali reportéři, a tak jsem jej v tomto kontextu využil.

Investigativní žurnalistika

- Přijít na kloub nějakému složitému jevu
- Rozplést nekalé praktiky v politice, ve státních úřadech, u policie soudů, ale také v oblastech tzv. **veřejného zájmu**
- Poukázat na zločin
- Odhalit korupci

Obrázek 71: Část prezentace o investigativní žurnalistice

Následoval článek¹⁰⁵, který vznikl z rozhovoru se známou osobností, takže zdrojem informací byla přímo ona osoba. Chvilku trvalo, než si toto žáci uvědomili, ale několik bystřejších žáků po chvíli odpovědělo správně. S ostatními jsme si to vysvětlili, opět jsem označil pasáže textu, které by jim měly pomoci a zmínil jsem i citace, které jsou v textu napsané kurzívou.

EXPRES SUPER | HAHA | COZE | TRAPAS | SLADKÝ | TVL

ZPRÁVY | CELEBRITY | JAK PRO MŮŽE | SPORT | VIDEO | PODCASTY | ANTYTOUREK

#KoukaloVšichni | #KrálovskáRodina | #Křtágon | #PekloVPraze | #iDNES.cz

Daniela Kolářová se zastala mladé generace herců: O nás také říkali, že nemáme žádný talent

Kolekční herečka: Běží vzduch na hercích, víš, co znamená na hercech a komedii potřebu trébat!

Na závěr se její velká vlna: Dáma v modré a červené. Parha má být nová diváček.

Marcelka (kavaleri) má smůlu: Film nebudete, ale to si čtení má kvůli osobě na Instagramu

Dáma Daniela Kolářová (76) nemohla chybět na novinářské projekci k novému seriálu Zlatá labuť, kde hraje po boku kolegy Petra Kostky. Navzdory tomu, že patří do generace éry stříbrného plátna, měla kolem sebe i spoustu mladých a začínajících herců, kteří měli před hvězdou komedií Na samotě u lesa či Léto s kovbojem absolutní respekt. Jak sama je hodnotí a jaký má vztah k mladší generaci umělců?

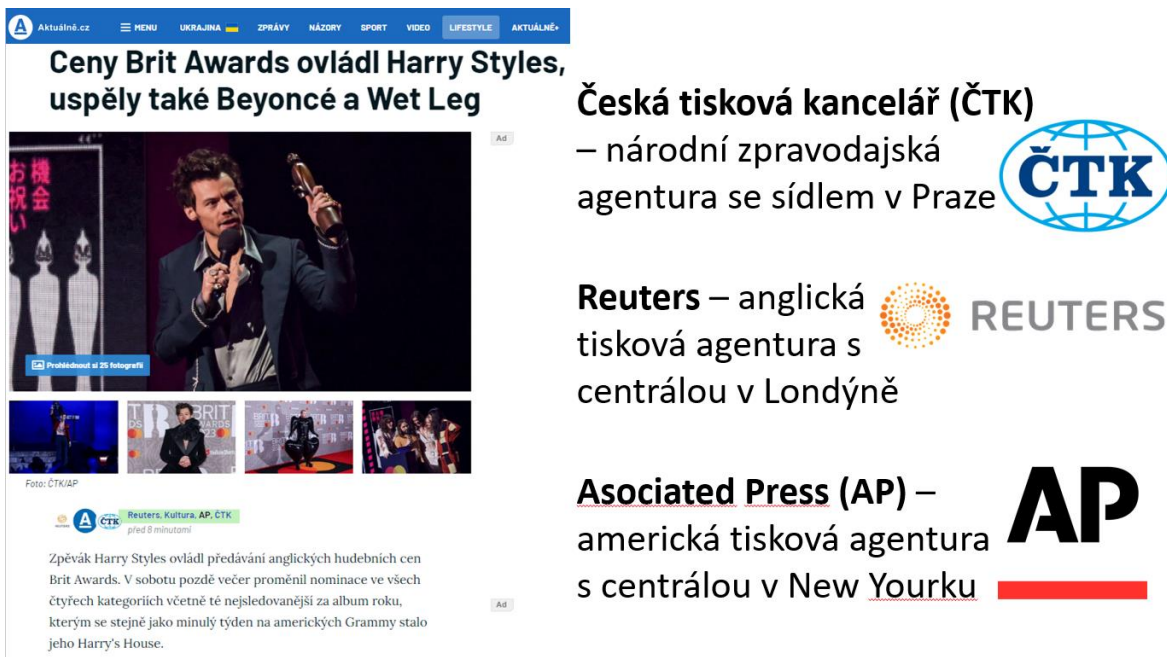
Jedna z nejobdivovanějších hereček Daniela Kolářová, která se ani v pokročilejším věku nevzdává své profesi, nemohla chybět na projekci k novému nováckému seriálu Zlatá labuť.

„Jsem manželka pana Kučery, který nákupní centrum vlastní a k tomu ještě další tři elektrárny. Nikdo z nás ještě neví, kam se bude děj ubírat, je natočený takový ten základ. Slyšela jsem, že od února se začne promítat a sama jsem zvědavá, jak se to bude vyvíjet. Neznala jsem historii Bílé labuť a celý zásah, kdy byla otevřena zrovna v den, kdy nás začali okupovat Němci,“ rozpovídala se pro Expres.

- Zdroj uvedený přímo v titulku
- *Citace (to, co daná osoba řekla) kurzívou*
- Autorka článku: Lucie Šaléová

Obrázek 70: Článek, který čerpá z rozhovoru

¹⁰⁵ Zdroj: https://www.expres.cz/celebrity/daniela-kolarova-herecka-rozhovor-zlata-labut-serial-petr-kostka.A230129_114113_dx-celebrity_sal

Ceny Brit Awards ovládl Harry Styles, uspěly také Beyoncé a Wet Leg

Česká tisková kancelář (ČTK)
– národní zpravodajská agentura se sídlem v Praze

Reuters – anglická tisková agentura s centrálou v Londýně

Associated Press (AP) – americká tisková agentura s centrálou v New Yorku

Foto: ČTK/AP

Reuters, Kultura, AP, ČTK před 8 minutami

Zpěvák Harry Styles ovládl předávání anglických hudebních cen Brit Awards. V sobotu pozdě večer proměnil nominace ve všech čtyřech kategoriích včetně té nejsledovanější za album roku, kterým se stejně jako minulý týden na amerických Grammy stalo jeho Harry's House.

Obrázek 72: Článek převzatý od tiskových agentur

Zdrojem informací v následujícím článku¹⁰⁶ jsou zpravodajské agentury. Konkrétně ČTK, AP a Reuters, což jsou asi ty nejznámější. Jako odpověď na to, co je zdrojem informací k tomuto článku, odpověděli žáci velmi rychle Českou tiskovou kancelář, o které jsem s nimi hovořil v jedné z předcházejících hodin. Názvy ostatních agentur jim sice povědomé byly, ale žádné bližší informace o nich nevěděli, tak jsme si je v krátkosti představili.

Další část hodiny jsem se rozhodl věnovat anonymním zdrojům. Vysvětlil jsem žákům, jaké důvody mohou novináře vést k tomu, že zachovají anonymitu zdroje, ale zároveň jsem je upozornil, že před uveřejněním článku by si měly novináři veškeré informace o to pečlivěji ověřit.

¹⁰⁶Zdroj: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/hudba/ceny-brit-awards-ovladl-harry-styles/r~cf75b170aa6d11ed9ae20cc47ab5f122/>

ANONYMNÍ ZDROJ

Obavy o bezpečnost zdroje
 Zachování obživy zdroje
 Uchování důstojnosti
 Veřejný zájem

Obrázek 73: Část výukové prezentace

Člověk, který sděluje médiím citlivé nebo utajované informace, může pochopitelně sledovat pouze své vlastní nekalé zájmy. Zdůraznil jsem proto potřebu kritického myšlení při četbě takovýchto článků.

ANONYMNÍ ZDROJ

Vlastní zájmy zdroje
 Manipulace

ANONYMNÍ ZDROJ

Čtenář musí posoudit,
 zda daná zpráva působí
 věrohodně.

Obrázek 74: Část výukové prezentace

Jako příklad článku s anonymním zdrojem jsem použil článek Deníku N¹⁰⁷, který přináší rozhovor s anonymním whistleblowerem¹⁰⁸ Johnem Doe, který stál na počátku aféry Panama papers. V článku jsem označil i pasáže, ve kterých je uvedeno, jakým způsobem mu novináři zajistili anonymitu.

¹⁰⁷ Zdroj: <https://denikn.cz/925696/skorapkove-firmy-financuji-vrazdeni-na-ukrajine-tajemny-john-doe-z-panama-papers-po-letech-promluvil/>

¹⁰⁸ Z anglického whistlenlowing – pískání na píšťalku. Jedná se o člověka, který upozorní na nějaké protiprávní nebo korupční jednání.

DENÍK

Tajemný zdroj Panama Papers po letech promluvil, zmínil i Jána Kuciaka

INVESTIGACE.CZ

+ Odebírat e-mailem

Člověk známý jako John Doe, který stojí za unikem dat později známým jako Panama Papers, po šesti letech promluvil s Bastianem Obermayerem a Frederikem Obermaierem, kterým data předal. Foto: Paper Trail Media

Anonymní whistleblower, který si říkal John Doe a který spustil obří kauzu Panama Papers, se po šesti letech rozhodl poskytnout rozhovor dvěma německým novinářům. „Putin je pro USA mnohem větší hrozbou, než byl Hitler, a skořápkové firmy jsou jeho nejlepším přítelem,“ vysvětluje důvod, proč se ozval právě nyní.

Nedávno „John Doe“ kontaktoval dva bývalé novináře z německého Süddeutsche Zeitung, kteří nyní pracují pro Der Spiegel. Aby whistleblowerovi zaručili anonymitu, vedli rozhovor přes internet a šifrovali jej pomocí softwaru, jenž jeho odpovědi vyslovoval. Rozhovor proběhl za přítomnosti svědka a byl zkrácen kvůli čitelnosti, lehce editován a v souladu se standardními postupy německé žurnalistiky také předložen tázanému k autorizaci před zveřejněním.

Jak se vám daří? Jste v bezpečí?

Jsem v bezpečí, tedy podle toho, co je mi známo. Žijeme v nebezpečném světě a to někdy tíží i mě. Ale celkově se mám docela dobře a myslím, že mám také velké štěstí.

Šest let jste mlčel. Nelákalo vás odhalit, že jste to byl právě vy, kdo zajistil zveřejnění tajných offshorových obchodů hlav států a předsedů vlád, drogových kartelů i zločinců?

Myslím, že podobně jako spousta lidí jsem často řešil otázky ohledně svých zásluh. Sláva pro mě ale nikdy nebyla rozhodující. Tehdy mi dělalo starosti jen to, abych zůstal naživu a mohl někdy tenhle příběh odvyprávět. Rozhodnout se zkompilem data, která jsem měl v Mossack Fonseca k dispozici, trvalo celé dny a někdy jsem měl pocit, jako bych se díval do hlavně nabitě zbraně, ale nakonec jsem to musel udělat.

Obrázek 75: Článek, který využívá anonymní zdroj

Poslední část prezentace byla věnována „špatným“ zdrojům, v podstatě tedy případům, kdy buďto není zdroj uveden vůbec, nebo působí krajně nevěrohodně. V takovém případě jsem žákům doporučil dva základní způsoby, kterými mohou článek prověřit. Zprvce mohou navštívit nějakou ze stránek, které se věnují vyvracení dezinformací. Zadruhé mohou zadat titulek do vyhledávače Google a najít jej na jiných portálech a tím zjistit, zda se nejedná například o recesi.

„ŠPATNÉ“ ZDROJE

- ❗ Zdroj není uvedený vůbec
- ❗ Zdroj nejde dohledat nebo ověřit
- ❗ „Jedna paní povídala“

„ŠPATNÉ“ ZDROJE

Pokud nemůžu najít zdroj nebo článek působí podezřele můžu:

- Zkontrolovat již vyvrácené dezinformace
hoax.cz, manipulatori.cz, demagog.cz, hatefree.cz, ...
- Zadat titulek nebo událost do Googlu
píše o události i nějaké jiné médium?
nejedná se o recesi?

Obrázek 76: Část prezentace, zabývající se nedůvěryhodnými zdroji informací

V tento okamžik jsem žáky rozdělil do dvojic a rozdál jednotlivým dvojicím pracovní listy a předtištěné články k analýze. Žáci měli za úkol stručně shrnout, o čem článek

pojednává, vypsat základní informace, které článek předkládá a napsat, zda je uveden jejich zdroj. Každá skupina dostala k analýze dva články, přičemž jeden byl z hlediska zdrojů v pořádku a druhý nikoliv. Celkem jsem pro tuto aktivitu využil šest článků.

Olympiádu v Paříži bojkotovat nebudeme, shodli se představitelé českého sportu i vlády

Bojkot olympijských her v Paříži 2024, pokud by tam startovali ruští a běloruští sportovci, odmítá nejen Český olympijský výbor (ČOV), ale také Národní sportovní agentura (NSA) a ministerstvo zahraničí. Jejich vedoucí představitelé se na tom shodli na páteční schůzce v Černínském paláci.

Praha 14.39 10. 2. 2023 (Aktualizováno: 15:36 10. 2. 2023)

Jan Lipavský | Foto: René Vořík | Zdroj: iROZHLAS.cz

O jejich závěrech novináře informoval ministr Jan Lipavský. Vedoucí představitelé českého sportu i vláda hodlají udělat maximum pro to, aby přiměli Mezinárodní olympijský výbor vzdát úvahy o umožnění startu sportovců ze zemí, které už bezmála rok útočí na Ukrajinu.

Předseda ČOV Jiří Kejval, šéfNSA Ondřej Šebek a ministr zahraničí Lipavský s účastí Rusů a Bělorusů pod pěti kruhy nesouhlasí. Na rozdíl od jiných zemí ale Česko bojkotem olympijských her hrozit nebude.

„Určitě si nemyslím, že bychom měli jít cestou nějakých bojkotů. Na tom panuje shoda. Za studené války Moskva ukázala, jak to nedělat, jak k tomu nepřistupovat. Máme sportovce, kteří celou kariéru věnují tomu, aby mohli startovat na olympijských hrách. Naši roli není někomu zakazovat účast na olympijských hrách. Naši roli je zasadit se o to, aby olympijské hry reprezentovaly olympijské ideály,“ řekl Lipavský.

„Jsem rád, že názor Českého olympijského výboru souhlasí s postoji olympijských výborů severovýchodních států, které jsou proti návratu ruských a běloruských sportovců do mezinárodních soutěží. Naším hlavním cílem je zamezit tomu, aby olympijské hry posloužily ruské propagandě,“ řekl šéf české diplomacie Jan Lipavský.

Ministr upozornil, že nemůžeme ignorovat souvislost mezi brutální ruskou agresí a jejím dopadem na mezinárodní sport.

„Ruská agrese má za následek 231 mrtvých ukrajinských sportovců a trenérů. Současně víme, že 70 procent ruských sportovců jsou vojáci. Považuji za nepřijatelné, aby se takoví lidé za současné situace účastnili olympijských her, když jim fair play evidentně nic neříká,“ uvedl ministr.

Účastníci schůzky se domluvili, že tuto záležitost budou v následujících týdnech a měsících intenzivně koordinovat.

ČTK

Obrázek 77: Článek z webu irozhlas.cz

První článek je ze serveru irozhlas.cz¹⁰⁹ a veškeré zdroje jsou zde samozřejmě uvedené. Tento článek analyzovaly čtyři dvojice. Na otázku, o čem článek pojednává, odpověděly dvě dvojice velmi stručně: o olympiádě v Paříži. Třetí skupina odpověděla, že článek je o tom, že někteří lidé nechtějí být s Rusy na olympiádě, a poslední, že je o komplikacích na olympiádě v Paříži s dovětkem, že Ukrajina nemůže pořádat olympiádu. Z těchto odpovědí lze těžko posuzovat, zda se všem žákům podařilo plně pochopit sdělení článku. Zejména v posledním případě o tom lze silně pochybovat.

¹⁰⁹ Zdroj: https://www.irozhlas.cz/sport/olympijske-hry/olympijske-hry-v-parizi-2024-bojkot-cesti-sportovci-olympijsky-vybor_2302101439_mim

O čem článek pojednává?

O Olympiádě v Paříži O olympiádě v Paříži
 o tom že nechcú nejvíce lidé být
 na olympiádě s Ruskem
 komplikace v Olympiádě v Paříži

Obrázek 78: Odpovědi žáků

Co se týká následujících úkolů, výsledky jsou velmi slabé. Dvě skupiny nedokázaly vůbec specifikovat, jaké konkrétní informace článek předkládá. Jedna zde uvedla výše zmíněný dovětek o Ukrajině a pouze jedna skupina uvedla aspoň rámcovou informaci, u které jako zdroj informací uvedla irozhlas.cz.

V článku označ a vypiš informace, které nám autor sděluje. Napiš zdroj těchto informací:

Informace, které jsou nám v článku předkládány.	Zdroj těchto informací.
žpokol by tam startovali ruskí a běloruští sportovci tak to česko vláda odmítá!	irozhlas ✓
ukrajina nemůže pořádát olympiádu	

Obrázek 79: Odpovědi žáků

Těžko říct, co konkrétně způsobilo žákům problémy při analýze. Relativně snadno šly totiž odhalit hned tři zdroje informací, což byl také důvod, proč jsem tento článek vybral. Jako autor je u této zprávy uvedena ČTK, se kterou se žáci již setkali. Článek také přímo cituje pana Lipavského a je zde vyobrazen i jeho twitterový příspěvek. Neměl by tedy být problém alespoň jeden z nich uvést. Přesto se to žákům nepodařilo.

„Válečník“ či „osmioké štěně“. Expedice našla v Austrálii nové druhy pavouků

17. 2. 2023, 16:04 – Sydney
 Filip Štara, Novinky, ČTK

Drobná skákavka, lovec se štítem a příbuzný křížáka, který se vydává za větvičku. Tito živočichové jsou třemi novými druhy pavouků, které objevili vědci během expedice do odlehle horské oblasti Austrálie.

Neznámý druh maooska se štítem na hrudi

Dvacetka vědců a učitelů se vypravila do oblasti poblíž hranice mezi australskými státy Victoria a Nový Jižní Wales na jedenáctidenní expedici nazvanou **Alpine Bush Blitz**. Jejím úkolem je katalogizovat druhy a zároveň v pravidelných vstupech informovat a vzdělávat školáky.

Arachnolog Joseph Schubert z **Museums Victoria Research Institute** našel podle webových stránek **novin The Sydney Morning Herald** tři dosud nepopsané druhy pavouků a doufá, že než výprava skončí, podaří se mu najít další.

Aby „neviditelné druhy“ nevyhynuly

„Většina lidí si pavouky spojuje s venkovními latrinami. Jde ale o nesmírně rozmanité druhy,“ řekl Schubert.

Objevovat a zdokumentovat nové druhy je podle něj velmi důležité pro jejich ochranu, může se tak zabránit tomu, aby „neviditelné druhy“ nevyhynuly. „Když nějaký druh není známý, nemůže být odpovídajícím způsobem chráněn,“ konstatoval Schubert.

Mezi pavouky, které se mu podařilo objevit, je dosud neznámý druh z čeledi **malooškovitých** se štítem na hrudi a podle **zpravodajské stanice ABC** i s končetinami ve „válečných barvách“. Dále nový příbuzný křížáka větrového s dokonalým způsobem **maskování** – což je u pavouků důležitá schopnost – a třímilimetrová skákavka, která podle Schuberta vypadá jako „osmioké štěně“.

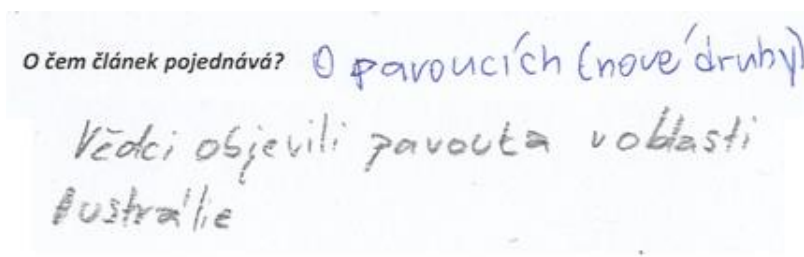

Australská ministryně životního prostředí **Tanya Piberseková** označila nové nálezy expedice za fantastické. „Zhruba tři čtvrtiny australské biodiverzity stále čekají, až je věda objeví,“ zmínila podle **serveru news.com.au**.

„Programy, jako je **Bush Blitz**, nám pomáhají lépe pochopit australská přírodní prostředí, abychom v budoucnu mohli dělat rozhodnutí, která budou příznivější pro přírodu,“ dodala.

Obrázek 80: Článek z webu novinky.cz

Druhý článek¹¹⁰ dostaly k analýze tři dvojice. Jedna skupina první úkol, napsat o čem článek pojednává, nesplnila. Zbývající dvě skupiny však úkol splnily.

Obrázek 81: Odpovědi žáků

¹¹⁰ Zdroj: <https://www.novinky.cz/clanek/veda-skoly-valecnik-ci-osmioke-stene-expedice-nasla-v-australii-nove-druhy-pavouku-40423311>

Rovněž informace, které nám článek předkládá, vyplnily všechny skupiny a dvě ze tří určili správně i zdroj informací. Pouze jedna skupina uvedla jako zdroj novinky.cz.

Informace, které jsou nám v článku předkládány.	Zdroj těchto informací.
nález nových druhů pavouků	ČTK
kteří objevili nový druh pavouka	Twitter Facebook
Drobna skákavka, která se vydává za větvičku	novinky.cz

Obrázek 82: Odpovědi žáků

Jako spoluautor je uvedena ČTK, v článku jsou, formou hypertextového odkazu, uvedeny zahraniční servery, ze kterých autor čerpal, a navíc jsou zde opět dva příspěvky z Twitteru. Žáci tak opět mohli uvést rovnou několik zdrojů.

Posledním seriózním článkem¹¹¹, který analyzovaly tři dvojice žáků, byla krátká zpráva ze sportu. O čem článek pojednává, napsaly dvě dvojice, třetí ponechala tento úkol bez odpovědi. Jako autor článku je zde uvedena ČTK. Jedná se o jediný zdroj informací, který článek uvádí a správně jej identifikovaly všechny skupinky. Z tohoto pohledu byl tedy tento článek nejúspěšnější.

¹¹¹ Zdroj: <https://www.sport.cz/clanek/atletika-crouser-v-new-yorku-sesadil-stanka-z-cela-svetovych-tabulek-3972033>

Crouser v New Yorku sesadil Staňka z čela světových tabulek

ČTK
12. 2. 2023 0:06

Americký koulař Ryan Crouser zahájil halovou sezonu vítězstvím na mítinku v New Yorku výkonem 22,58. Olympijský vítěz, mistr světa a světový rekordman tak suverénně sesadil z čela světových tabulek Tomáše Staňka, jenž koncem ledna vyhrál v Kladně za 21,69.

Ryan Crouser na archivním snímku při mítinku Zlatá tretra v Ostravě.
Foto: Vlastimil Vacek, Právo

Třicetiletý Crouser na Millrose Games jednoznačně porazil svého amerického rivala Jose Kovaca (21,34) a vylepšil vlastní rekord mítinku z roku 2019. Svému dva roky starému světovému rekordu 22,82 se přiblížil na 24 centimetrů. Loni se v New Yorku radoval ze světového maxima 23,38, ale po skončení mítinku pořadatelé přiznali chybu v měření a celá koulařská soutěž byla anulována.

Šedesátku vyhrál v nejlepší čas sezony 6,47 světový rekordman Christian Colangelo. Bývalý světový šampion obhájil vítězství z loňského ročníku, na němž se vrátil po osmnáctiměsíčním trestu za doping. V souboji rychlých Američanů porazil mistra světa na 200 m Noaba Lylese (6,53), který nicméně běžel kvůli ulitému startu pod protestem a jeho výkon se nepočítal.

Obrázek 83: Článek z webu sport.cz

O čem článek pojednává?

O koulaři co překonal rekord Staňka
Crouser porazil Staňka

Informace, které jsou nám v článku předkládány.	Zdroj těchto informací.
Crouser porazil Staňka dále	ČTK ✓
Crouser porazil Staňka	ČTK ✓

Crouser v New Yorku sesadil Staňka z čela světových tabulek	ČTK ✓ -ti to vyjde líp
bylo fo NY ✓	hadil vysokí čísla 28 cm ✓
Překovávali se rekordy ✓	byla to Olympiáda ✓
Christian vymáhal Staňka s letiš ✓	Noaba přizal doping ✓

Obrázek 84: Odpovědi žáků

Následující článek¹¹², který už je z hlediska zdrojů problémový, analyzovaly 3 skupiny žáků.

Bez Politické Korektnosti

POLITIKA FINANCE ZDRAVÍ

Zadluženost Čechů pomalu, ale jistě narůstá

Dluhy se samozřejmě týkají nejenom samotného státu, ale také jednotlivých lidí žijících v České republice. Z dlouhodobého hlediska lze tvrdit, že **zadluženost Čechů pozvolna narůstá**, i když v některých oblastech a z různých úhlů pohledů došlo k poklesu hodnot. Právě na zadluženost lidí se nyní podíváme pod drobnohledem.

Zadluženost Čechů v číslech

I když se zadlužení občanů s drobnými výkyvy každoročně mění, ve výsledku má víceméně podobný charakter. Dochází k jeho pozvolnému nárůstu. Vycházet můžeme například z historických dat při porovnání roku 2019 a 2020. Více si nastíníme v tabulce uvedené níže.

Předmět	Hodnota
Celkové dluhy 2019	22,326 miliard korun
Celkové dluhy 2020	22,5 miliard korun
Dluh na osobu 2019	107 tisíc korun
Dluh na osobu 2020	119 tisíc korun

Zadlužení českých obyvatel v letech 2019 a 2020.

V porovnání s jinými roky občas poklesne celkový dluh českého obyvatelstva, na druhou stranu vzrůstá dluh týkající se jednotlivců. S dalšími statistickými údaji Vás seznámíme v následujících řádcích.

Statistiky týkající se zadlužení občanů

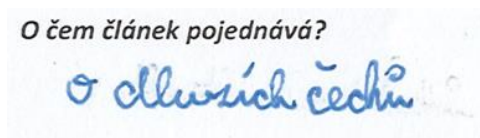
V informacích zaměřených na zadluženost Čechů budeme samozřejmě pokračovat. Zajímavé je například to, že i když **dluhy lidem narůstají**, přibývá stále větší počet těch, kdo jsou schopni své závazky splácet a ty nikterak neohrožují jejich rodinné rozpočty. Díky tomu klesá počet klientů s ohroženým dluhem. U těch dlouhodobých úvěrových závazků to bylo například v roce 2020 o 13,9 % a u těch krátkodobých o 8,7 %. Pokud jde o problémové skupiny se splácením dluhů, řadí se mezi ně primárně mladí lidé.

Zvyšující se průměr zadluženosti Čechů má na svědomí hlavně větší zájem o vlastní bydlení. **Lidé si berou čím dál větší úvěry**. Díky tomu, že jsou při půjčkách kladeny vyšší nároky na žadatele, odpadá na druhou stranu těch, kdo své závazky nedokáží včas a řádně splácet. Nechme se tedy překvapit, jakým směrem se bude ubírat zadlužování Čechů, které má bohužel stále stoupající tendenci. O tom vypovídají záznamy z bankovních a nebankovních registrů dlužníků.

Obrázek 85: Článek z webu bezpolitickekorektnosti.cz

¹¹² Zdroj: <https://www.bezpolitickekorektnosti.cz/zadluzenost-cechu-pomalu-ale-jiste-narusta/>

Na otázku, o čem článek pojednává, odpověděla pouze jedna skupina, nicméně tato skupina následně jako jediná nebyla schopna identifikovat informace, které článek předkládá, ani jejich zdroj. Specifickým prvkem tohoto článku přitom je, že některé informace jsou zvýrazněny tučným písmem, což mohlo žákům pomoci.

Obrázek 86: Odpověď žáků

Zbylé dvě skupiny jako informace uvedly, že zadluženost Čechů pomalu stoupá, přičemž jedna napsala i konkrétní data, která článek uvádí. Obě skupinky pak správně uvedly, že článek neuvádí žádné zdroje těchto informací.¹¹³

Informace, které jsou nám v článku předkládány.	Zdroj těchto informací.
že zadluženost Čechů pomalu roste	NEUÍ ZDROJ INFO
Dluhy Čechů stoupají ne jenom málo	neznámý zdroj ✓ X
2019 107 000 Kč na osobu 2020 149 000 Kč na osobu	

Obrázek 87: Odpovědi žáků

¹¹³ Není zde dokonce uveden ani autor článku.

Následující článek¹¹⁴ předkládá několik konspiračních teorií a údajů, ke kterým ale neuvádí žádné zdroje informací.

TADESCO.ORG
tomáš marný a kolektiv autorů • zprávy z celého světa

Zprávy • Top Secret • Národy • Zdraví • Okénko tm • Věda • Další rubriky • Kontakt • Přihlásit se

Zemětřesení? Skutečně? Nebo něco jiného? Všechno vypadá ve výsledku stejně

od [tomáš marný](#) • rubrika: [SVĚT](#) / [ZPRÁVY](#) 6.2.2023

Zemětřesení? Skutečně? Nebo něco jiného? Všechno vypadá ve výsledku stejně

Jak jste mohli z dnešních novin zjistit, v Turecku a Sýrii se odehrálo několik zemětřesení zajímavého původu. Každé PŘIROZENÉ zemětřesení má minimální hloubku 30 km pod zemí. Ale dnešní, obzvláště silné zemětřesení se odehrálo, dle zpráv z tisku, nejčastěji v hloubce od 10 do 20 km. A to je pro přirozené zemětřesení nemožné.

Citizen Response	Date & Time UTC	Latitude (approx)	Longitude (approx)	Depth (km)	Mag. [+]	Region name
1877	2023-02-06 01:17:36.1	37.17 N	37.08 E	20	7.8	CENTRAL TURKEY
528	2023-02-06 10:24:06.4	36.05 N	37.20 E	10	7.7	CENTRAL TURKEY
303	2023-02-06 01:38:18.9	37.13 N	36.81 E	40	6.7	CENTRAL TURKEY
84	2023-02-06 10:36:00.4	36.10 N	37.70 E	60	5.7	CENTRAL TURKEY
17	2023-02-06 01:36:40.2	37.05 N	37.09 E	17	5.6	CENTRAL TURKEY
132	2023-02-06 01:36:38.1	37.06 N	36.79 E	100	5.4	CENTRAL TURKEY
18	2023-02-06 02:03:37.8	37.86 N	37.21 E	1	5.3	CENTRAL TURKEY
11	2023-02-06 02:25:14.3	37.18 N	36.98 E	10	5.2	CENTRAL TURKEY
6	2023-02-06 01:51:44.8	37.51 N	37.20 E	5	5.1	CENTRAL TURKEY
30	2023-02-06 01:58:23.1	37.01 N	36.68 E	10	5.1	CENTRAL TURKEY
7	2023-02-06 01:50:17.0	36.79 N	37.00 E	10	5.0	CENTRAL TURKEY
15	2023-02-06 02:17:41.4	37.20 N	36.40 E	10	5.0	CENTRAL TURKEY

Naskytají se následující úvahy a možnosti. Pojďme se na ně podívat.

První možnost je ničení podzemních tunelů a podzemních měst, laboratorů a jiných zařízení v této oblasti. A těch je v podzemí právě zde nespočet. Možná WH použili příliš silné náložce popřípadě DEW zbraně ze satelitu, než bylo třeba. Potom se může dostavit právě takové poškození, kterého bylo dosaženo.

Druhá možnost je varování Turecka a Erdogana před vystoupením z aliance NATO, tak jak to dělá DS po celém světě, když se stane někdo neposlušným. Vzpomeňte si na osud Japonska (11-03-11) s velkou vlnou tsunami a následnou poruchou ve Fukušimě.

Třetí možnost by mohla být zájemem na odvedení pozornosti od něčeho hodně velkého, k čemu se lidstvo nyní dopracovalo. Asi potřebují získat čas a skrýt nějaké skutečnosti, aby se lidé nezajímali o podstatu důležitých událostí. Asi si vybavujete na co [myslim](#). Jedna z dalších možností může být také tvrzení jasnovidců z dávných dob, kdy tvrdili že ke konci času lidstva si katastrofy na planetě Zemi budou podávat ruce a bude jedna následovat tu druhou.

Vyberte si co je vám líbí. Pamatujte na má slova, normální zemětřesení to nebylo. Podle posledních zpráv, které se k nám dostaly, byly použity energetické zbraně (DEW). Nevíme zatím jestli DS nebo WH. O tom svědčí světla zachycená před zemětřesením.

Podívat se můžete zde:

Birol ALKAN
@BIGALKAN • Sledovat

HAARP'a inanmyyor musun?
Tekrar Düşün

02-2023 01:40:41 Podívat se na Twitteru

NDA ISIK HÜZMESİ BELİRDİ

12:06 odp. - 25. 1. 2023

3,4 tis. • Odpovídat • Sdílet

Přečíst 456 odpovědí

Není vyloučeno, že by to mohla být snaha o WWII ze strany DS, ale to zatím nevíme. Během následujících hodin vás budeme dále datovat.

[Napsal tuz](#)

Obrázek 88: Článek z webu tadesco.org

K analýze jej dostaly čtyři skupinky žáků a tři z nich odpověděly na první otázku, o čem článek pojednává. Jedna skupina zde dokonce podala nejrozsáhlejší vysvětlení ze všech.

¹¹⁴ Zdroj: <https://tadesco.org/zemetreseni-skutecne-nebo-neco-jineho-vsechno-vypada-ve-vysledku-stejne/>

O čem článek pojednává?

Zemětřesení v Turecku a Sýrii
 O zemětřesení v Turecku

ptá se se by sou mohlo být
 snáze zjistit 3. sv. válku, nebo
 by zemětřesení mohlo být způsobeno energetickým sbíráním.

Obrázek 89: Odpovědi žáků

Informace v článku nebyly žádným způsobem zvýrazněny, a tak žáci museli sami vyhodnotit, co do tabulky napíší. Jedna skupina nevedla žádné konkrétní informace, ale pouze fakt, že v článku není uveden žádný zdroj a jedna skupina sice uvedla pouze informaci, že v Turecku se odehrálo největší zemětřesení za několik posledních let, ale o zdrojích nebo jejich absenci vůbec nic nevedla.

Informace, které jsou nám v článku předkládány.	Zdroj těchto informací.
O zemětřesení v Turecku	zdroj zdroj neveden
V Turecku a Sýrii se odehrálo několik zemětřesení	
Největší zemětřesení za několik posledních let	

Obrázek 90: Odpovědi žáků

Zbylým dvěma skupinám se podařilo článek analyzovat daleko lépe a uvedly několik informací, které se v článku objevují. Jako zdroje uvedly sociální síť Twitter, autora článku, a také fakt, že k některým informacím zdroje chybí. Celkově byly tyto dvě analýzy velmi vydařené.

Informace, které jsou nám v článku předkládány.	Zdroj těchto informací.
zemědělství je min. od 30 km x	evropské hod x
Recept je zdroj na vyhledávání zemědělství chytka sa ke 3 větvím x	Twitter x @ - Biol Mkom Napal Am x
Recept je podle účinným karcenem x	Napal Am x

tohoto zemědělství není přirozené	Twitter x (máme si vyhledat svůj názor)
"můžete si os je nám líbo"	-
úrodně zemědělství bylo vyrobena	-
Avdi škánky, není uvedený zdroj	-

Obrázek 91: Odpovědi žáků

Posledním materiálem k analýze nebyl přímo článek, ale facebookový příspěvek.¹¹⁵

Obrázek 92: Facebookový příspěvek Jaroslava Doubravy

¹¹⁵ Zdroj: <https://www.blesek.cz/galerie/zpravy-politika/628529/eu-nam-chce-zakazat-pismeno-r-desil-senator-doubrava-pry-to-byla-recese?foto=1>

Tento příspěvek dostaly k analýze tři skupinky žáků. Všechny shodně odpověděly, že příspěvek se týká vyškrtnutí písmene ř z abecedy.

O čem článek pojednává?

O vyškrtnutí písmena ř z abecedy
 o vyškrtnutí písmene ř zrušení písmena ř

Obrázek 93: Odpovědi žáků

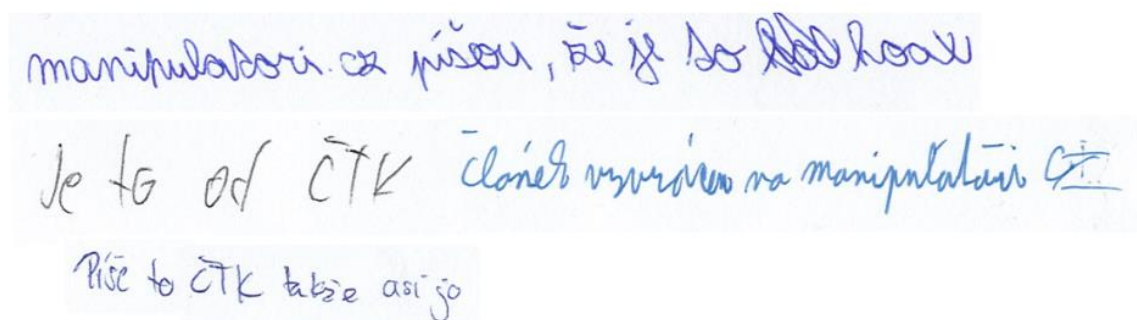
Co se týká analýzy jednotlivých informací, jedna skupina uvedla pouze zrušení písmena ř, druhá skupina stručně shrnula veškeré informace, které se v příspěvku uvádí, a třetí skupina uvedla, že si pan Doubrava nenechá líbit vyškrtnutí písmena ř z abecedy. Jako zdroj informací označily dvě skupiny profimedia.cz, neboť je to uvedeno přímo v článku. Jedna skupina uvedla jako zdroj článku Facebook.

Informace, které jsou nám v článku předkládány.	Zdroj těchto informací.
ř bude vyškrtnutá z abecedy budou se nahrazovat měkcejší slova a nebudou se smět používat měkcejší křesní a místní jména	profimedia.cz
Zrušení písmena ř	Profimedia CZ X
že si nenechá líbit vyškrtnutí písmene z abecedy abecedy	facebook X

Obrázek 94: Odpovědi žáků

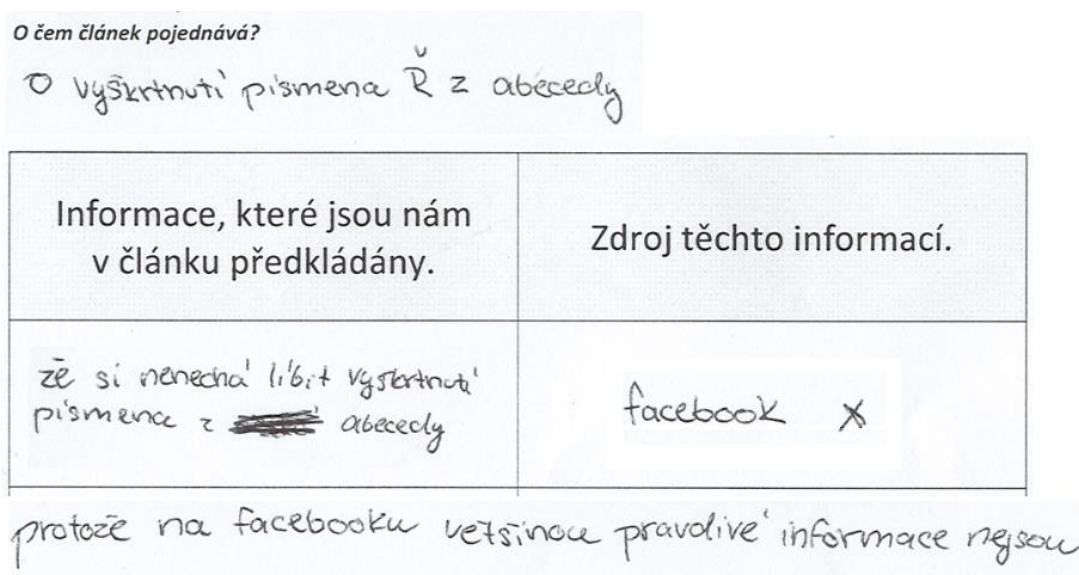
Poslední otázkou, na kterou měli žáci odpovědět, bylo, zda jsou informace v článku pravdivé. V rámci prezentace jsem jim představil dvě základní možnosti, které mohou využít. První možností je zkontrolovat, zda se nejedná o vyvrácený hoax nebo recesi. Druhou možností, kterou jsem žákům prezentoval, je prověřit za pomoci internetového vyhledávače, zda a případně jak o dané věci píše jiná média.

Celkem žáci provedli dvacet analýz. Ve třinácti případech posoudili důvěryhodnost sdělení správně včetně argumentace.

Obrázek 95: Odpovědi žáků

Jedna analýza posoudila důvěryhodnost sdělení také správně, ale jako argument uvedla skutečnost, že informace pochází z Facebooku, což je nedostatečné vzhledem k faktu, že Facebook není platforma, která by obsahovala pouze nepravdivé informace.

Obrázek 96: Odpověď žáků

Ve čtyřech případech zůstal tento úkol bez odpovědi a pouze dvě skupinky posoudily důvěryhodnost sdělení špatně. Jedna skupinka posoudila článek jako nedůvěryhodný, na základě toho, že jako zdroj informací identifikovala sociální síť.

O čem článek pojednává?

Vědci objevili pavouka v oblasti Austrálie

Informace, které jsou nám v článku předkládány.	Zdroj těchto informací.
Vědci objevili nový druh pavouka	Twitter Facebook

Není to z odborných zdrojů

Obrázek 97: Odpověď žáků

Druhá skupinka uvedla, že článek týkající se písmena ř je pravdivý a neposkytla k tomu žádné rozšiřující vysvětlení.

O čem článek pojednává?

o vyjebknutí písmene Ř

Informace, které jsou nám v článku předkládány.	Zdroj těchto informací.
ř bude vyjebknutá k abecedě budou se zachovávat měkcejší slova a nebudou se smět používat měkcejší křesní a měkčí jména	profimedia.cz
Článek je pravdivý	

Obrázek 98: Odpověď žáků

Celkem tak z dvaceti provedených analýz špatně vyhodnotily důvěryhodnost sdělení pouze dvě, což je velmi dobrý výsledek. Výsledky jsme si společně prošli a vyhodnotili správnost jednotlivých odpovědí. Na víc už bohužel nezbyl čas, protože hodina již končila.

11.3 Reflexe realizované hodiny

Hodina probíhala v příjemném pracovním duchu a tempu. Žáci nevyrušovali, zapojovali se do přichystaných aktivit a reagovali na dotazy, které jsem jim během svého výkladu kladl. Během části, kdy jsme analyzovali prezentované články společně, dokázali správně identifikovat zdroje jednotlivých sdělení a v rámci diskuze správně a věcně argumentovali.

Horší výkony však podávali v části hodiny, kdy měli pracovat samostatně. Jako velký problém vnímám celkovou úroveň čtenářské gramotnosti žáků, kteří v některých případech nebyli ani schopní správně formulovat, o čem dané sdělení je. Je otázkou, zda to ze samotného sdělení nepochopili nebo pouze nebyli schopní formulovat odpověď.

Rovněž většina žáků nebyla schopna provést uspokojivě výtah základních informací, které byly ve sděleních uvedeny. Většina odpovědí, pokud tedy žáci odpověděli, byla velmi stručných a spíše obecných. Bylo by nejspíše zapotřebí více vyučovacích hodin, ve kterých bychom společně i samostatně analyzovali různá sdělení. Ideální by bylo i rozčlenit různá sdělení podle jejich komplikovanosti a začít tak s nějakými jednoduchými a postupně se propracovávat ke komplexnějším a složitějším článkům.

Pozitivní je fakt, že žáci v naprosté většině případů správně posoudili, zda je konkrétní sdělení důvěryhodné či nikoliv. Řada z nich přitom použila dovednosti, získané v této hodině. Opět by samozřejmě pomohlo, věnovat tomuto více prostoru, rozebrat různá sdělení společně a následně samostatně, ale už teď žáci projevili slušnou úroveň schopnosti kriticky posoudit důvěryhodnost jednotlivých sdělení. Celkem tedy hodinu hodnotím jako úspěšnou.

11.4 Kvantifikace výsledků

Nikdo z oslovených žáků nevyhledává pravidelně a aktivně zpravodajský obsah. Pokud už se k nějakému dostanou, dává **62 %** z nich přednost sportovnímu zpravodajství, **19 %** čte občas lifestyle články a jeden žák čte články ze světa videoher. Při otázce, co od těchto článků očekávají, neuvedl nikdo jakékoliv kritérium kvality či pravdivosti informací. Z minulých hodin již všichni žáci znají ČTK.

Při analýze předložených článků dokázalo **70 %** žáků vlastními slovy správně vysvětlit, o čem článek pojednává. Vypsát z článku konkrétní informace se podařilo v **80 %** případů a uvést správný zdroj těchto informací dokázali žáci v **70 %** případů.

12 Vyučovací hodina 6 – NÁZOR VS FAKTA

Tato hodina je věnována problematice objektivnosti mediálních sdělení. Jejím cílem je, aby se žáci seznámili se základní rozdíly mezi názorem, a faktem a dokázali tak rozlišit mezi objektivním zpravodajstvím a subjektivním sdělením. Dalším cílem je, aby žáci znali základní žurnalistické a publicistické žánry.

12.1 Metodický list

Cíle lekce

Žák: objasní rozdíl mezi názorem, faktem a lží
 uvede příklad názoru faktu a lži
 vyjmenuje základní žurnalistické a publicistické žánry

Organizační formy a metody výuky

Metody slovní (práce s textem, rozhovor), hromadná frontální výuka, samostatná práce žáků.

Klíčové kompetence

Kompetence k učení, pracovní, digitální, komunikativní, občanské.

Pomůcky

Interaktivní tabule, počítačová učebna s přístupem k internetu, pracovní list.

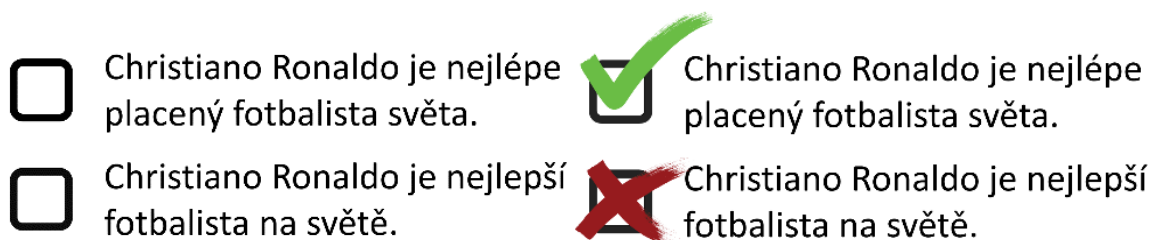
Časový průběh lekce

1. Úvod hodiny	5 minut
2. Prezentace – názor, fakta, lež	5 minut
3. Společná práce – rozdělování názorů a faktů	5 minut
4. Samostatná práce – psaní názorů a faktů	5 minut
5. Analýza ukázkového článku	5 minut
6. Prezentace – žurnalistické žánry	5 minut
7. Samostatná práce – analýza článku	5 minut
8. Kontrola výsledků	5 minut
9. Reflexe a shrnutí hodiny	5 minut

12.2 Průběh realizované hodiny

Hodina probíhala v 8. ročníku ve třídě s osmnácti přítomnými žáky.

Hodinu jsem zahájil tím, že jsem žákům na tabuli promítnul dvě věty a zeptal jsem se jich, se kterou z nich souhlasí, a se kterou nesouhlasí. Jak jsem předpokládal, rozvinula se ve třídě vášnivá diskuze o první větě. Zeptal jsem se tedy žáků, jak může být věta pravdivá a nepravdivá zároveň a někteří odpověděli: protože je to názor.

Obrázek 99: Úvod výukové prezentace

Tím jsme se v podstatě hned dostali k jádru věci. Vysvětlil jsem žákům, že s tvrzením ve druhé větě mohou polemizovat, tvrzení z první věty lze jednoduše ověřit.¹¹⁶ V prvním případě tedy věta platí, bez ohledu na to, zda se nám to líbí nebo ne.

Přistoupil jsem tedy k vlastní prezentaci.

Obrázek 100: Titulní strana výukové prezentace

¹¹⁶ V době psaní této práce je toto tvrzení pravdivé.

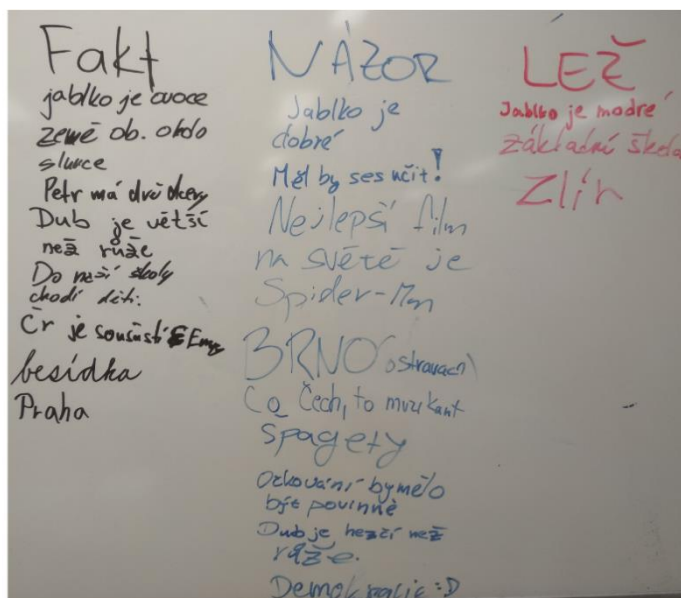
Na úvod jsem žákům vysvětlil formální rozdíly mezi názorem, faktem a lží. Následně jsem pojmy vysvětlil na konkrétním příkladu.

Obrázek 101: Část výukové prezentace

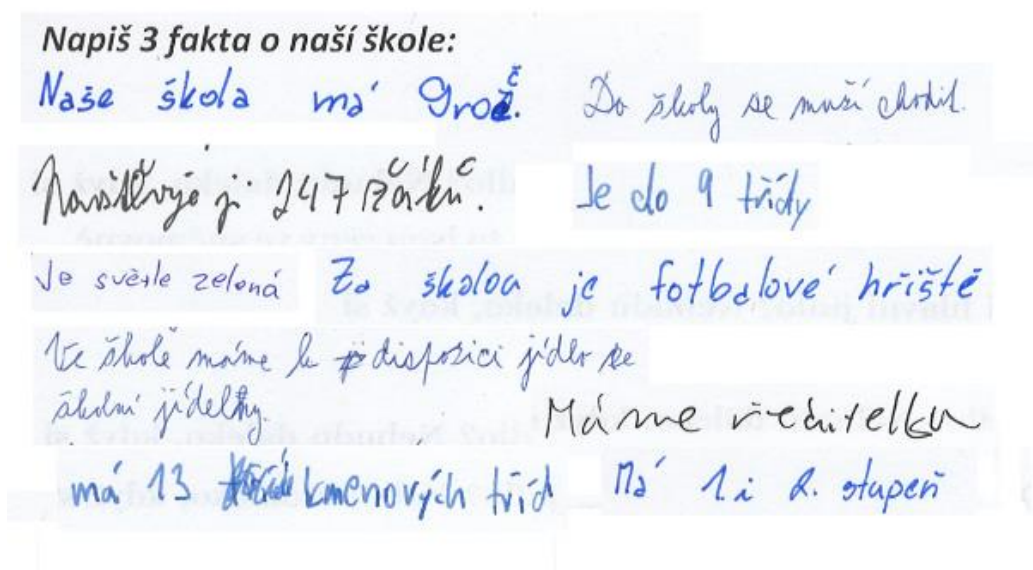
Následovala jednoduchá aktivita, kdy jsem na tabuli promítnul několik výroků, z nichž některé byly pravdivé, některé lživé a některé vyjadřovaly názor. Žáci pak přistupovali jednotlivě k tabuli a zapisovali výroky do sloupců, podle jejich charakteru. Čekal jsem, že u některých výroků budou žáci nejistí, ale zvládli to bez větších problémů, a tak nám toto cvičení nezabralo příliš času. Následně jsme si vše zkontrolovali a já jsem tak mohl pokračovat dále.

Jablko je ovoce.
Jablko je moc dobré.
Jablko je modré.
Země obíhá okolo Slunce.
Měl by ses učit!
Petr má dvě dcery.
Žádné dítě v Česku nemusí chodit na základní školu
Nejlepší film na světě je Spider-Man.
Dub je větší než růže.
Nejlepší město v Česku je Brno.
Co Čech, to muzikant.
Do naší školy chodí děti.
Myslím si, že nejlepší jídlo na světě jsou špagety.
Očkování by mělo být povinné.
Česká republika je součástí Evropy.
Zlín je největší město v Česku.
Dub je hezčí než růže.
Demokracie je nejlepší způsob vlády.
Naše škola uspořádala besídku.
Praha je hlavním městem české republiky.

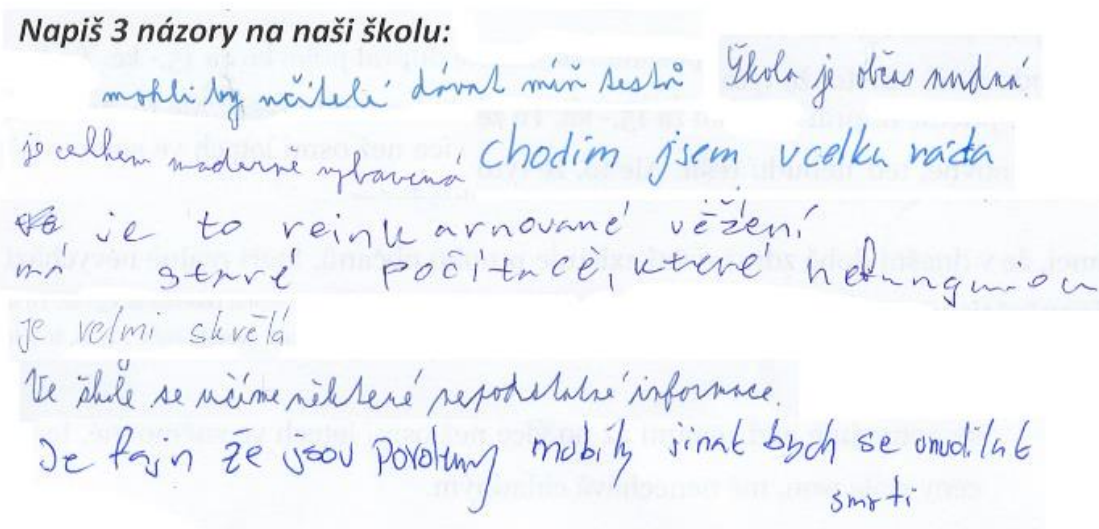

Obrázek 102: Odpovědi žáků

Ihned po prvním hromadném úkolu jsem rozdál žákům pracovní listy a zadal tentokrát samostatnou aktivitu. Promítnul jsem na tabuli fotografii budovy naší školy a žáci měli za úkol napsat do pracovního listu tři prokazatelné fakty a tři názory na ni. Na vypracování tohoto úkolu jsem dal žákům pět minut času, což se ukázalo jako plně dostačující. Následně jsme si odpovědi přečetli. Každý žák přečetl jeden fakt a jeden názor a ostatní kontrolovali, zda je to správně. Jelikož všechny odpovědi byly v pořádku, změnil jsem v polovině kontroly systém. Žáci přečetli libovolné tvrzení a zbytek třídy posuzoval, zda se jedná o názor nebo fakt. Toto cvičení dokázali všichni žáci splnit naprosto správně.

Obrázek 104: Odpovědi žáků

Obrázek 103: Odpovědi žáků

Potom, co jsem si ověřil, že žáci dokáží pracovat s izolovanými výroky, nastal čas pustit se do jednoduchého textu. Na pracovním listě měli žáci předtištěný krátký článek¹¹⁷ se zvýrazněnými pasážemi. Jejich úkolem bylo u každé zvýrazněné části určit, zda se jedná o fakt nebo názor.

Kterak česká zdravotní sestra k čínské medicíně přišla

Liberec – K tradiční čínské medicíně ji přivedlo vlastní vážné onemocnění – Lymeská borelióza. Když se uzdravila, začala ji studovat a pracuje jako praktik tradiční čínské medicíny s třicetiletými zkušenostmi zdravotní sestry. Vystudovala školu pěti dovedností čínské medicíny v Praze. **Student se tu při studiu seznamuje s pěti pilíři čínské medicíny – akupunktura, fyto terapie, Tui Na, dietetika a Čchi-kung.**

Helena Sedláčková preferuje obě medicíny. Každá z nich prý má něco, co ta druhá ne. **„Západní medicína se stále vyvíjí na základě vědy. Smekám před tím, co lékaři dokáží opravit. Jsou to zázraky. Na druhou stranu pokulhává prevence a jítí za příčinou,“** vidí slabiny. Tradiční čínská medicína (dále TČM) je nejstarší medicínou světa. Začala se vyvíjet před 5 000 lety. TČM často dokáže doplnit to, co západní medicíně chybí a naopak.

„Lidem ukazuji, že je důležité, aby obě medicíny šly společně, ne proti sobě. Navíc musí chtít i člověk. Protože **pokud bychom se dostali do stadia, kdy člověk chce spolknout jen nějakou pilulku a nechce spolupracovat, tak máme malou šanci tělo zharmonizovat,**“ vysvětluje Helena Sedláčková.

„**Žijeme ve 21. století plném vymožeností, ale i jedů, elektromagnetického smogu i stresu. Naše buňky jsou zatížené a nemohou přijímat zdravou stravu a tekutiny.** Tím, že neumíme správně dýchat, nemají dostatek kyslíku.“

Helena Sedláčková nabízí i detoxikaci pomocí metody bodydetox a detoxikaci stravou, půsty, endogenní dýchání, odkyselení organismu a ostatní metody, kterými sama prošla.

Obrázek 105: Analyzovaný článek

¹¹⁷ Dostupné na: <https://www.mv21.cz/post/pracovni-listy-fakt-nebo-nazor>

Z osmnácti přítomných žáků dokázalo toto cvičení správně vypracovat jedenáct, což je, dle mého názoru, velmi dobrý výsledek.

Kterak česká zdravotní sestra k čínské medicíně přišla

Liberec – K tradiční čínské medicíně ji přivedlo vlastní vážné onemocnění – Lymfská borelióza. Když se uzdravila, začala ji studovat a pracuje jako praktik tradiční čínské medicíny s třicetiletými zkušenostmi zdravotní sestry. Vystudovala školu pěti dovedností čínské medicíny v Praze. Student se tu při studiu seznamuje s pěti pilíři čínské medicíny – akupunktura, fytoterapie, Tui Na, dietetika a Čchi-kung. **FAKT**

Helena Sedláčková preferuje obě medicíny. Každá z nich prý má něco, co ta druhá ne. „Západní medicína se stále vyvíjí na základě vědy. Smekám před tím, co lékaři dokáží opravit. Jsou to zázraky. Na druhou stranu pokulhává prevence a jítí za příčinou,“ vidí slabiny. Tradiční čínská medicína (dále TČM) je nejstarší medicínou světa. Začala se vyvíjet před 5 000 lety. TČM často dokáže doplnit to, co západní medicína chybí a naopak. **NÁZOR**

„Lidem ukazuji, že je důležité, aby obě medicíny šly společně, ne proti sobě. Navíc musí chtít i člověk. Protože pokud bychom se dostali do stadia, kdy člověk chce spolknout jen nějakou pilulku a nechce spolupracovat, tak máme malou šanci tělo zharmonizovat,“ vysvětluje Helena Sedláčková. **NÁZOR**

„Žijeme ve 21. století plném vymožeností, ale i jedů, elektromagnetického smogu i stresu. Naše buňky jsou zatížené a nemohou přijímat zdravou stravu a tekutiny. Tím, že neumíme správně dýchat, nemají dostatek kyslíku.“ **NÁZOR**

Helena Sedláčková nabízí i detoxikaci pomocí metody bodydetox a detoxikaci stravou, půsty, endogenní dýchání, odkyselení organismu a ostatní metody, kterými sama prošla. **FAKT**

Obrázek 106: Odpověď žáka

Tři žáci označili některá tvrzení správně a některá špatně a tři žáci některá tvrzení neoznačili vůbec, protože si jimi nebyli jistí. Následně jsem článek promítnul na tabuli. Přečetl jsem vždy daný výrok a žáci měli za úkol argumentovat své odpovědi. Správné odpovědi jsem též promítal na tabuli, aby měli žáci k dispozici i vizuální kontrolu.

Kterak česká zdravotní sestra k čínské medicíně přišla

Liberec – K tradiční čínské medicíně ji přivedlo vlastní vážné onemocnění – **Lymská borelióza**. Když se uzdravila, začala ji studovat a pracuje jako praktik tradiční čínské medicíny s třicetiletými zkušenostmi zdravotní sestry. Vystudovala školu pěti dovedností čínské medicíny v Praze. **Student se tu při studiu seznamuje s pěti pilíři čínské medicíny – akupunktura, fytooterapie, Tui Na, dietetika a Čchi-kung.**

Helena Sedláčková preferuje obě medicíny. Každá z nich prý má něco, co ta druhá ne. „**Západní medicína se stále vyvíjí na základě vědy. Smekám před tím, co lékaři dokáží opravit. Jsou to zázraky. Na druhou stranu pokulhává prevence a jít za příčinou,**“ vidí slabiny. Tradiční čínská medicína (dále TČM) je nejstarší medicínou světa. Začala se vyvíjet před 5 000 lety. TČM často dokáže doplnit to, co západní medicíně chybí a naopak.

„Lidem ukazují, že je důležité, aby obě medicíny šly společně, ne proti sobě. Navíc musí chtít i člověk. Protože **pokud bychom se dostali do stadia, kdy člověk chce spolknout jen nějakou pilulku a nechce spolupracovat, tak máme malou šanci tělo zharmonizovat,**“ vysvětluje Helena Sedláčková.

„**Žijeme ve 21. století plném vymožeností, ale i jedů, elektromagnetického smogu i stresu. Naše buňky jsou zatížené a nemohou přijímat zdravou stravu a tekutiny.** Tím, že neumíme správně dýchat, nemají dostatek kyslíku.“

Helena Sedláčková nabízí i detoxikaci pomocí metody bodydetox a detoxikaci stravou, půsty, endogenní dýchání, odkyselení organismu a ostatní metody, kterými sama prošla.

NÁZOR
FAKT

Obrázek 107: Část výukové prezentace

Následně jsem žákům položil otázku, jestli je v pořádku, když nějaký článek nepředkládá pouze objektivní fakta. Třída se shodla na tom, že to v pořádku není a novináři by se při své práci měli držet faktů. Svou otázku jsem potom doplnil. Je v pořádku, že článek neuvádí pouze objektivní fakta, pokud je na to čtenář předem upozorněn? Na to většina třídy odpověděla, že nejspíše ano. Žákům jsem následně vysvětlil rozdíl mezi zpravodajstvím a publicistikou a velmi stručně přestavil několik základních žánrů.

ŽURNALISTICKÉ ŽÁNRY

Zpravodajské

- ↳ Zpráva (KDO, CO, KDE, KDY)
- ↳ Rozšířená zpráva (+ JAK, PROČ)
- ↳ Zpravodajský rozhovor

Publicistické

- ↳ Článek
- ↳ Úvodník (editorial)
- ↳ Komentář
- ↳ Glosa
- ↳ Recenze

Obrázek 108: Část výukové prezentace

Vzhledem k tomu, že na většině zpravodajských serverů nalezneme i publicistické rubriky, neměl jsem v tomto případě předem připravené příklady. S žáky jsme si společně prošli stránky seznamzpravy.cz a aktualne.cz a jednotlivé rubriky jsme si vysvětlili.

Posledním úkolem, který jsem pro tuto hodinu připravil, byla analýza krátkého článku¹¹⁸, který měli žáci vytištěný na pracovních listech. Jejich úkolem bylo rozhodnout, zda se jedná o zpravodajský nebo publicistický článek a vyznačit pasáže, podle kterých se rozhodovali.

Polévka za 15, za kolik je hlavní jídlo?

Když polévka stojí 15, tak se ptám, kolik stojí hlavní jídlo? Nebudu daleko, když si tipnu, že bude za 60. Je toto cena z devadesátých let? Ne, to jsou ceny ve sňemovně.

Tak jsme se od poslance Babiše dozvěděli, že si v poslanecké jídelně dopřál polévku za 15,- Kč. To že se pohoršuje nad cenami až po více než osmi letech ve sňemovně, teď nebudu řešit. Ale to, že tyto ceny stále jsou, mě nenechává chladným.

Uvědomuji si poslanci, že v dnešní době zdražování existuje mnoho občanů, kteří reálně nevycházi s penězi a jsou ve finanční tísní? Dochází jim, že když po někom požadují, aby se uskromnil, že musí jít příkladem? Je jim vůbec jasné, jak pokrytecky se chovají? Domnívám se, že jsou ve své bublině a toto opravdu neumi domyslet.

Proto navrhuji, a už jsem i kontaktoval jednu poslankyni, aby si poslanci co nejrychleji (ASAP) přestali dotovat stravu v poslaneckých jídelnách. A tady je vážení čtenáři úplně jedno, zda jsou to vládní nebo opoziční poslanci. Všichni bez rozdílu se nechali unést lákavou cenou levného jídla. A je jednoduše nemorální tyto ceny nadále držet.

Když už budou v tom napravování svých prohřešků, tak bych je požádal, aby si zastropovali platy a navíc si prosadili jejich snížení alespoň o 5000,- Kč. Všichni to oceníme a jim to jenom prospěje. Kandidovali jistě kvůli službě občanům a i po snížení platů rozhodně žebráky nebudou.

Jedná se o zpravodajský článek nebo článek, který vyjadřuje názor autora?

názor

Polévka za 15, za kolik je hlavní jídlo?

Když polévka stojí 15, tak se ptám, kolik stojí hlavní jídlo? Nebudu daleko, když si tipnu, že bude za 60. Je toto cena z devadesátých let? Ne, to jsou ceny ve sňemovně.

Tak jsme se od poslance Babiše dozvěděli, že si v poslanecké jídelně dopřál polévku za 15,- Kč. To že se pohoršuje nad cenami až po více než osmi letech ve sňemovně, teď nebudu řešit. Ale to, že tyto ceny stále jsou, mě nenechává chladným.

Uvědomuji si poslanci, že v dnešní době zdražování existuje mnoho občanů, kteří reálně nevycházi s penězi a jsou ve finanční tísní? Dochází jim, že když po někom požadují, aby se uskromnil, že musí jít příkladem? Je jim vůbec jasné, jak pokrytecky se chovají? Domnívám se, že jsou ve své bublině a toto opravdu neumi domyslet.

Proto navrhuji, a už jsem i kontaktoval jednu poslankyni, aby si poslanci co nejrychleji (ASAP) přestali dotovat stravu v poslaneckých jídelnách. A tady je vážení čtenáři úplně jedno, zda jsou to vládní nebo opoziční poslanci. Všichni bez rozdílu se nechali unést lákavou cenou levného jídla. A je jednoduše nemorální tyto ceny nadále držet.

Když už budou v tom napravování svých prohřešků, tak bych je požádal, aby si zastropovali platy a navíc si prosadili jejich snížení alespoň o 5000,- Kč. Všichni to oceníme a jim to jenom prospěje. Kandidovali jistě kvůli službě občanům a i po snížení platů rozhodně žebráky nebudou.

Jedná se o zpravodajský článek nebo článek, který vyjadřuje názor autora?

článek, který vyjadřuje názor autora.

Polévka za 15, za kolik je hlavní jídlo?

Když polévka stojí 15, tak se ptám, kolik stojí hlavní jídlo? Nebudu daleko, když si tipnu, že bude za 60. Je toto cena z devadesátých let? Ne, to jsou ceny ve sňemovně.

Tak jsme se od poslance Babiše dozvěděli, že si v poslanecké jídelně dopřál polévku za 15,- Kč. To že se pohoršuje nad cenami až po více než osmi letech ve sňemovně, teď nebudu řešit. Ale to, že tyto ceny stále jsou, mě nenechává chladným.

Uvědomuji si poslanci, že v dnešní době zdražování existuje mnoho občanů, kteří reálně nevycházi s penězi a jsou ve finanční tísní? Dochází jim, že když po někom požadují, aby se uskromnil, že musí jít příkladem? Je jim vůbec jasné, jak pokrytecky se chovají? Domnívám se, že jsou ve své bublině a toto opravdu neumi domyslet.

Proto navrhuji, a už jsem i kontaktoval jednu poslankyni, aby si poslanci co nejrychleji (ASAP) přestali dotovat stravu v poslaneckých jídelnách. A tady je vážení čtenáři úplně jedno, zda jsou to vládní nebo opoziční poslanci. Všichni bez rozdílu se nechali unést lákavou cenou levného jídla. A je jednoduše nemorální tyto ceny nadále držet.

Když už budou v tom napravování svých prohřešků, tak bych je požádal, aby si zastropovali platy a navíc si prosadili jejich snížení alespoň o 5000,- Kč. Všichni to oceníme a jim to jenom prospěje. Kandidovali jistě kvůli službě občanům a i po snížení platů rozhodně žebráky nebudou.

Jedná se o zpravodajský článek nebo článek, který vyjadřuje názor autora?

článek, který vyjadřuje názor autora.

Polévka za 15, za kolik je hlavní jídlo?

Když polévka stojí 15, tak se ptám, kolik stojí hlavní jídlo? Nebudu daleko, když si tipnu, že bude za 60. Je toto cena z devadesátých let? Ne, to jsou ceny ve sňemovně.

Tak jsme se od poslance Babiše dozvěděli, že si v poslanecké jídelně dopřál polévku za 15,- Kč. To že se pohoršuje nad cenami až po více než osmi letech ve sňemovně, teď nebudu řešit. Ale to, že tyto ceny stále jsou, mě nenechává chladným.

Uvědomuji si poslanci, že v dnešní době zdražování existuje mnoho občanů, kteří reálně nevycházi s penězi a jsou ve finanční tísní? Dochází jim, že když po někom požadují, aby se uskromnil, že musí jít příkladem? Je jim vůbec jasné, jak pokrytecky se chovají? Domnívám se, že jsou ve své bublině a toto opravdu neumi domyslet.

Proto navrhuji, a už jsem i kontaktoval jednu poslankyni, aby si poslanci co nejrychleji (ASAP) přestali dotovat stravu v poslaneckých jídelnách. A tady je vážení čtenáři úplně jedno, zda jsou to vládní nebo opoziční poslanci. Všichni bez rozdílu se nechali unést lákavou cenou levného jídla. A je jednoduše nemorální tyto ceny nadále držet.

Když už budou v tom napravování svých prohřešků, tak bych je požádal, aby si zastropovali platy a navíc si prosadili jejich snížení alespoň o 5000,- Kč. Všichni to oceníme a jim to jenom prospěje. Kandidovali jistě kvůli službě občanům a i po snížení platů rozhodně žebráky nebudou.

Jedná se o zpravodajský článek nebo článek, který vyjadřuje názor autora?

článek, který vyjadřuje názor autora.

Obrázek 109: Odpovědi žáků

Jako názorový tento článek označilo třináct z osmnácti žáků, což je velmi dobrý výsledek. Tři žáci neodpověděli vůbec, protože si nebyli jistí a pouze dva žáci označili článek špatně jako zpravodajský.

Tento konkrétní článek jsem vybral, protože obsahuje několik formulací, které jsou pro názorové texty typické a mohly by tak žákům pomoci v rozhodování. Řadu těchto slovních

¹¹⁸ Zdroj: <https://medium.seznam.cz/clanek/jiri-cb-benysek-polevka-za-15-a-za-kolik-je-hlavni-jidlo-4484>

spojení a obrátů také žáci označovali. Konkrétně: *proto navrhuji* (7x), *domnívám se* (6x), *všichni to oceníme* (6x), *požádal bych je* (4x) a *mě nenechává chladným* (3x). K mému překvapení nikdo z žáků neoznačil slovní spojení *ptám se*. Nejednalo se o jednoduchý úkol, ale i tak si s ním žáci poradili velmi dobře. Článek jsme si nakonec společně prošli a výše zmiňované pasáže jsem zdůraznil.

Na konci hodiny jsme si společně zopakovali, jaký je rozdíl mezi faktem, názorem a lží a žáci vyjmenovali několik základních publicistických a zpravodajských žánrů. Zeptal jsem se žáků, zda mají nějaké doplňující dotazy, což neměli.

12.3 Reflexe realizované hodiny

Hodina se odvíjela velmi dobře. V úvodu žáci velmi dobře chápali základní rozdíly mezi probíranými pojmy a pracovali ve velmi svižném tempu. Prakticky hned dokázali rozeznat, o jaký druh výroku se jedná, a díky tomu, že jsme při psaní na tabuli použili zjednodušující zkratky, bylo první cvičení velmi rychle hotovo i zkontrolováno. Někteří žáci měli určité nejasnosti ohledně zařazení některých výroků, ale nebylo jich mnoho, a tak jsem je stihl vysvětlit všechny.

Co se týká psaní názorů a faktů o naší škole, ani zde nenastal vůbec žádný problém. Občas bylo na pracovním listě vidět, že místo faktu napsali názor, ale svůj omyl si uvědomili a například pomocí šipky opravili. Rovněž v přístupu k psaní faktů zvolili žáci různé strategie. Někteří uvedli fakty, které jsou zjevné a nemuseli je nikde hledat. Někteří žáci naopak využili možnosti připojení k internetu a fakta radši vyhledali. Co se týká názorů, tam měli žáci hotovo velmi rychle.

Během vysvětlování jednotlivých žurnalistických žánrů byli žáci pozorní a dobře reagovali na dotazy. Při „prohlídce“ zpravodajských webů Aktuálně.cz a Seznamzpravy.cz však bylo patrné, že žáci podobné servery nenavštěvují a chvíli trvalo, než se zorientovali. Rovněž patrný byl po celou dobu fakt, že žáci při čtení příspěvků nebo krátkých článků nejsou zvyklí přemýšlet, zda se jedná o objektivní fakta nebo ne. Je ale potřeba si uvědomit, že zpravodajský obsah jim zatím moc neříká a nijak aktivně ho nevyhledávají.

Poslední úkol zvládli také velmi dobře. Většina jich správně rozpoznala, o jaký typ článku se jedná a pasáže, které označovali jako rozhodující, byly relevantní. Bylo by zajímavé sledovat, jak by si, například v dalších hodinách, poradili se složitějšími texty.

Celkový dojem z odučené hodiny mám pozitivní a hodina, dle mého názoru, splnila své cíle.

12.4 Kvantifikace výsledků

Během úvodní aktivity dokázali všichni žáci správně určit, který výrok je názor, který fakt a který lež. Rovněž při psaní vlastních názorů a faktů o naší škole dokázali všichni žáci správně vyjádřit názory a fakta.

U prvního zadaného článku, kde byly zvýrazněné pasáže, které měli žáci analyzovat, je dokázali správně určit v **61 %** případů. **17 %** žáků určilo něco správně a něco špatně a **17 %** nedokázalo úkol splnit.

Druhý analyzovaný článek označilo správně jako názorový **72 %** všech žáků. Pouze v **11 %** žáci určili článek špatně jako zpravodajský a **16 %** žáků nedokázalo odpovědět.

13 Vyučovací hodina 7 – VĚDCI VARUJÍ

Tato hodina je zaměřena na fenomén falešných autorit na internetu. Jejím cílem je, aby žáci dokázali kriticky posoudit a následně ověřit možnou pravdivost nejrůznějších sdělení, která se snaží vyvolat dojem falešné autority. Žáci se též naučí vytvořit jednoduchý obrázek s citátem, aby pochopili nenáročnost takového tvoření.

13.1 Metodický list

Cíle lekce

Žák: posoudí pravdivost sdělení
 ověří pravdivost sdělení
 vytvoří vlastní sdělení
 uvědomuje si nenáročnost takového tvoření

Organizační formy a metody výuky

Metody slovní (práce s textem, rozhovor), hromadná frontální výuka, samostatná práce žáků.

Klíčové kompetence

Kompetence k učení, pracovní, digitální, komunikativní, občanské.

Pomůcky

Interaktivní tabule, počítačová učebna s přístupem k internetu, počítač s programem pro tvorbu grafiky.

Časový průběh lekce

1. Úvod hodiny	5 minut
2. Prezentace – kdo je autorita	5 minut
3. Společná práce – jak se dá využít nebo zneužít autorita	5 minut
4. Prezentace – falešné autority	15 minut
5. Skupinová práce – rozpoznání falešných citátů	5 minut
6. Samostatná práce – tvorba vlastního citátu	10 minut

13.2 Průběh realizované hodiny

Hodina probíhala v 8. ročníku ve třídě s devatenácti přítomnými žáky.

Na úvod hodiny jsem napsal na tabuli dvě „vědecká“ tvrzení. *Číslo pi je matematická konstanta, která udává poměr obvodu jakéhokoliv kruhu k jeho průměru. Pokud přestanete jíst maso, budete zdravější a šťastnější.* U obou tvrzení jsem se napřed zeptal, zda s nimi souhlasí a jestli jsou pravdivá. U prvního tvrzení žáci nedokázali odpovědět ani na jednu z položených otázek. S druhým tvrzením někteří žáci souhlasili, někteří ne, ale zda je toto tvrzení pravdivé, si jistí nebyli. Řekl jsem jim, že obě tvrzení jsou pravdivá. Neoponovali mi, ale bylo patrné, že jistí si mým výrokem nejsou. Následně jsem se jich tedy zeptal, proč mi věří? Takto jsme se postupně dostali až k faktu, že jako učitel matematiky mi věří první tvrzení, ale druhým tvrzením si jistí nejsou, protože nejsem odborník přes výživu.

Začal jsem tedy prezentaci.

Obrázek 110: Titulní strana výukové prezentace

První věcí, kterou jsem se v prezentaci zabýval, bylo slovo autorita. Objasnili jsem původ a význam tohoto slova a zeptal se žáků, zda můžou uvést příklad někoho, kdo má autoritu. Odpověděli, že učitel, ředitel nebo třeba policista.

KDO JE AUTORITOU?

KDO JE AUTORITOU?

auctor – tvůrce, činitel
auctoritas – vážnost, vliv, moc
Někdo, jehož názor ostatní lidé respektují.

KDE SE BERE AUTORITA?

Obrázek 111: Část výukové prezentace

Vysvětlil jsem žákům, že autoritou se člověk může stát dvěma způsoby. Buďto vykonává povolání, které je autoritativní samo o sobě, nebo má za sebou silný životní příběh.

KDE SE BERE AUTORITA?

Autorita pramenící ze **společenského postavení** či **profese**:

Lékaři, policisté, vědci, hasiči, politici, ...

Panovník, šlechta, církve, ...

Soudy, parlament, instituce, ...

KDE SE BERE AUTORITA?

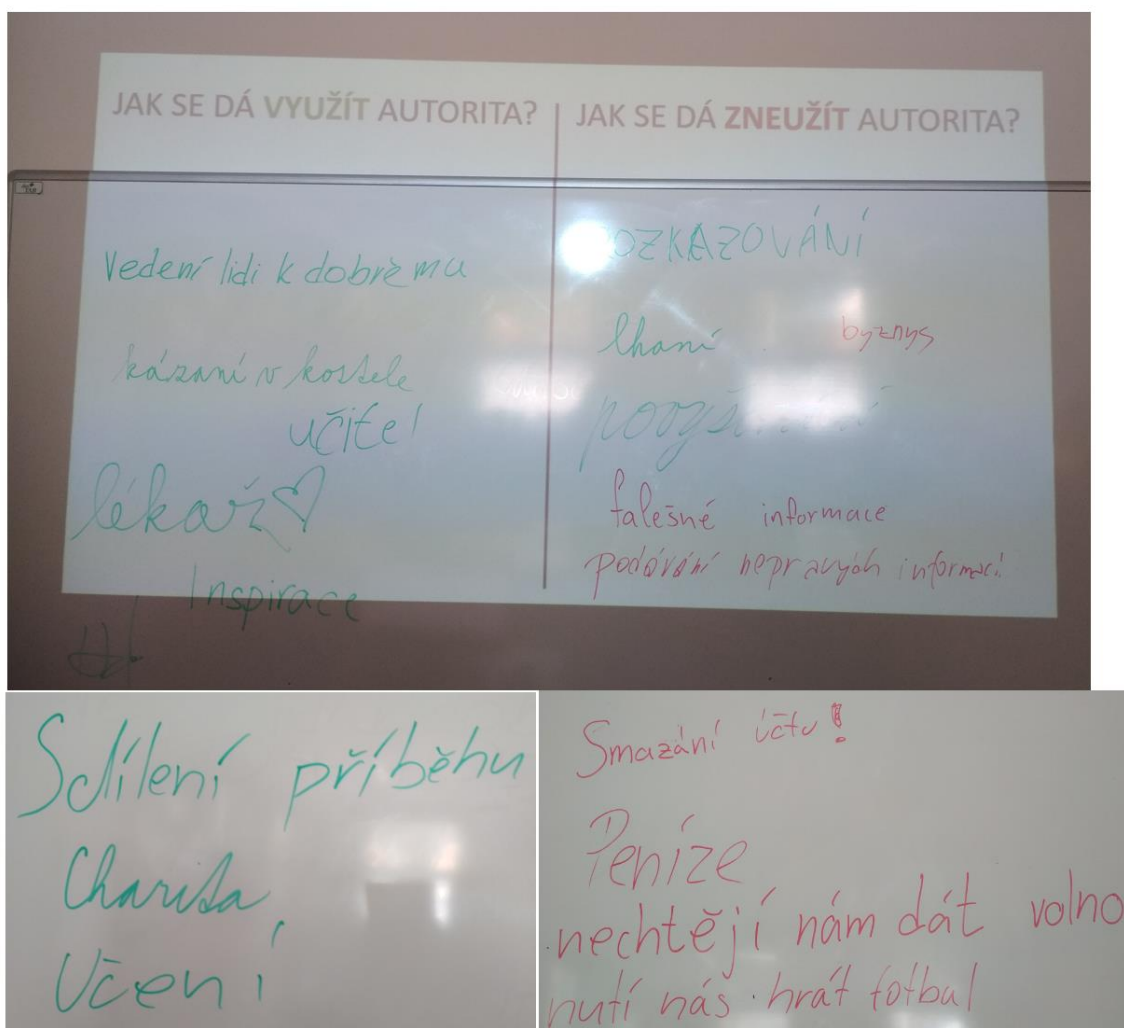
Autorita pramenící z **úspěchu** nebo **životního příběhu**:

Sportovci, umělci, aktivisté, influenceři, ...

Obrázek 113: Část výukové prezentace

Poté, co jsme si vysvětlili, jak se dá autorita získat, jsem žákům zadal první aktivitu. Na tabuli jsem promítnul dva sloupečky, jak se dá využít autorita a jak se dá zneužít autorita. Ti, kteří měli nějaký nápad nebo myšlenku, přistoupili k tabuli a napsali to.

Obrázek 112: Odpovědi žáků

Odpovědi jsme si poté společně prošli a prodiskutovali. Následně jsem otevřel téma odbornosti. Vysvětlil jsem žákům na příkladu vět, které jsem napsal na začátku hodiny na tabuli, že nikdo není odborníkem na všechno a pokud člověk potřebuje nějakou odbornou radu, měl by se obrátit na skutečného odborníka. Jako ilustrační příklad jsem uvedl pandemii onemocnění covid-19, kdy se do televize k vysoce odborným otázkám vyjadřovali různí lidé.

POZOR NA ODBORNOST !

Nikdo není odborník na všechno
Když vás bolí koleno, nepůjdete s tím k zubaři
Když potřebujete poradit s cizím jazykem,
nepůjdete za učitelem matematiky
Že je někdo slavný a hubený neznamená, že je
odborníkem na výživu

POZOR NA ODBORNOST !

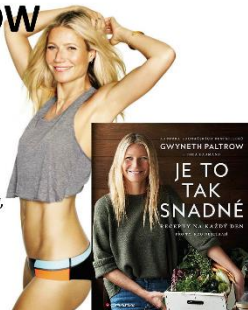
Proč by vám někdo záměrně špatně radil?
Neznalost daného problému
Vlastní prospěch
Byznys
Manipulace

Obrázek 114: Část výukové prezentace

Jako konkrétní příklad jsem zvolil americkou herečku Gwyneth Paltrow, která své popularity zneužívá pro vlastní byznys, kdy radí lidem ve spoustě aspektů života, přestože nedisponuje žádnou odborností. Do opozice vůči ní jsem postavil skutečnou vědeckou autoritu, která se touto problematikou zabývá.

GWYNETH PALTROW

Americká herečka
Držitelka cen Oscara a Emmy
Od roku 2008 prostřednictvím internetové
stránky Goop.com radí lidem v otázkách
spokojeného života, stravování, atd...
Prodává kosmetiku, údajně léčivé přípravky,
oblečení, ...
Vydává kuchařky, ve kterých propaguje diety,
které řada odborníků považuje za zdraví
nebezpečné
Radila také, jak léčit covid prostřednictvím
rostlinné stravy, půstu a infusauny

*„Musíme vycházet z vědeckého
poznání... Influenceři, kteří
používají sociální média, by se měli
chovat zodpovědně.“*

Prof. Sir Stephen Powis,
University College London

Obrázek 115: Část výukové prezentace

Zdůraznil jsem žákům, že je vždy potřeba přistupovat ke všemu se zdravou mírou skepse a kriticky posuzovat, zda daný člověk má kompetence k tomu nám v určité situaci radit a jeho rada nám bude užitečná. Tímto jsme se dostali k problematice falešných citací, kterou jsem rozdělil na dvě části. Falešné citace skutečných osobností (žijících i nežijících) a falešné citace neexistujících autorit.

POZOR NA ODBORNOST !

Vždy je třeba užívat kritické myšlení.
Dobrá rada od kohokoliv je vždy vítána.
I dobře míněná rada může být špatná.
Pokud mi něco „nesedí“, zjistím si více.

POZOR NA PRAVOST !

Slova a názory vytržené z kontextu nebo dezinterpretované
Falešné citace uznávaných, dnes již nežijících autorit

Obrázek 117: Část výukové prezentace

Jako konkrétní příklad jsem uvedl falešný citát Jana Wericha.¹¹⁹ Vysvětlil jsem žákům, že prohlášení, které mu v daném obrázku připisováno, nikdy neučinil, což jde během chvíle zjistit na internetu.

Obrázek 116: Část výukové prezentace

Aby žáci pochopili, jakou cestu může takový falešný citát ujit. Ukázal jsem jim, jakým způsobem jej zneužil známý politik, ke své islamofobní kampani a následně ženu, která s tímto citátem vyrazila na veřejnou demonstraci.¹²⁰

¹¹⁹Zdroj: https://www.idnes.cz/zpravy/mediahub/jak-odhalit-falesne-citaty-na-internetu.A160606_901142_mediahub_imp

¹²⁰ Zdroj: tamtéž.

Obrázek 118: Část výukové prezentace

Dalším příkladem, který jsem žákům uvedl, je dezinterpretace prohlášení známé autority.¹²¹

Obrázek 119: Část výukové prezentace

Těmito dvěma slidy jsem se snažil žákům vysvětlit princip dezinterpretace, kdy se z nějakého delšího a složitějšího vyjádření použije jen určitá část, která se může ještě upravit. Tím vznikne nové sdělení, které však nemá s původní myšlenkou nic společného.

¹²¹Zdroj: <https://manipulatori.cz/hoax-vaclav-havel-egyptologovi-aneb-tim-citatem/>

Chtěl jsem žákům také ukázat, jakým způsobem se dá využít pouhý fakt, že někdo označí, že se mu líbí nějaký příspěvek na sociální síti. Využil jsem tomu dobře známý příklad pana Tomia Okamury, který tuto situaci využil a vložil do úst redaktora České televize Marka Wollnera slovy, která nikdy neřekl. Pouze je „lajkoval“.¹²²

Obrázek 120: Část výukové prezentace

Tím jsem vyčerpал téma dezinformací týkajících se skutečných osobností a otevřel téma neexistujících autorit, které bývají velmi často využívány z důvodu klamavé reklamy či manipulace.

POZOR FALEŠNÉ AUTORITY!

Neexistující lékaři, vědci, odborníci, ...
 Propagace nějakého produktu
 (který je většinou velmi problematický)
 Šíření dezinformací a manipulativních
 myšlenek

Obrázek 121: Část výukové prezentace

¹²² Zdroj: <https://www.e-bezpeci.cz/journal/articles/1508.html>

Jako ilustrační příklad jsem zvolil případ prodeje prostředku na hubnutí za pomoci příběhu neexistujícího lékaře, který jej údajně vymyslel. K tomuto podvodu je nejdříve využito falešné internetové stránky Český lékařský portál, která následně uživatele přesměruje na jinou webovou stránku, kde si může přečíst příběh profesora Bruno Matějáka, který vyvinul zázračný přípravek na hubnutí pro svou ženu. Tento člověk je však smyšlený a fotografie je stažená z volně přístupné fotobanky.¹²³

Obrázek 122: Část výukové prezentace

Po celou dobu mého výkladu mohli žáci pokládat dotazy, na které jsem vždy rovnou odpověděl. Na závěr jsem žákům zadal poslední úkol. Tím bylo vytvoření obrázku s citátem nějaké osobnosti. Abych jim ukázal různé možnosti, zobrazil jsem na tabuli několik citátů známých osobností.¹²⁴

¹²³ Zdroj: https://www.idnes.cz/technet/internet/smejdi-na-internetu-podvody-podvodne-stranky-hubnuti-vydelek.A190218_074912_sw_internet_pka

¹²⁴ Zdroj: <https://www.facebook.com/luciebila/photos/a.387308364377/10157876266574378/?type=3>
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1512939242562546&set=gm.1888897414796954&idorvanity=787323401621033>

https://www.idnes.cz/zpravy/mediahub/jak-odhalit-falesne-citaty-na-internetu.A160606_901142_mediahub_imp

Obrázek 123: Část výukové prezentace

Oznámil jsem žákům, že citát s panem Werichem je pravý a ostatní jsem nekomentoval. U Karla Čapka si ještě žáci nic neuvědomili, ale jakmile jsem zobrazil poslední citát, ozvala se jedna žákyně s připomínkou, že za pana Masaryka podle ní internet ještě nebyl. Dal jsem jí za pravdu a odhalil jsem i nepravost předešlého citátu.

Hlavním důvodem, proč žáci tvořili vlastní obrázek s citátem, bylo, aby si uvědomili, o jak triviální práci se jedná, ne aby se naučili vytvářet dezinformace. Hlavní podmínkou úkolu bylo tedy to, aby byl citát, který žáci vytvoří, pravý. Žáci si tedy na internetu nejprve museli vyhledat citát, který použijí. Následně vybrali vhodný obrázek a v programu Malování úkol dokončili.

Obrázek 124: Citáty známých osobností vytvořené žáky

Tento úkol zabral žákům veškerý čas do konce vyučovací hodiny. V krátkosti jsme tak společně stihli už jen zopakovat, co jsme probírali, a žáci mi poslali svoje výtvary.

13.3 Reflexe realizované hodiny

Tato hodina probíhala, na rozdíl od předchozích, daleko více frontálně. Cítil jsem potřebu upozornit žáky na jednotlivé aspekty této probírané problematiky, což vyžadovalo určitý čas. Žáci však vydrželi být pozorní a nevyrušovat po celou dobu. Pokud jsem položil nějakou otázku, aktivně se hlásili a odpovídali.

Při první aktivitě, kterou bylo psaní příkladů využití a zneužití autority na tabuli, zpočátku neměli představu, co by měli odpovědět. Postupně jsem je však navedl na pár odpovědí a pak už to šlo dobře. K tomuto úkolu jsem se ještě jednou vrátil poté, co jsem dokončil prezentaci učiva. Důvodem bylo, abych se ujistil, že žáci pochopili, co se jim snažím vysvětlit. Dostal jsem několik nových odpovědí, které na začátku hodiny nezazněly. Toto jsme však řešili již pouze slovně.

Během prezentace jsem se žáků neustále ptal, jestli rozumí tomu, co jim říkám, a jestli mají nějaké dotazy. Všichni tvrdili, že rozumí, i dotazů bylo velmi málo. Měl jsem však pocit, že falešné citáty žáky zajímají a nenudí se. U využití falešných autorit v rámci podvodné reklamy žáky zajímalo, jak můžou podobné praktiky odhalit. Ukázal jsem jim, jak můžou ve vyhledávači Google vyhledávat obrázky nebo recenze vyhledávaných produktů a ověřit tak pravost nebo účinnost produktu.

Jelikož posledním úkolem bylo vytvořit vlastní citát v programu malování, dal jsem napřed žákům pár tipů, abych jim trochu urychlil práci. Tvoření citátů žáky bavilo. Mezi chlapci byli nejpopulárnějšími osobnostmi fotbalisté Ronaldo a Messi, dívky měly záběr citovaných osobností velmi různorodý. Jako ukázkou jsem vybral ty citáty, které mi přišly nejvydařenější.

Celkové téma bylo relativně složité a v důsledku toho žáci museli pojmout velké množství informací. Určitě by proto bylo vhodné, věnovat tématu ještě více času, probrat jej více do hloubky a důkladně prověřovat, zda se žákům daří kriticky posuzovat texty a příspěvky, se kterými se dostávají prostřednictvím internetu do kontaktu. Doufám, že tato hodina v nich zasela alespoň malé zrnko zdravých pochybností.

14 Vyučovací hodina 8 – OBRÁZEK ŘEKNE VÍCE NEŽ TISÍC SLOV

Tato hodina je zaměřena na obrázky, které mohou sloužit jako prostředek šíření dezinformací a manipulace. Jejím cílem je, aby žáci kriticky posuzovali obrázky, které si prostřednictvím internetu prohlíží a dokázali rozpoznat jednoduchou fotomontáž. Dalším cílem je poskytnout žákům nástroje k prověřování zdrojů obrázku v případě, že je obrázek upravený profesionálně nebo je pouze využit v jiných souvislostech.

14.1 Metodický list

Cíle lekce

Žák: popíše způsoby manipulace fotografií
analyzuje, zda byla fotografie upravena pomocí fotomontáže
specifikuje motivy vytvoření fotomontáže (dezinformace, recese)
používá nástroje k reverznímu vyhledávání obrázků
používá internet ke zkoumání souvislostí obrázku

Organizační formy a metody výuky

Metody slovní (práce s obrazem, rozhovor), hromadná frontální výuka, samostatná práce žáků.

Klíčové kompetence

Kompetence k učení, pracovní, digitální, komunikativní, občanské.

Pomůcky

Interaktivní tabule, počítačová učebna s přístupem k internetu, pracovní list.

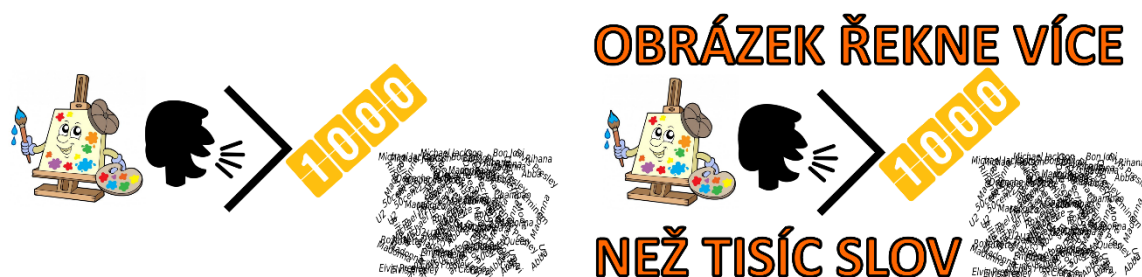
Časový průběh lekce

1. Úvod hodiny	5 minut
2. Hra – poznej fake	5 minut
3. Prezentace – metody manipulace fotografií	20 minut
4. Samostatná práce – ověřování pravosti fotografií	15 minut

14.2 Průběh realizované hodiny

Hodina probíhala v 9. ročníku ve třídě s osmnácti přítomnými žáky.

Hodinu jsem začal tím, že jsem na tabuli promítnul několik obrázků vedle sebe. Řekl jsem žákům, aby mi řekli, jaké přísloví obrázky vyjadřují, což se jim během relativně krátké chvíle povedlo. Tím bylo uvedeno téma hodiny.

Obrázek 125: Titulní strana výukové prezentace

Oznámil jsem žákům, že dnešní hodinu budeme věnovat analýze obrázků jako prostředku šíření dezinformací, a seznámil jsem je s cíli vyučovací hodiny. Zeptal jsem se jich, zda už se někdy setkali s obrázkem upraveným pomocí fotomontáže nebo jiné techniky, a všichni odpověděli, že ano. Jelikož různé fotomontáže se šíří internetem prakticky denně, není tato odpověď ani trochu překvapivá.

Následně jsem položil otázku, zda si myslí, že poznají fotomontáž pouhým okem a většina opět odpověděla, že nejspíše ano. Oznámil jsem, že si zahrajeme rychlou hru. Promítnul jsem jim 14 fotografií¹²⁵ a jejich úkolem bylo určit, zda se jedná o skutečnost nebo fotomontáž.

Obrázek 126: Ukázka fotografií z úvodního kvízu

¹²⁵ Zdroj všech 14 fotografií: https://www.tycico.cz/snax_quiz/kviz-real-fake-poznate-falesny-obrazek/

Hra žáky bavila a tři z nich dosáhli bezchybného skóre. Odměnili jsme je potleskem a já jsem zahájil prezentaci.

METODY MANIPULACE FOTOGRAFIÍ

Manipulace před pořízením snímku:

Úhel pohledu
Režie (aranžování)

Manipulace v postprodukcí:

Ořez
Fotomontáž
Retuš

Využití fotografie v jiných souvislostech

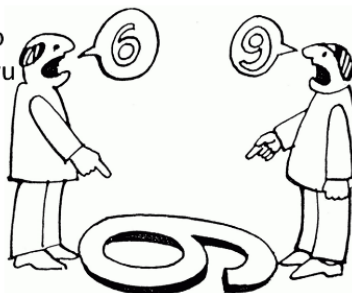

Obrázek 127: Část výukové prezentace

Na úvod jsem žákům stručně představil základní metody manipulace fotografií, které jsme si následně podrobněji vysvětlili a ukázal jsem i praktický příklad.

ÚHEL POHLEDU

Změna perspektivy nebo použití určitého objektivu může změnit celkové vyznění fotografie nebo posílit její sdělení.

Obrázek 128: Část výukové prezentace

U manipulace, kde se využívá určitého úhlu pohledu, jsem uvedl několik příkladů, které jsme si s žáky postupně rozebrali. Prvním příkladem byla známá fotka prince Williama, která z jednoho úhlu pohledu vyvolává dojem, že princ ukazuje obscénní gesto, ale z jiného úhlu je jasné, že ukazuje tři prsty.¹²⁶

¹²⁶Zdroj: https://www.boredpanda.com/examples-media-truth-manipulation/?utm_source=google&utm_medium=organic&utm_campaign=organic

Princ William oznamuje, že s vévodkyní Kate čekají třetího potomka.

Obrázek 129: Obrázek ilustrující význam úhlu, ze kterého je fotografie pořízena

Dalším příkladem byly fotografie z pražské náplavky v době covidových omezení. Podle první fotografie se zdá, že lidé jsou doslova namačkaní na sebe, když se však podíváme na fotografii přímo z místa, skutečnost už tak dramaticky nevypadá. V tomto případě jsem zmínil i fakt, že fotografii využil tehdejší premiér jako důkaz, že lidé nedodržují hygienická opatření.¹²⁷

Obrázek 130: Obrázky ilustrující význam úhlu, ze kterého je fotografie pořízena

Poslední příklad jsem spojil s doporučením, jak se proti takové manipulaci bránit tím, že vyhledáte jiné fotografie z dané události.¹²⁸

¹²⁷ Zdroj: <https://hlidacipes.org/plna-covidova-naplavka-a-samotar-obama-fotky-nerikaji-vsechno-je-dobre-si-to-obcas-pripomenout/>

¹²⁸ Zdroj: <https://stillunfolds.com/photography/perspective-distortion-5-picture-series-that-reveal-how-there-are-2-sides-to-a-story>

Jak se bránit?

○○○○○

Jak se bránit?

Zkusím najít jiné obrázky z dané události.

○○○○○

Obrázek 131: Část výukové prezentace

Další manipulativní technikou, kterou jsem žákům představil, je aranžování snímku před jeho pořízení. Zmínil jsem fakt, že na samotném aranžování není nic špatného. Děláme to všichni a velmi často a jedná se o naprostou samozřejmost například v reklamní fotografii. Problém ovšem nastává při použití aranžovaných snímků v rámci zpravodajských fotografií.

Obrázek 132: Část výukové prezentace

Prvním příkladem, relativně neškodným, je fotografie amerického prezidenta George Bushe, který oznamuje konec vojenské operace v Iráku.¹²⁹ Fotografové byli vpuštěni pouze do vyhrazeného koridoru tak, aby byl na každé fotografii z této události nad hlavou prezidenta vidět nápis *MISSION ACCOMPLISHED*.¹³⁰

¹²⁹ Zdroj: <https://www.bostonglobe.com/news/nation/2018/04/14/bush-was-haunted-his-own-mission-accomplished/E73SdlkXxBfUGsbyXv7ISI/story.html>

¹³⁰ Překlad: mise splněna.

Americký prezident Geoge Bush oznamuje konec vojenské operace v Iráku.

Obrázek 133: Naaranžovaný snímek

Dalším příkladem předem naaranžované scény je fotografie pocházející z občanských nepokojů v Izraeli v roce 2011.¹³¹ Snímek působí velmi dramaticky a akčně. Celá scéna však byla předem pečlivě přichystána, což lze doložit fotografiemi z jiného úhlu pohledu. Na internetu se navíc můžeme podívat i na video¹³², které přípravy snímku dokumentuje. V žádném případě se tak nejedná o zpravodajskou fotografii.

Fotografie pořízená během sociálních nepokojů v Izraeli v roce 2011.

Obrázek 135: Část výukové prezentace

Obrázek 134: Ukázka z videa dokumentujícího aranžování snímku

Poslední ukázka měla žákům demonstrovat, že připravit předem scénu, která má budit určitý konkrétní dojem, není nikterak složité.

¹³¹ Zdroj: <http://www.rubensalvadori.com/index.php/project/photojournalism-behind-the-scenes/>

¹³² Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=AzuSkpUZBy0&t>

Obrázek 136: Část výukové prezentace

Tím jsem se dostal k nástrojům, které lze použít až po pořízení fotografie. První z nich je ořez. Jedná se opět o základní techniku, která se běžně využívá. Problém však nastane, když je ořezem odstraněna část fotografie, tak aby to změnilo její vypovídající hodnotu. Podobně jako u naaranžovaných scén tak může být ořezávání fotografií ve zpravodajství velmi problematické.

Na první fotografii¹³³ jsem žákům ukázal, jak může odstranění její části změnit její celkové vyznění. V tomto konkrétním případě lze získat dokonce dvě různě vyznívající fotografie téže události.

Obrázek 137: Ukázka, jak může ořez fotografie změnit její celkové vyznění

¹³³Zdroj: https://www.boredpanda.com/examples-media-truth-manipulation/?utm_source=google&utm_medium=organic&utm_campaign=organic

Druhý příklad¹³⁴ ilustruje využití ořezané fotografie v jiném kontextu.

Obrázek 138: Ukázka využití ořezu fotografie ke změně kontextu

Fotografie byla prezentována jako důkaz nelidskosti imigrační politiky Donalda Trumpa, kdy děti zůstávají v uprchlických táborech sami bez rodičů. Ve skutečnosti však byla fotografie pořízena na demonstraci proti této politice.

Dalšími příklady manipulace fotografií jsou samozřejmě retuš a fotomontáž. Vysvětlil jsem žákům, že retuš můžeme chápat jako odstraňování nedokonalostí a předmětů rušících snímek. Jako příklad jsem jim ukázal fotografii z titulní strany amerického deníku The Economist¹³⁵, který ukazuje smutného amerického prezidenta Baracka Obamu na místě

Obrázek 139: Ukázka vyretušované fotografie Baracka Obamy

¹³⁴ Zdroj: https://www.boredpanda.com/examples-media-truth-manipulation/?utm_source=google&utm_medium=organic&utm_campaign=organic

¹³⁵ Zdroj: <https://www.theguardian.com/media/greenslade/2010/jul/06/the-economist-news-photography>

ropné havárie. Z následující fotografie je však zřejmé, že fotografie byla ořezána a žena stojící vedle prezidenta Obamy byla vyretušována.

Následně jsem žákům ukázal několik fotografií, ve kterých byla využita technika fotomontáže. Na první fotografii¹³⁶ je přidán kouř tak, aby situace vypadala hůře.

Obrázek 140: Ukázka fotografie upravené fotomontáží

Na druhé je naklonován dav tak, aby byl vyvolán dojem plného náměstí.¹³⁷

Obrázek 141: Ukázka fotografie upravené fotomontáží

¹³⁶ Zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/Adnan_Hajj_photographs_controversy

¹³⁷ Zdroj: http://www.micc.unifi.it/wp-content/uploads/2016/01/2013_copy_move.pdf

Třetí fotografie ukazuje, jak Íránská zpravodajská agentura zakryla výstřih a ramena Michelle Obamové.¹³⁸

Obrázek 142: Ukázka fotografie upravené fotomontáží

Následoval příklad využití techniky fotomontáže, kdy se ze dvou různých snímků složí jeden, který opět velmi výrazně dezinterpretuje dění na obrázku.¹³⁹

Obrázek 143: Ukázka složení dvou snímků dohromady

¹³⁸ Zdroj: <https://abcnews.go.com/blogs/politics/2013/02/michelle-obamas-image-altered-by-iranian-news-agency>

¹³⁹ Zdroj: <https://miguelgomezphotos.wordpress.com/2012/02/01/10-bochornosos-ejemplos-de-manipulacion-en-fotografia-de-prensa/>

Aby nebyly všechny příklady jen vážné, ukázal jsem žákům i jednu fotomontáž, která u nich vyvolala značné pobavení. Jde o fotomontáž údajně zobrazující natáčení úvodní znělky filmové společnosti MGM.¹⁴⁰ Jak je patrné z následujících snímků, skutečnost přitom byla daleko zajímavější.

Obrázek 144: Ukázka fotomontáže

Poslední manipulativní technikou, kterou jsem žákům prezentoval, bylo využití fotografie v jiných souvislostech. Princip spočívá v tom, že fotografie jako taková není žádným způsobem upravená, akorát je použita v jiném kontextu. Tato manipulativní technika se využívá výhradně ve zpravodajské fotografii, kde je kontext mimořádně důležitý.

Prvním příkladem takové manipulace je fotografie lodi Vlora¹⁴¹, která byla tímto způsobem využita dokonce několikrát. Jednou byla vydávána za fotografii syrských uprchlíků v roce 2015, podruhé za fotografii afrických uprchlíků v roce 1939. Ve skutečnosti se však jedná o fotku z roku 1991 z Albánie.

¹⁴⁰ Zdroj: <https://www.snopes.com/fact-check/leo-the-lion-mgm-logo/>

¹⁴¹ Zdroj: <https://singularthings.wordpress.com/tag/vlora/>

Obrázek 145: Ukázka využití změny kontextu fotografie

Dalším příkladem je dvojice fotografií, u kterých hraje zásadní roli moment jejich pořízení. První sdělení¹⁴² se snaží vyvolat dojem, že zatímco ostatní lídři NATO pózovali na společné fotografii, prezident Miloš Zeman seděl bokem. Ve skutečnosti však na společné fotografii samozřejmě byl.

Obrázek 146: Fotografie pořízené v rozdílném okamžiku

¹⁴² Zdroj: <https://echo24.cz/a/S7Kif/cesko-na-summitu-nato-babis-a-hamacek-prijeli-pozde-metnar-a-opata-vubec>

<https://www.frekvence1.cz/zpravy/foto-zeman-se-nevesel-na-fotku-lidru-nato-sedel-stranou.shtml>

Podobným příkladem je dvojice fotografií z téže události, která zobrazuje náladu během jednání.¹⁴³ Žáci ihned pochopili, jak rozdílným dojmem obě fotografie působí.

Zatímco se Západ hádal, Putin a Si Ťin-pching se domluvili. Zde je výsledek

11.06.2018 8:00

Summit G7 pořádaný v kanadském Quebecu má dohru. O tu se ale postarali úplně jiní světoví lídři v čínském městě Qingdao. Tam se paralelně s G7 koná setkání Šanghajské organizace pro spolupráci (SCO), která mimo jiné sdružuje Čínu, Rusko a Indii. Jednání od sebe nemohla být rozdílnější. Putin se chce setkat s Trumpem, pomoc nabídl Rakousko.

Tweet Sdílet na FB

Stejná událost v jiné chvíli

Obrázek 147: Fotografie pořízené v rozdílném okamžiku

Poslední možností fotomontáže, kterou jsem žákům prezentoval, je recese, se kterou se žáci setkávají pravidelně. Důležitý je zde fakt, že recesistická fotografie se nesnaží vyvolat dojem opravdovosti a slouží opravdu jen pro pobavení. Jako příklad jsem vybral tři obrázky, ilustrující různou úroveň dovedností autorů.¹⁴⁴

Obrázek 148: Recesistické fotomontáže

¹⁴³ Zdroj: <https://zvolsi.info/2018/09/23/obrazovy-hoax-jak-ho-rozestat/>

¹⁴⁴ Zdroj: <https://www.mediar.cz/sefredaktor-tydne-jaroslav-plesl-reflex-do-roka-vyrovneme/>
<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/obrazem-obrazem-cesky-internet-se-bavi-cestou-petra-fialy-na-ukrajinu-193963>
<https://twitter.com/StastnePondeli/status/1619348868155715589>

Tato problematika žáky evidentně zaujala. Přestože prezentace byla poněkud delší, vydrželi v klidu po celou dobu a reagovali na pokládané dotazy a připomínky. Navrhnul jsem jim další krátkou hru, se kterou souhlasili. Promítal jsem několik fotografií¹⁴⁵ a žáci hádali, jaká manipulativní technika na nich byla použita a jak to poznali. Obrázky byly pochopitelně vybrány tak, aby byly jednotlivé techniky jasně patrné, a žáci tak měli vysokou úspěšnost. I tak ale bylo zřejmé, že pojmy osvojené během prezentace si zapamatovali a dokáží je aplikovat v praxi.

Obrázek 149: "Soutěžní" obrázek 1

Zcela zřejmá fotomontáž, což také žáci hned poznali. Na otázku, jak to poznali, odpovídali, že fotka působí uměle, jeden žák si všimnul, že muži mají zcela suché oblečení a několik žáků si všimlo skutečnosti, že voda kolem mužů je nepřírodně klidná. Rovněž je zde patrný nepřírodní kontrast mezi muži a zbytkem snímku.

¹⁴⁵ Zdroj soutěžního obrázku 1: <https://www.northkoreatech.org/2011/07/18/ap-kills-kcna-photo-says-it-was-altered/>

Zdroj soutěžního obrázku 2: <https://vyuka.o2chytraskola.cz/clanek/13/fake-news-deepfake-a-hoaxy/15014>

Zdroj soutěžního obrázku 3: <https://www.tycico.cz/lhari-tyto-photoshopove-faily-jsou-tak-spatne-ze-jejich-autori-byli-ihned-odhaleni/>

Zdroj soutěžního obrázku 4: <https://www.tycico.cz/12-fotek-ktere-vam-opet-zamotaji-vasi-mysl/>

Zdroj soutěžního obrázku 5: <https://www.tycico.cz/15-fotek-ktere-dokazi-vylecit-depresi/>

Obrázek 150: "Soutěžní" obrázek 2

Druhá fotografie využívá úhlu pohledu, což žáci odhalili také velmi rychle. Na mou otázku, jak je možné, že krysa na fotografii je tak velká, odpověděla jedna žákyně, že je blíž k objektivu, což je zcela správně.

Obrázek 151: "Soutěžní" obrázek 3

Zde žáci opět ihned poznali fotomontáž. Jako důvod uvedli pochopitelně jasný přechod mezi originální a přidanou částí obrázku a neodpovídající barevnost jednotlivých částí.

Obrázek 152: "Soutěžní" obrázek 4

Další příklad využití různé vzdálenosti od fotoaparátu, což žáci ihned odhalili.

Obrázek 153: "Soutěžní" obrázek 5

Poslední obrázek sloužil vyloženě pro pobavení, ale je rovněž skvělou ukázkou práce se vzdáleností.

Po této krátké odpočinkové aktivitě jsem žákům představil několik základních nástrojů, jak manipulaci rozpoznat a ověřit.

JAK MANIPULACI ROZPOZNAT A OVĚŘIT

Hledej zdroje
Všímej si detailů a souvislostí
Zaměř se na chyby
Použij vyhledávače obrázků
Ověřuj si okolnosti

Obrázek 154: Část výukové prezentace

Předvedl jsem jim také reverzní vyhledávání obrázků přes prohlížeč Google. Následně jsem jim na jejich počítače zanesl jednoduchý pracovní list a dva facebookové příspěvky, u kterých měli ověřit pravost. Tyto příspěvky jsem vybral tak, aby ověření jejich pravosti nebylo příliš složité a zvládli to i slabší žáci.

Obrázek 155: Obrázek k analýze 1

Prvním obrázkem¹⁴⁶, který žáci analyzovali, je facebookový příspěvek šířící konspirační teorii o testování a vakcinaci proti onemocnění covid-19.

¹⁴⁶ Zdroj: <https://hlidacipes.org/neverte-vsemu-co-vidite-odhalit-dezinformacni-fotku-pomuze-i-obycejne-googlovani/>

Při vyhledávání tohoto obrázku přes Google se hned na prvních místech zobrazí odkazy na stránky manipulatori.cz a hoax.cz, kde je dokázáno, že se jedná o hoax. Správně, tedy jako dezinformaci, označilo tento obrázek sedmnáct žáků z osmnácti. Jelikož pracovní listy měli žáci tentokrát v elektronické podobě, měli více možností, jak se vyjádřit. Někteří místo odpovědi umístili odkaz na stránku manipulatori.cz, někteří podali krátké slovní hodnocení a někteří na otázku, zda je pravda, co se píše v příspěvku, odpověděli pouze ne.

*Je pravda, co se píše v příspěvku? Dokaž pravdivost nebo nepravdivost obrázku.
jedná se o hoax který se stal slavným. Je to fake.*

*Je pravda, co se píše v příspěvku? Dokaž pravdivost nebo nepravdivost obrázku.
Je to fake. Doopravdy to je klíště.*

Je pravda, co se píše v příspěvku? Dokaž pravdivost nebo nepravdivost obrázku.

<https://manipulatori.cz/hoax-fb-pritel-z-analie-byl-na-testech-na-covid-19-dlouho-ho-pak-bolel-nos-a-z-nosu-vytahl-nanocip/>

Není to pravda

Je pravda, co se píše v příspěvku? Dokaž pravdivost nebo nepravdivost obrázku.

Není

Obrázek 156: Odpovědi žáků

Z žáků, kteří odpověděli správně, jich sedm do odpovědi umístilo odkaz na stránku manipulatori.cz. Tři žáci uvedli, že se jedná o podvod, protože na fotografii není mikročip, ale hmyz. Přestože je tedy jejich odpověď správná, jejich vysvětlení je chybné. Při zvětšení obrázku je například jasně patrné, že předmět má pravidelný čtvercový tvar, čili se o hmyz jednat nemůže.

Pouze jeden žák nedokázal přesvědčivě vysvětlit, zda se o jedná o podvod, nebo ne.

Nanočip.

Je pravda, co se píše v příspěvku? Dokaž pravdivost nebo nepravdivost obrázku.

Odkazy mě to našlo jen na facebooku, takže nejspíš něčí domácí práce

Obrázek 157: Odpověď žáka

Obrázek 158: Obrázek k analýze 2

Na druhém obrázku je údajně snímek české maloobchodní prodejny v 70. letech. Při reverzním vyhledávání se mezi spoustou odkazů na různé facebookové příspěvky zobrazí i odkazy na servery manipulatori.cz a seznamzpravy.cz, které vysvětlují, že se nejedná o obchod v socialistickém Československu.

Tento obrázek dokázalo správně vyhodnotit 11 žáků. Podobně jako v předchozím případě, vypadaly odpovědi žáků různě. Odkaz na stránku manipulatori.cz však ve své odpovědi uvedl pouze jeden žák. Tři žáci dokázali zjistit, že se nejedná o obchod

v Československu z diskuzí pod facebookovými příspěvky, a ostatní odpověděli, aniž by svoji odpověď blíže specifikovali.

Vyobrazuje fotografie skutečně to, co se uvádí v popisku?

Je to realna fotka, ale popisek není pravda

Vyobrazuje fotografie skutečně to, co se uvádí v popisku?

Ne, foceno v jiné zemi

Dokaž svoje tvrzení.

<https://manipulatori.cz/hoax-takto-byly-prazdne-obchody-za-sociku/>

Dokaž svoje tvrzení.

Dokážeš najít obrázek, jak vypadalo nakupování za komunismu?

Dokážeš najít obrázek, jak vypadalo nakupování za komunismu?

Obrázek 160: Správné odpovědi žáků

Čtyři žáci neodpověděli vůbec a pouze tři žáci nesprávně vyhodnotili tento příspěvek jako pravdivý.

Vyobrazuje fotografie skutečně to, co se uvádí v popisku?

Ano

Vyobrazuje fotografie skutečně to, co se uvádí v popisku?

Je to stálý obchod, Bio Smíchov

Dokaž svoje tvrzení.

Je zde spousta jídla

Dokaž svoje tvrzení.

Dokážeš najít obrázek, jak vypadalo nakupování za komunismu?

Dokážeš najít obrázek, jak vypadalo nakupování za komunismu?

Obrázek 159: Nesprávné odpovědi žáků

U tohoto příspěvku měli žáci navíc za úkol vyhledat obrázek, který ukazuje, jak vypadalo nakupování za socialismu. Tento úkol dokázalo splnit sedm žáků, ale vyučovací hodina již končila, a tak je možné, že ostatní žáci tento úkol nestihli. Vzhledem k této situaci jsme také nestihli provést závěrečnou reflexi a zopakování učiva, ale žáky jsem několikrát zkusil v rámci aktivit během hodiny, takže věřím, že alespoň základní poznatky si z hodiny odnesli.

14.3 Reflexe realizované hodiny

Tím, že jsem hodinu rovnou začal úkolem, který nebyl zcela triviální, se mi prakticky ihned podařilo získat pozornost žáků. Z důvodu úspory času probíhalo hádání rčení veřejně, což někdy vede k nečinnosti části třídy, ale v tomto případě se do hádání zapojila naprostá většina třídy. Také následující aktivita měla u žáků úspěch. I jinak spíše zdrženliví žáci se zapojili a celkově byla ve třídě znát dobrá nálada.

Následná prezentace se tak obešla bez nutnosti usměrňování nepozorných žáků a probíhala velmi hladce. Na rozdíl od zpravodajských článků, se kterými žáci zatím nemají tolik zkušeností, se s upravenými obrázky všeho druhu setkávají prakticky na denní bázi, a tak jim bylo toto učivo daleko bližší. Bylo vidět, že vnímání obrázků a fotografií z internetu jako důležitého zdroje informací, který je velmi často manipulativní a lživý, bylo pro žáky určitým způsobem nové. Zatím totiž internet a sociální sítě vnímají především jako zdroj zábavy nebo komunikační prostor. Praktické ukázky a vysvětlení kontextu a dopadu upravených nebo dezinterpretovaných fotografií, tak na ně měly požadovaný dopad.

Úspěch měla i druhá aktivita, kdy měli žáci vysvětlovat, jakým způsobem byly upravené promítnuté fotografie. Úpravy na fotografiích byly sice dobře patrné, to ale nic nemění na faktu, že žáci dokázali jasně a srozumitelně vysvětlit, což je skvělé.

Jak funguje reverzní vyhledávání fotografií pomocí prohlížeče Google pochopili žáci hned napoprvé, a tak se mohli velmi brzy pustit do další aktivity, kterou zvládli opět velmi dobře. Někteří sice potřebovali individuálně dovysvětlit některé dílčí kroky postupu, ale jednalo se opravdu pouze o drobnosti. Věřím, že díky tomu, že si takovéto vyhledávání zkusili, jej v budoucnu nebudou mít problém v případě potřeby využít.

Tato aktivita však zabrala veškerý zbývající čas, a tak jsme si nestihli učivo zopakovat a reflektovat průběh hodiny. I tak ale myslím, že cíle hodiny se naplnit podařilo.

14.4 Kvantifikace výsledků

Během úvodních dvou aktivit měli žáci velmi vysokou úspěšnost. První aktivita, která spočívala v odhalování zmanipulovaných snímků, byla spíše zábavného charakteru a rozeznat některé manipulace nabylo vůbec jednoduché. Přesto se třem žákům z 18, což odpovídá **17 %**, podařilo odhalit všechny. Zbytek třídy byl rovněž úspěšný ve více než **60 %** případů a nenašel se žádný žák, který by měl s touto aktivitou výrazné problémy.

Druhá aktivita spočívala v odhalování konkrétních manipulací pouhým okem. Tuto aktivitu zvládli úspěšně všichni žáci, nutno ale přiznat, že snímky byly vybrány tak, aby žáci byli úspěšní a nehrozila jejich demotivace.

Co se týká ověřování pravosti obrázků, vedli si žáci rovněž velmi dobře. U prvního obrázku bylo úspěšných **94 %** žáků. **78 %** z nich označilo obrázek správně jako hoax a jejich argumentace byla rovněž v pořádku. V **17 %** případů žáci správně odhalili, že se jedná o hoax, ale jejich argumentace správná nebyla. Pouze jeden žák označil obrázek chybně jako pravý.

Druhý obrázek označilo správně jako hoax **61 %** žáků, přičemž **39 %** ponechalo tuto odpověď bez bližšího vysvětlení, **17 %** žáků dokázalo z diskuze pod facebookovými příspěvky zjistit, že se nejedná o obchod v Československu a jeden žák (**5 %**) dokázal najít odkaz na stránku manipulátoři.cz. **28 %** žáků úkol nedokázalo splnit a **10 %** žáků označilo obrázek chybně jako pravý.

Zhodnocení a závěr

Tato diplomová práce si kladla za cíl naučit žáky rozpoznávat a ověřovat dezinformace. Jedná se samozřejmě o velmi komplexní problematiku, která je v dnešní době velmi aktuální a je důležité se jí věnovat. Rozsah práce je pochopitelně omezený, a tak nemůže pokrýt veškeré situace, se kterými se žáci mohou v online prostředí setkat. Vybral jsem tedy několik základních dovedností, které žákům usnadní orientaci ve světě zpravodajského obsahu a dezinformací. Na tyto dovednosti mohou žáci v budoucím životě navázat, prohloubit je a v případě potřeby i rozšířit o jiné znalosti.

Důležitou vědomostí, kterou žáci získali, je znalost zpravodajských webů. Naučili se, jaký je rozdíl mezi soukromými a veřejnoprávními médii a na které zpravodajské servery se mohou spolehnout. Už tato základní znalost jim významně usnadní získávání ověřených informací. Žáci se také seznámili s vlastnickou strukturou zpravodajských webů a problematikou střetu zájmů, která je významným celospolečenským tématem. Pochopili princip fungování střetu zájmů a dokáží jej identifikovat a pojmenovat.

Když už přijdou do kontaktu s jakýmkoliv sdělením, dokáží identifikovat autora tohoto sdělení a posoudit případně prověřit jeho důvěryhodnost. Tuto dovednost získali v první vyučovací hodině a všichni ji zvládli.

Další důležitou dovedností, kterou žáci získali je schopnost ověřování zdrojů, ze kterých dané sdělení čerpá. Většina žáků pochopila význam uvádění zdrojů ve zpravodajských článcích a dokáží posoudit jejich věrohodnost. Začali také kriticky vnímat absenci zdrojů. Věřím, že při vhodném rozčlenění tohoto učiva a širší praktické zkušenosti, by tuto dovednost ovládla i ta část třídy, která s tím v této jedné hodině měla problémy.

Žáky jsem seznámil také s problematikou psaní titulků tak, aby nalákaly co největší množství čtenářů (příjemců inzerce). Jedná se o zcela běžnou praxi a k jisté bulvárnosti občas sklouznou i seriózní a veřejnoprávní média. Žáci se seznámili s termínem clickbait. Dokáží vlastními slovy popsat, o co se jedná, a když se s clickbaitem setkají, rozpoznají to. Konkrétně v této činnosti se dařilo všem žákům a je zřejmé, že žáci jsou schopní uvědomit si, že je s nimi tímto způsobem manipulováno.

Další důležitou vlastností každého sdělení je jeho charakter ve smyslu objektivity. U zpravodajských sdělení je potřeba ji vyžadovat, toto jsem žákům vysvětlil. Ve vyučovací hodině věnované tomuto tématu se žáci seznámili se základními rozdíly mezi žurnalistikou a publicistikou a dokáží tak již rozpoznat sdělení objektivní a ta, která vyjadřují názor nebo postoj autora. Jedná se opět o velmi důležitou schopnost, která by si zasloužila více

vyučovacích hodin a rozčlenění do několika stupňů obtížnosti. Příklady uvedené v hodině byly relativně nekomplikované, aby je dokázali analyzovat i slabší žáci. Bylo by zajímavé sledovat, jak si poradí se složitějšími texty.

Jedna vyučovací hodina byla také věnována problematice falešných citátů a autorit na internetu. Žáci pochopili, že tvorba tohoto dezinformačního obsahu nevyžaduje žádné zvláštní dovednosti. Ukázal jsem jim skutečné příklady zneužití jména fotografie známých osobností k šíření dezinformací a seznámil je s příklady, kdy je využita falešná autorita za účelem prodeje problémového produktu. Po této hodině žáci pochopili, že i tento druh sdělení je nutno podrobovat kritické analýze.

Posledním tématem, se kterým jsem žáky seznámil, je využívání fotografií jako prostředku k šíření dezinformací. Žáci se pochopitelně setkávají s upravenými fotografiemi nebo fotomontážemi denně, ale do této doby je nevnímali jako zdroj informací, se kterým se může snadno manipulovat a měnit jeho obsah. Přitom fotografie mají v žurnalistice velký význam a je třeba k nim podle toho přistupovat. Ukázalo se, že většina žáků dokáže často pouhým okem rozpoznat upravenou fotografii. Zdůraznil jsem i potřebu vnímat kontext a žákům předvedl nástroje, které jim umožní si ověřit zdroj a historii fotografie.

Je samozřejmé, že naplnit všechny cíle u všech žáků se nepodařilo, ale i slabší žáci měli problémy jen u některých dílčích témat. Věřím, že při větší časové dotaci, pečlivé strukturovanosti a dostatku praktických příkladů, by základní dovednosti potřebné k odhalování dezinformací ovládli všichni žáci.

Celkově tak výsledky vnímám jako pozitivní a cílů, které jsem si v této práci vytyčil, se žákům dosáhnout podařilo. Hlavním úspěchem je podle mě změna v uvažování žáků. Dosud žáci veškerá mediální sdělení přijímali velmi nekriticky a jen zřídkakdy se zamýšleli nad pravdivostí nebo souvislostmi. Je to dáno i tím, že na základní škole se ještě o vážný zpravodajský obsah nezajímají a většina sdělení, která přijímají a čtou, je převážně zábavného charakteru nebo se jedná o sdělení velmi triviální. Už na střední škole se však mohou stát více angažovanými a skutečnost, že už ze základní školy znají a ovládají nástroje, které jim umožní ověřovat informace, je důležitá. Od začátku svého dospělého, občansky uvědomělého života, tak nemusí čelit strachu a beznaději, které dezinformační obsah často vyvolává.

Seznam obrázků

Obrázek 1: Titulní strana výukové prezentace	- 40 -
Obrázek 2: Ilustrační článek se zvýrazněnými možnostmi jména autora.....	- 40 -
Obrázek 3: Článek z webu aktualne.cz	- 41 -
Obrázek 4: Analýza článku z webu aktualne.cz	- 42 -
Obrázek 5: Analýza článku z webu idnes.cz	- 43 -
Obrázek 6: Odpověď žáků.....	- 43 -
Obrázek 7: Odpověď žáků.....	- 43 -
Obrázek 8: Odpověď žáků	- 44 -
Obrázek 9: Odpověď žáků.....	- 44 -
Obrázek 10: Analýza článku z webu lidovky.cz.....	- 45 -
Obrázek 11: Odpověď žáků.....	- 46 -
Obrázek 12: Analýza článku z webu blesk.cz	- 46 -
Obrázek 13: Analýza článku z webu cz24.news.....	- 47 -
Obrázek 14: Odpověď žáků.....	- 48 -
Obrázek 15: Analýza článku z webu aeronet.news	- 49 -
Obrázek 16: Analýza článku z webu aeronet.news	- 49 -
Obrázek 17: Odpovědi žáků	- 50 -
Obrázek 18: Odpovědi žáků	- 51 -
Obrázek 19: Odpovědi žáků	- 56 -
Obrázek 20: Odpovědi žáků	- 56 -
Obrázek 21: Úvodní část výukové prezentace.....	- 57 -
Obrázek 22: Ukázka z výukového videa	- 57 -
Obrázek 23: Loga českých zpravodajských portálů	- 58 -
Obrázek 24: Správné odpovědi žáků	- 59 -
Obrázek 25: Odpověď žáka, který špatně pochopil zadání	- 60 -
Obrázek 26: Část výukové prezentace.....	- 60 -
Obrázek 27: Část výukové prezentace.....	- 61 -
Obrázek 28: Ukázka z výukového videa	- 62 -
Obrázek 29: Správná odpověď žáků bez konkrétního příkladu.....	- 62 -
Obrázek 30: Žákovské příklady střetu zájmů	- 63 -
Obrázek 31: Část výukové prezentace.....	- 67 -

Obrázek 32: Část prezentace: Titulní strana webu aeronet.news s možností zaslat příspěvek na provoz.....	- 67 -
Obrázek 33: Část prezentace: Titulní strana webu cz24.news.....	- 68 -
Obrázek 34: Část výukové prezentace.....	- 68 -
Obrázek 35: Návštěvnost dezinformačních webů za rok 2021.....	- 69 -
Obrázek 36: Odpovědi žáků	- 70 -
Obrázek 37: Odpovědi žáků	- 70 -
Obrázek 38: Odpovědi žáků	- 71 -
Obrázek 39: Část výukové prezentace.....	- 71 -
Obrázek 40: Titulní stránka hry Bad News	- 72 -
Obrázek 41: Ukázka ze hry Bad News	- 73 -
Obrázek 42: Titulek z webu blesk.cz.....	- 77 -
Obrázek 43: Úvodní část výukové prezentace.....	- 77 -
Obrázek 44: Titulek z webu dotyk.cz	- 78 -
Obrázek 45: Titulek z webu aktualne.cz.....	- 78 -
Obrázek 46: Titulek z webu instory.cz	- 78 -
Obrázek 47: Titulek z webu aktualne.cz.....	- 79 -
Obrázek 48: Titulek z webu sport.cz	- 79 -
Obrázek 49: Titulek z webu novinky.cz	- 79 -
Obrázek 50: Titulky, které u žáků vyvolaly negativní emoce	- 80 -
Obrázek 51: Odpovědi žáků na škále emocí.....	- 81 -
Obrázek 52: Odpovědi žáků	- 82 -
Obrázek 53: Odpovědi žáků	- 83 -
Obrázek 54: Část výukové prezentace.....	- 84 -
Obrázek 55: Odpovědi žáků	- 84 -
Obrázek 56: Část výukové prezentace věnovaná clickbaitu.....	- 85 -
Obrázek 57: Část prezentace s úkolem k pracovnímu listu	- 85 -
Obrázek 58: Odpovědi žáků	- 86 -
Obrázek 59: Odpovědi žáků	- 87 -
Obrázek 60: Část výukové prezentace.....	- 87 -
Obrázek 61: Odpovědi žáků	- 88 -
Obrázek 62: Zdařilé clickbaitové titulky žáků.....	- 88 -
Obrázek 63: Seriózní titulky napsané žáky.....	- 88 -
Obrázek 64: Zavádějící titulky	- 88 -

Obrázek 65: Lživé titulky	- 88 -
Obrázek 66: Ukázka skutečně použitých titulků	- 89 -
Obrázek 67: Úvodní část výukové prezentace.....	- 93 -
Obrázek 68: Článek, jehož zdrojem informací jsou sociální sítě	- 93 -
Obrázek 69: Článek, který vznikl investigativní prací reportérů	- 94 -
Obrázek 70: Článek, který čerpá z rozhovoru	- 95 -
Obrázek 71: Část prezentace o investigativní žurnalistice	- 95 -
Obrázek 72: Článek převzatý od tiskových agentur	- 96 -
Obrázek 73: Část výukové prezentace.....	- 97 -
Obrázek 74: Část výukové prezentace.....	- 97 -
Obrázek 75: Článek, který využívá anonymní zdroj	- 98 -
Obrázek 76: Část prezentace, zabývající se nedůvěryhodnými zdroji informací.....	- 98 -
Obrázek 77: Článek z webu irozhlas.cz.....	- 99 -
Obrázek 78: Odpovědi žáků	- 100 -
Obrázek 79: Odpovědi žáků	- 100 -
Obrázek 80: Článek z webu novinky.cz	- 101 -
Obrázek 81: Odpovědi žáků	- 101 -
Obrázek 82: Odpovědi žáků	- 102 -
Obrázek 83: Článek z webu sport.cz	- 103 -
Obrázek 84: Odpovědi žáků	- 103 -
Obrázek 85: Článek z webu bezpolitickékorektnosti.cz.....	- 104 -
Obrázek 86: Odpověď žáků.....	- 105 -
Obrázek 87: Odpovědi žáků	- 105 -
Obrázek 88: Článek z webu tadesco.org.....	- 106 -
Obrázek 89: Odpovědi žáků	- 107 -
Obrázek 90: Odpovědi žáků	- 107 -
Obrázek 91: Odpovědi žáků	- 108 -
Obrázek 92: Facebookový příspěvek Jaroslava Doubravy.....	- 108 -
Obrázek 93: Odpovědi žáků	- 109 -
Obrázek 94: Odpovědi žáků	- 109 -
Obrázek 95: Odpovědi žáků	- 110 -
Obrázek 96: Odpověď žáků.....	- 110 -
Obrázek 97: Odpověď žáků.....	- 111 -
Obrázek 98: Odpověď žáků.....	- 111 -

Obrázek 99: Úvod výukové prezentace	- 114 -
Obrázek 100: Titulní strana výukové prezentace	- 114 -
Obrázek 101: Část výukové prezentace	- 115 -
Obrázek 102: Odpovědi žáků	- 115 -
Obrázek 103: Odpovědi žáků	- 116 -
Obrázek 104: Odpovědi žáků	- 116 -
Obrázek 105: Analyzovaný článek	- 117 -
Obrázek 106: Odpověď žáka	- 118 -
Obrázek 107: Část výukové prezentace	- 119 -
Obrázek 108: Část výukové prezentace	- 119 -
Obrázek 109: Odpovědi žáků	- 120 -
Obrázek 110: Titulní strana výukové prezentace	- 124 -
Obrázek 111: Část výukové prezentace	- 124 -
Obrázek 112: Odpovědi žáků	- 125 -
Obrázek 113: Část výukové prezentace	- 125 -
Obrázek 114: Část výukové prezentace	- 126 -
Obrázek 115: Část výukové prezentace	- 126 -
Obrázek 116: Část výukové prezentace	- 127 -
Obrázek 117: Část výukové prezentace	- 127 -
Obrázek 118: Část výukové prezentace	- 128 -
Obrázek 119: Část výukové prezentace	- 128 -
Obrázek 120: Část výukové prezentace	- 129 -
Obrázek 121: Část výukové prezentace	- 129 -
Obrázek 122: Část výukové prezentace	- 130 -
Obrázek 123: Část výukové prezentace	- 131 -
Obrázek 124: Citáty známých osobností vytvořené žáky	- 131 -
Obrázek 125: Titulní strana výukové prezentace	- 134 -
Obrázek 126: Ukázka fotografií z úvodního kvízu	- 134 -
Obrázek 127: Část výukové prezentace	- 135 -
Obrázek 128: Část výukové prezentace	- 135 -
Obrázek 129: Obrázek ilustrující význam úhlu, ze kterého je fotografie pořízena .	- 136 -
Obrázek 130: Obrázky ilustrující význam úhlu, ze kterého je fotografie pořízena .	- 136 -
Obrázek 131: Část výukové prezentace	- 137 -
Obrázek 132: Část výukové prezentace	- 137 -

Obrázek 133: Naaranžovaný snímek	- 138 -
Obrázek 134: Ukázka z videa dokumentujícího aranžování snímku.....	- 138 -
Obrázek 135: Část výukové prezentace	- 138 -
Obrázek 136: Část výukové prezentace.....	- 139 -
Obrázek 137: Ukázka, jak může ořez fotografie změnit její celkové vyznění	- 139 -
Obrázek 138: Ukázka využití ořezu fotografie ke změně kontextu.....	- 140 -
Obrázek 139: Ukázka vyretušované fotografie Baracka Obamy.....	- 140 -
Obrázek 140: Ukázka fotografie upravené fotomontáží.....	- 141 -
Obrázek 141: Ukázka fotografie upravené fotomontáží.....	- 141 -
Obrázek 142: Ukázka fotografie upravené fotomontáží.....	- 142 -
Obrázek 143: Ukázka složení dvou snímků dohromady	- 142 -
Obrázek 144: Ukázka fotomontáže.....	- 143 -
Obrázek 145: Ukázka využití změny kontextu fotografie	- 144 -
Obrázek 146: Fotografie pořízené v rozdílném okamžiku	- 144 -
Obrázek 147: Fotografie pořízené v rozdílném okamžiku	- 145 -
Obrázek 148: Recesistické fotomontáže	- 145 -
Obrázek 149: "Soutěžní" obrázek 1	- 146 -
Obrázek 150: "Soutěžní" obrázek 2	- 147 -
Obrázek 151: "Soutěžní" obrázek 3	- 147 -
Obrázek 152: "Soutěžní" obrázek 4.....	- 148 -
Obrázek 153: "Soutěžní" obrázek 5	- 148 -
Obrázek 154: Část výukové prezentace.....	- 149 -
Obrázek 155: Obrázek k analýze 1	- 149 -
Obrázek 156: Odpovědi žáků	- 150 -
Obrázek 157: Odpověď žáka	- 150 -
Obrázek 158: Obrázek k analýze 2	- 151 -
Obrázek 159: Nesprávné odpovědi žáků	- 152 -
Obrázek 160: Správné odpovědi žáků	- 152 -

Seznam použitých tištěných zdrojů

BROKLOVÁ, Zdeňka. 2008. *Média tvořivě: pro 2. stupeň ZŠ a střední školy: mediální tvorba, mediální výchova, využití ve výuce, technické dovednosti*. Kladno: AISIS. ISBN: 978-80-904071-1-4.

DOČEKAL, Daniel, MULLER, Jan, HARRIS, Anastázie, HEGER, Luboš. 2019. *Dítě v síti: manuál pro rodiče a učitele, kteří chtějí rozumět světu mladé generace*. Praha: Mladá fronta. ISBN: 978-80-204-5145-3.

ECKERTO VÁ, Lenka, DOČEKAL, Daniel. 2013. *Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press. ISBN: 978-80-251-3804-5.

FELCMANOVÁ, Lucie. 2006. *Jazyková kultura zpravodajských serverů: Jazyk titulků čtyř významných zpravodajských serverů*. Brno. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií. Katedra mediálních studií a žurnalistiky. Vedoucí práce PhDr. Jiřina Salaquardová.

GREGOR, Miloš, MLEJNKOVÁ, Petra. 2018. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!* Brno: CPress. ISBN: 978-80-264-1805-4

HALADA, Jan. 2015. *Marketingová komunikace a public relations: výklad pojmů a teorie oboru*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. ISBN: 978-80-246-3075-5.

HESOVÁ, Alena. 2016. *Facebook jako neoficiální kratochvíle dětí: kvalitativní výzkum dětských uživatelů a uživatelék sociální sítě Facebook*. Olomouc. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta. Katedra žurnalistiky. Vedoucí práce Mgr. Zdeněk Sloboda

HŮLKOVÁ, Kateřina. 2009. *Tištěné a internetové zpravodajství – odlišnosti a specifika*. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí práce PhDr. Ludmila Trunečková.

JIRÁK, Jan, WOLÁK, Radim. 2007. *Mediální gramotnost: nový rozměr vzdělávání*. Praha: Radioservis. ISBN: 978-80-86212-58-6.

LISTER, Martin a spol. (ed.). 2003. *New Media: a critical introduction*. Second edition. New York: Routledge. ISBN: 0-203-88482-5.

MACHALA, Miroslav. 2007. *Historie internetu a jeho budoucí využití*. Brno. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Fakulta pedagogická. Katedra technické a informační výchovy. Vedoucí práce Ing. Martin Dosedla.

MANOVICH, Lev. 2018. *Jazyk nových médií*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN: 978-80-246-2961-2.

MÍČIENKA, Marek, JIRÁK, Jan. 2007. *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál. ISBN: 978-80-7367-315-4

MORAVEC, Václav. 2016. *Média v tekutých časech: konvergence audiovizuálních médií v ČR*. Praha: Academia. ISBN: 978-80-200-2572-2.

NUTIL, Petr. 2018. *Média, lži a příliš rychlý mozek*. Praha: Grada. ISBN: 978-80-271-0716-2.

OSVALDOVÁ, Barbora, HALADA, Jan. 2007. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3. rozšířené vydání. Praha: Libri. ISBN: 978-80-7277-266-7.

PAVLÍČEK, Antonín. 2010. *Nová média a sociální sítě*. Praha: Oeconomica. ISBN: 978-80-245-1742-1.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. 2001. *Pedagogický slovník*. 3., rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN: 80-7178-579-2.

SOLOVE, Daniel J. 2010. Speech, Privacy and Reputation on the Internet. In: *The offensive Internet: speech, privacy and reputation*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press. ISBN 97806740674064317

ŠMAHEL, David. 2003. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha: Triton. ISBN: 80-7254-360-1.

ŠMÍD, Milan. 2001. Zpravodajství internetové žurnalistiky. In: *Zpravodajství v médiích*. Praha: Karolinum. ISBN: 80-246-0248-2.

UHLS, Yalda T. 2018. *Mediální mámy a digitální tátové: rady které na internetu nenajdete*. Praha: Portál. ISBN: 978-80-262-1317-8.

ZÁVODNÝ POSPÍŠIL, Jan, ZÁVODNÁ, Lucie Sára. 2020. *Mediální výchova*. Aktualizované 2. vydání. Prostějov: Computer media. ISBN: 978-80-7402-408-5.

Seznam použitých internetových zdrojů

DATAREPORTAL. Digital 2023: Global overview report [online]. 2023 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://datareportal.com/reports/digital-2023-global-overview-report>

EU Kids Online. EU Kids Online 2020a: Survey results from 19 countries [online]. 2020 [cit. 2023-04-01]. DOI: 10.21953/lse.47fdeqj01of0

BEDROŠOVÁ, M., HLAVOVÁ, R., MACHÁČKOVÁ, H., DĚDKOVÁ, L., & ŠMAHEL, D. *České děti a dospívající na internetu: Zpráva z výzkumu na základních a středních školách. Projekt EU Kids Online IV – Česká republika* [online]. 2018 [cit. 2023-04-01]. Brno: Masarykova univerzita. Dostupné z: https://irtis.muni.cz/media/3115505/eu_kids_online_report.pdf

DEUZE, Mark. The web and its journalism: considering the consequences of different types of newsmedia on-line. In: *New Media and Society*, vol. 5, no. 2, pp.203–230[online]. 2003 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1461444803005002004>

EUROSTAT. How many citizens had basic digital skills in 2021? [online]. 2022 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220330-1>

FÍŠER, Miloslav. Přehledně: Jak se měnil internet v Česku. In: *novinky.cz* [online]. 14.2.2017 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/internet-a-pc-prehledne-jak-se-menil-internet-v-cesku-40024418>

JEŘÁBEK, Tomáš, VAŇKOVÁ, Petra, FIALOVÁ, Irena, FILIPI, Zbyněk. Rozpracovaný koncept digitální gramotnosti [online]. 2018 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://digigram.cz/files/2019/06/VM1.1-Koncept-DG.pdf>

JIRÁK, Jan, ŠŤASTNÁ, Lucie, ZEZULKOVÁ, Markéta. Mediální výchova jako průřezové téma [online]. 2018 [cit. 2023-04-01]. Praha. Národní ústav pro vzdělávání. Dostupné z: https://www.npi.cz/images/podkladová_studie/medialni_vychova.pdf

KEJLOVÁ, Tamara. První televizní přestřelka. Podle ohlasů hrála spíše pro Clintonovou [online]. 27.9.2016 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1919870-prvni-televizni-prestrelka-podle-ohlasu-hrala-spise-pro-clintonovou>

KLOOSTER, David. Co je kritické myšlení? In: *Kritické listy* [online]. 2000 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: https://kritickemysleni.cz/wp-content/uploads/2020/05/KL01_2_web.pdf

KOPECKÝ, Kamil. Pravda a lež v online světě. In: *E-Bezpeci.cz* [online]. 13.9.2018 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/prava-lez-nainternetu>

KOPECKÝ, Kamil. Rizikové výzvy v online prostředí (fenomén online challenges). In: *E-Bezpeci.cz* [online]. 13.9.2018 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://www.ebezpeci.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/socialni-site/1618-rizikove-vyzvy-v-online-prostredi-fenomen-online-challenges>

KOPECKÝ, Kamil, SZOTKOWSKI, René. České děti v kybersvětě (výzkumná zpráva) [online]. 2019 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/117-ceske-deti-v-kybersvete/file>

LEVINE, Alexandra S. Co rodiče nevidí. Z TikToku se stal online strip klub patnáctiletých dětí. In: *Forbes.cz* [online]. 3.5.2022 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://forbes.cz/co-rodice-nevidi-z-tiktoku-live-se-stal-online-strip-klub-patnactiletych-deti/>

LIŠKA, Martin. 13. února 1992 – oficiální připojení Československa k internetu. In: *dnyceskestatnosti.cz* [online]. 2011 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z:

<https://www.dnyceskestatnosti.cz/novinky/kalendarium/13-2-1992-oficialni-pripojeni-ceskoslovenska-k-internetu/>

NEUMAJER, Ondřej. Být digitálně gramotný už neznamena jen ovládat počítač. In: *spomocnik.rvp.cz* [online]. 20.3.2017 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/21311/BYT-DIGITALNE-GRAMOTNY-UZ-NEZNAMENA-JEN-OVLADAT-POCITAC.html>

Nadační fond nezávislé žurnalistiky. Typologie domácích zpravodajských webů. In: *nfnz.cz* [online]. 18.11.2018 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://www.nfnz.cz/studie-a-analyzy/typologie-domacich-zpravodajskych-webu/>

NOVOTNÁ, Barbora. Češi jsou na internetu, používat ho však neumí. Trápí je digitální propast. In: *seznamzpravy.cz* [online]. 30.4.2022 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/fakta-cesi-jsou-na-internetu-pouzivat-ho-vsak-neumi-trapi-je-digitalni-propast-200314>

NOVOTNÝ, Roman. Jan Sokol: Říkat, že každý má svou pravdu, je nebezpečné. In: *Zprávy z MUNI.* [online]. 14.4.2017 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://www.em.muni.cz/udalosti/9127-jan-sokol-rikat-ze-kazdy-ma-svou-pravdu-je-nebezpecne>

Odmala na druhé koleji. Digitální propast hrozí hlavně chudším. In: *aktualne.cz* [online]. 18.1.2023 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/odsunuti-skolou-na-digitalni-propast-doplaceni-hlavne-chudsi/r~f4fd30f2967d11edbc030cc47ab5f122/>

PERGLOVÁ, Kateřina. Nespádněte do králičí nory! Tipy, jak přelstít zlo na internetu. In: *junior.rozhlas.cz* [online]. 23.3.2022 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://junior.rozhlas.cz/nespadnete-do-kralici-nory-tipy-jak-prelstit-zlo-na-internetu-8708253>

PONCAROVÁ, Jana. Život v době post-faktické: Proč světu vládne nevědomost? In: *stoplusjednicka.cz*[online]. 8.12.2018 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://www.stoplusjednicka.cz/zivot-v-dobe-post-fakticke-proc-svetu-vladne-nevedomost>

SP ČR. Digitální dovednosti zaměstnanců [online]. 2022 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: https://www.spcr.cz/images/prezentace_pruzkum_digi_vzdelavani_2022-fin.pdf

SPIR. Češi online 2022 [online]. 2022 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://www.spir.cz/infografika-cesi-online-2022>

Svaz průmyslu a dopravy ČR. Digitální dovednosti zaměstnanců. Výsledky průzkumu SP ČR 2021-2022 [online]. 2022 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: https://www.spcr.cz/images/prezentace_pruzkum_digi_vzdelavani_2022-fin.pdf

ŠPOK, Dalibor. Doba postfaktická. In“ *psychologie.cz* [online]. 20.9.2021 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/doba-postfakticka/>

VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. Pandemie v roce 2020 urychlila pokles prodeje deníků. In: *mediaguru.cz* [online]. 8.2.2021 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2021/02/pandemie-v-roce-2020-urychlila-pokles-prodeju-deniku/#:~:text=Kvůli%20pandemii%20covid-19%20se,než%20je%20dlouhodobý%20meziroční%20průměr.&text=Průměrný%20prodaný%20náklad%20tuzemských%20tištěných,denně%2C%20konkrétně%20505%20184%20kusů.>

VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. Prodej tuzemských deníků se loni snížil o desetinu. In: *mediaguru.cz* [online]. 7.2.2022 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2022/02/prodej-tuzemskych-deniku-se-loni-snizil-o-desetinu/>

VUORIKARI, R., KLUZER, S. and PUNIE, Y., DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens - With new examples of knowledge, skills and attitudes, EUR 31006 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022, ISBN 978-92-76-

48883-5, doi:10.2760/490274, JRC128415. Dostupné z:
<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC128415>

VŠE. *Internetová žurnalistika: Praktický pohled na práci novináře v online médiu* [online]. 2011 [cit. 2023-04-01]. Praha. Vysoká škola ekonomická v Praze. Národohospodářská fakulta. Dostupné z: https://khp.vse.cz/wp-content/uploads/page/344/Internetova_zurnalistika.pdf

WEICHETOVÁ, Lenka. Analýza: Digitální dovednosti v roce 2021 [online]. ČSÚ, 2021 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/183913667/062023-22.pdf/39f00fea-9fb1-4a37-b7a5-314079879e55?version=1.0>

ŽABKA, Jan. Digitální propast v Česku se prohloubila. „Politika se nemá dělat na Twitteru,“ říká odborník. In: *hlidacipes.org* [online]. 20.9.2021 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/covid-prohloubil-digitalni-propat-v-cesku-nove-tablety-ve-skolach-ani-internet-pro-vsechny-cestaci/>

PŘÍLOHY

15 Pracovní list 1 – Autor článku

PROHLÉDNI SI ČLÁNEK NA INTERNETU A ODPOVĚZ NA NÁSLEDUJÍCÍ OTÁZKY:

- Kdo je autorem článku?
- Také informace můžeš přímo na tomto webu dohledat o autorovi tohoto článku?
- Proč je důležité vědět, kdo článek napsal?
- Co může být motivací k napsání dezinformačního článku?
- Přijímám někdy zprávy, u kterých nevím, kdo je jejich autorem?
- Stalo se mi někdy, že jsem si něco přečetl, věřil tomu a pak zjistil, že se jednalo o lež?

16 Pracovní list 2 – Kdo je tady šéf?

KDO JE TADY ŠÉF???

Zjistěte, kdo vlastní následující zpravodajské weby:

	Název firmy	Majitel firmy
novinky.cz		
idnes.cz		
aktualne.cz		
irozhlas.cz		
cz24.news		

Napište, pro která média platí následující charakteristiky:

<ul style="list-style-type: none"> • Jejich fungování je vymezeno zákony • Jsou financována z veřejných zdrojů • Jejich hlavním posláním je naplňování veřejného zájmu

<ul style="list-style-type: none"> • Jsou vlastněná a financovaná státem • Stát kontroluje jejich obsah • Využívají se k propagandě • V ČR žádná nejsou

<ul style="list-style-type: none"> • Jsou vlastněná konkrétními lidmi nebo firmami • Hlavním zdrojem financí jsou reklamy • Většina masových médií v ČR
--

Jak byste vlastními slovy vysvětlili, co je to střet zájmů? Dokážete vymyslet nějaký příklad?

Napiš, čím se vyznačuje:

Seriózní zpravodajský web

Dezinformační web

Vypiš aspoň tři zpravodajské weby, které předkládají ověřené informace:

17 Pracovní list 3 – Nečtěte pouze titulky

1. Jak na tebe působí následující titulky? A komu jsou určeny?

Muž našel na pláži zvláštní předmět, rozstříhl ho a zůstal v šoku. Uhodnete, co z něj vyplulo?

"Boris mi vymyl mozek." Britové chtějí slibovanou prosperitu, většina brexitu lituje

Přepište anatomii! Lékaři objevili nový orgán v lidském těle

Karetní výklad na únor: Váhy potká láska, střelci by si měli dát pauzu

Na MS v alpském lyžování pojedou šest Čechů včetně Dubovské a Zabystřana

Oči Saši Mitrofanova: Kdo patří kam, pomozme mu tam

2. Najdi **clickbait**. Napiš, podle čeho jsi ho poznal.

Herec Jan Těplý v nelehké situaci: Je z něj slepec!

Pařížský festival veteránů ukazuje i největší skvosty světa aut

Češi jsou ve finále Davis **Cupu**. V Portugalsku rozhodl vynikající Lehečka

Harry v domácím vězení! Děsivé svědectví přítelkyně o **meghan**...

Rybáři vylovili z řeky obří monstrum a fotku dali na internet. U místních vyvolali paniku.

Ozbrojený a nebezpečný. Policie pátrá po muži, který je podezřelý zpe zastřelení ženy.

Revoluce, která tu nebyla od internetu. Umělá inteligence nás změní, věří expert.

„Běž dop ***dele**,“ řekl **Babiš** moderátorovi na dotaz o **Agrofertu**

3. Přečti si následující zprávu:

Fanoušci svérázného hudebníka, herce, výtvarníka a divadelního

principála Františka **Ringo** Čecha se od včerejšího večera báli o jeho život.

Čech byl totiž náhle převezen do nemocnice. Se zprávou jako první přišel

magazín **Showtime**, kterému ji potvrdil hercův syn Michael Čech. "Jak nám

potvrdil syn Františka **Ringo** Čecha, jeho tatínek byl teď ve večerních

hodinách převezen do nemocnice Na Homolce s mozkovou příhodou,"

zazněla mimořádná zpráva na konci vysílání.

4. Vymysli seriózní titulek, který by zpráva mohla mít.

5. Vymysli pro zprávu **clickbaitový** titulek.

18 Pracovní list 4 – Odkud se všechny ty informace berou?

O čem článek pojednává?

V článku označ a vypiš informace, které nám autor sděluje. Napiš zdroj těchto informací!

Informace, které jsou nám v článku předkládány.	Zdroj těchto informací.

Jsou informace v článku pravdivé?

19 Pracovní list 5 – Fakta vs názor

Napiš 3 názory na naši školu:

U vyznačených částí urči, zda se jedná o fakt nebo názor:

Kterak česká zdravotní sestra k čínské medicíně přišla

Liberec – K tradiční čínské medicíně ji přivedlo vlastní vážné onemocnění – lymská borelióza. Když se uzdravila, začala ji studovat a pracuje jako praktik tradiční čínské medicíny s třicetiletými zkušenostmi zdravotní sestry. Vystudovala školu pěti dovedností čínské medicíny v Praze. **Student se tu při studiu seznamuje s pěti pilíři čínské medicíny – akupunktura, fytoterapie, Tui Na, dietetika a Čchi-kung.**

Helena Sedláčková preferuje obě medicíny. Každá z nich prý má něco, co ta druhá ne. „**Západní medicína se stále vyvíjí na základě vědy. Smekám před tím, co lékaři dokáží opravit. Jsou to zázraky. Na druhou stranu pokulhává prevence a jítí za příčinou,**“ vidí slabiny. Tradiční čínská medicína (dále TČM) je nejstarší medicínou světa. Začala se vyvíjet před 5 000 lety. TČM často dokáže doplnit to, co západní medicíně chybí a naopak.

„Lidem ukazuji, že je důležité, aby obě medicíny šly společně, ne proti sobě. Navíc musí chtít i člověk. Protože **pokud bychom se dostali do stadia, kdy člověk chce spolknout jen nějakou pilulku a nechce spolupracovat, tak máme malou šanci tělo zharmonizovat,**“ vysvětluje Helena Sedláčková.

„**Žijeme ve 21. století plném vymožeností, ale i jedů, elektromagnetického smogu i stresu. Naše buňky jsou zatížené a nemohou přijímat zdravou stravu a tekutiny. Tím, že neumíme správně dýchat, nemají dostatek kyslíku.**“

Helena Sedláčková nabízí i detoxikaci pomocí metody bodydetox a detoxikaci stravou, půsty, endogenní dýchání, odkyselení organismu a ostatní metody, kterými sama prošla.

Přečti si následující článek:

Polévka za 15, za kolik je hlavní jídlo?

Když polévka stojí 15, tak se ptám, kolik stojí hlavní jídlo? Nebudu daleko, když si tipnu, že bude za 60. Je toto cena z devadesátých let? Ne, to jsou ceny ve sněmovně.

Tak jsme se od poslance Babiše dozvěděli, že si v poslanecké jídelně dopřál polévku za 15,- Kč. To že se pohoršuje nad cenami až po více než osmi letech ve sněmovně, teď nebude řešit. Ale to, že tyto ceny stále jsou, mě nenechává chladným.

Uvědomují si poslanci, že v dnešní době zdražování existuje mnoho občanů, kteří reálně nevychází s penězi a jsou ve finanční tísní? Dochází jim, že když po někom požadují, aby se uskromnil, že musí jít příkladem? Je jim vůbec jasné, jak pokrytecky se chovají? Domnívám se, že jsou ve své bublině a toto opravdu neumí domyslet.

Proto navrhuji, a už jsem i kontaktoval jednu poslankyni, aby si poslanci co nejrychleji (ASAP) přestali dotovat stravu v poslaneckých jídelnách. A tady je vážení čtenáři úplně jedno, zda jsou to vládní nebo opoziční poslanci. Všichni bez rozdílu se nechali unést lákavou cenou levného jídla. A je jednoduše nemorální tyto ceny nadále držet.

Když už budou v tom napravování svých prohřešků, tak bych je požádal, aby si zastropovali platy, a navíc si prosadili jejich snížení alespoň o 5000,- Kč. Všichni to oceníme a jim to jenom prospěje. Kandidovali jistě kvůli službě občanům, a i po snížení platů rozhodně žebráky nebudou.

Jedná se o zpravodajský článek nebo článek, který vyjadřuje názor autora?

Vyznač v textu části, podle kterých jsi se rozhodoval/a.

20 Pracovní list 6 – Obrázek řekne více než tisíc slov

Nanočip.

Je pravda, co se píše v příspěvku? Dokaž pravdivost nebo nepravdivost obrázku.

Za komunismu bylo líp

Vyobrazuje fotografie skutečně to, co se uvádí v popisku?

Dokaž svoje tvrzení.

Dokážeš najít obrázek, jak vypadalo nakupování za komunismu?

Muslimský svět

Zobrazuje fotografie u příspěvku skutečnost?

Dá se fotomontáž odhalit pouhým okem?

Zkus najít nějaké nesrovnalosti v obrázcích.

21 Anotace

Jméno a příjmení:	Tomáš Machů
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Michal Kříž, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Internetová média a zpravodajství v době postfaktické Mediální výchova na 2. stupni ZŠ
Název v angličtině:	Internet media and news in the post-factual era Media education at upper primary school
Anotace práce:	Tato diplomová práce se zaměřuje na internetová média a způsob, jakým píšou a reflektují dění v dnešní společnosti. Formou pracovních listů a různých vyučovacích metod se snaží o rozvíjení kritického myšlení žáků a jejich schopnosti filtrovat a ověřovat informace, které se k nim prostřednictvím internetových médií a sociálních sítí dostávají. Hlavním cílem práce je, aby žáci byli schopní ověřit si relevanci informací a kriticky zhodnotit, jakým způsobem je jim sdělení předkládáno, a aby nepodléhali zjednodušujícím textům, které se snaží pouze o vyvolání emocí za účelem větší návštěvnosti.
Klíčová slova:	Mediální výchova, dezinformace, manipulace, fakta, kritické myšlení, fake news, hoax, internetová média, sociální sítě, click-bait
Anotace v angličtině:	This thesis focuses on the internet media and the way it writes and reflects the events in today's society. In the form of worksheets and various teaching methods, it seeks to develop students' critical thinking skills and their ability to filter and verify the information that reaches them through online media and social networks. The main aim of the work is for pupils to be able to check the relevance of the information and critically evaluate the way in which the

	message is presented to them, and not to succumb to simplistic texts that seek only to evoke emotions in order to increase traffic.
Klíčová slova v angličtině:	Media education, disinformation, manipulation, facts, critical thinking, fake news, hoax, internet media, social networks, clickbait.
Rozsah práce:	105 normostran (190 422 znaků)
Jazyk práce:	čeština